

Kent u mij?

Een passend onderwijsaanbod
voor kleuters met een
(mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong

Praktijkgericht onderzoek op de ds. J. Beukelmanschool
(locatie Weversstraat) te Alblasserdam

Anja Voogd
Juni 2013
ENSO-CPGO

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
Samenvatting	6
Hoofdstuk 1 Inleiding	7
1.1 Algemene informatie over de school en het schoolbeleid ten aanzien van kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong	7
1.2 Verlegenheidsituatie	7
1.3 Doelstelling van het onderzoek, centrale vraagstelling, onderzoeksvragen en deelvragen	8
1.3.1 Doelstelling van het onderzoek	8
1.3.2 Centrale vraagstelling	8
1.3.3 Onderzoeksvragen en deelvragen	8
Hoofdstuk 2 Theoretisch kader	9
2.1 Inleiding	9
2.2 Definiëring van begrippen ten aanzien van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong	9
2.3 Kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong	9
2.3.1 Signalering door de ouders	9
2.3.2 Signalering door de school	10
2.3.2.1 Intake en instroom	10
2.3.2.2 Observatie	10
2.3.2.3 Kenmerken en leereigenschappen van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong	10
2.4 Een passend onderwijsaanbod voor kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong	11
2.4.1 Diagnosticeren	11
2.4.2 Onderwijsbehoeften	12
2.4.3 Realiseren van een goede begeleiding	12
2.5 Afstemming tussen school en ouders in het tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong	13
2.6 Samenvatting	14
Hoofdstuk 3 Opzet van het onderzoek	15
3.1 Inleiding	15
3.2 Onderzoeksgroepen	15
3.3 Onderzoeksopzet	15
3.4 Onderzoeksinstrumenten	15
3.5 Verzamelen van de onderzoeksgegevens	16
3.6 Verwerken van de onderzoeksgegevens	16
Hoofdstuk 4 Resultaten	17
4.1 Inleiding	17
4.2 Wat is een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong	17
4.2.1 Persoonkenmerken van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong	17

4.2.1.1	Collega's	17
4.2.1.2	Ouders	17
4.2.1.3	Vergelijking tussen de respondenten	17
4.2.2	Signaleren van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong	18
4.2.2.1	Collega's	18
4.2.2.2	Ouders	18
4.2.2.3	Vergelijking tussen de respondenten	18
4.2.3	Kenmerken van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong	19
4.2.3.1	Collega's	19
4.2.3.2	Ouders	19
4.2.3.3	Vergelijking tussen de respondenten	19
4.2.4	Leereigenschappen van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong	20
4.2.4.1	Collega's	20
4.2.4.2	Ouders	20
4.2.4.3	Vergelijking tussen de respondenten	20
4.3	Hoe kan op de ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat) tegemoet worden gekomen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?	21
4.3.1	Onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong op sociaal-emotioneel gebied	21
4.3.1.1	Collega's	21
4.3.1.2	Ouders	21
4.3.1.3	Vergelijking tussen de respondenten	21
4.3.2	Onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong op het gebied van speelleermateriaal	22
4.3.2.1	Collega's	22
4.3.2.2	Ouders	22
4.3.2.3	Vergelijking tussen de respondenten	22
4.3.3	Onderwijsbehoeften op het gebied van de leerstof	23
4.3.3.1	Collega's	23
4.3.3.2	Ouders	23
4.3.3.3	Vergelijking tussen de respondenten	23
4.3.4	Versnellen als mogelijkheid voor een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong	24
4.3.4.1	Collega's	24
4.3.4.2	Ouders	24
4.3.4.3	Vergelijking tussen de respondenten	24
4.4	Hoe kan op de ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat) afstemming met de ouders plaatsvinden in het tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?	25
4.4.1	Belang van informatiedeling tussen school en ouders over een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong	25
4.4.1.1	Collega's	25
4.4.1.2	Ouders	25
4.4.1.3	Vergelijking tussen de respondenten	25

4.4.2 Noodzaak van aandacht door school en ouders voor talenten en mogelijkheden van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong	26
4.4.2.1 Collega's	26
4.4.2.2 Ouders	26
4.4.2.3 Vergelijking tussen de respondenten	26
4.4.3 Belang van afstemming door school en ouders in de begeleiding van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong	26
4.4.3.1 Collega's	27
4.4.3.2 Ouders	27
4.4.3.3 Vergelijking tussen de respondenten	27
4.5 Afsluiting	27
4.5.1 Wat is een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong	27
4.5.2 Hoe kan op de ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat) tegemoet worden gekomen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong	28
4.5.3 Hoe kan op de ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat) afstemming met de ouders plaatsvinden in het tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?	28
Hoofdstuk 5 Conclusies en discussie	29
5.1 Inleiding	29
5.2 Conclusies	29
5.2.1 Conclusies naar aanleiding van onderzoeksvraag 1	29
5.2.2 Conclusies naar aanleiding van de onderzoeksvraag 2	29
5.2.3 Conclusies naar aanleiding van onderzoeksvraag 3	30
5.2.4 Conclusie naar aanleiding van de centrale vraagstelling en de doelstelling van het onderzoek	30
5.3 Aanbevelingen voor de praktijk	31
5.4 Discussie en aanbevelingen voor verder onderzoek	31
5.4.1 Discussie	31
5.4.1.1 Vragenlijsten	31
5.4.1.2 Verwachtingen	32
5.4.2 Aanbevelingen voor verder onderzoek	32
5.5 Afsluiting	
Literatuurlijst	33
Bijlagen bij hoofdstuk 1	36
1.I Verkennende vragenlijsten bij de verlegenheidsituatie	36
Bijlagen bij hoofdstuk 3	44
3.I Vragenlijst collega's	44
3.II Vragenlijst ouders	48
3.III Logboekgegevens	52

Bijlagen bij hoofdstuk 4	54
4.I Ruwe data vragenlijsten collega's	54
4.II Ruwe data vragenlijsten ouders	60
4.III Geordende data vragenlijsten collega's	69
4.IV Geordende data vragenlijsten ouders	75
Bijlagen bij hoofdstuk 5	82
5.I Presentatie collega's (Powerpointpresentatie in PDF als aparte bijlage)	82
5.II Presentatie ouders	82

Samenvatting

Een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong is anders en leert anders, dan leeftijdgenoten.

Door middel van een survey-onderzoek is in de literatuur en in de praktijk bij onderwijsgeevenden en ouders van kleuters in groep 2 een antwoord gezocht op de vraag: Hoe kan op de ds. J.

Beukelmanschool (locatie Weversstraat) te A. , in afstemming met de ouders, tegemoet worden gekomen aan de onderwijsbehoeften van kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.

Op basis van de onderzoeksresultaten is geconcludeerd dat het herkennen van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong aan de hand van (persoons)kenmerken en leereigenschappen door school en ouders belangrijk is. Aandacht voor verwachtingen van ouders vanaf de intake en objectieve schoolervaringen zijn van belang bij de informatiedeling tussen school en ouders. In een passend onderwijsaanbod behoort vroegtijdige signalering van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong tot de taak van de leerkracht, met behulp van KIJK!, om eventueel onderpresteren te voorkomen. Het onderkennen van en tegemoet komen aan talenten en onderwijsbehoeften door school en ouders, vooral door middel van uitdaging, is noodzakelijk voor het welbevinden en de ontwikkeling van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong. Een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong mag versnellen naar de volgende groep als dit nodig is voor de totale ontwikkeling en mogelijk is op sociaal-emotioneel gebied.

Hoofdstuk 1 Inleiding

In paragraaf 1.1 is informatie gegeven over de school, waar het onderzoek is uitgevoerd, evenals over het huidige schoolbeleid ten aanzien van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong. De verlegenheidsituatie betreffende het onderkennen en begeleiden van kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong is in paragraaf 1.2 beschreven. In paragraaf 1.3 zijn de doelstelling van het onderzoek, de centrale vraagstelling, de onderzoeksvragen en de deelvragen genoteerd.

1.1 Algemene informatie over de school en het schoolbeleid ten aanzien van kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong

De ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat) te A. is een reformatorische basisschool. Er zijn tien groepen, waarvan drie kleutergroepen met 90 leerlingen, die verdeeld zijn over de groepen 0 / 1, 1 / 2 en 2. Naast 12 (parttime) leerkrachten zijn 1 locatiedirecteur en 1 onderwijsassistente aan de schoollocatie verbonden. De onderzoeker is onderbouwcoördinator en heeft een groep 2. De school beschouwt het bieden van de juiste begeleiding aan alle leerlingen en zorgvuldig omgaan met hun talenten als haar plicht. De leerlingen behoren op hun beurt deze talenten te ontwikkelen tot dienstbaarheid, in tegenstelling tot prestatiegericht bezig zijn (Schoolgids 2012-2013).

Als de ouders bij de intake een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong melden, wordt door de IB-er de SI-Bel-observatielijst uit het SI-DI protocol voor signalering en identificatie van Begaafde leerlingen in het primair onderwijs (De Bruin en Kuipers, 2002) gebruikt in een vervolgesprek. De school hanteert de 1-oktobergrens voor het plaatsen van nieuwe leerlingen in groep 0 of groep 1. De leerkracht observeert de eerste vier weken na binnenkomst de brede ontwikkeling in een betekenisvolle en thematische leeromgeving met behulp van KIJ! Groep 1-2, een praktisch hulpmiddel voor het observeren en registreren van de ontwikkeling bij vier- tot zesjarigen (Van den Bosch & Jaeger, 2005). De directie is van mening dat naast deze observatiegegevens informatie van ouders en van de voorschoolse opvang objectief in kaart moeten worden gebracht om een juist beeld te vormen van de ontwikkeling (gesprek locatiedirecteur d.d. 19-12-2011). Op de groepsbespreking, die eens per acht weken plaatsvindt, worden afspraken gemaakt over oudercontact, observeren van de ontwikkeling, differentiatie van het leerstofaanbod in verband met uitdaging en eventuele afname van de Cito-toetsen Taal voor kleuters en Rekenen voor kleuters. Op deze wijze wordt aandacht gegeven aan kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong, zodat ze niet gaan onderpresteren. Indien gewenst en mogelijk, mag een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong de schoolloopbaan versnellen (Protocol Verlengen en Versnellen, 2012).

1.2 Verlegenheidsituatie

Volgens de directie en de leerkrachten is op school te weinig kennis aanwezig om leerlingen met een hogere intelligentie, inclusief kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong, te onderkennen en te begeleiden (notulen managementoverleg, 2011-2012 en vragenlijst collega's d.d. 3-4-2012, bijlage 1.I). De leerkrachten zijn van mening dat ouderinformatie over de ontwikkeling van een leerling altijd serieus genomen moet worden en dat het de taak van de school is om deze informatie te verbinden aan objectieve schoolervaringen. In de dagelijkse praktijk blijkt communiceren over de ontwikkeling van een leerling met een hogere intelligentie en over school- en thuiservaringen niet gemakkelijk te zijn, omdat ouders en school niet altijd op één lijn zitten. Een aantal leerkrachten is van mening dat deze verschillen te maken kunnen hebben met niet reële verwachtingen van het kind en van de school (vragenlijst collega's d.d. 3-4-2012, bijlage 1.I). Volgens een van de leerkrachten moet er sprake zijn van een wederzijds vertrouwen in opvoeding en onderwijs. Een andere leerkracht heeft geadviseerd om vroegtijdig begaafdheid te signaleren om genoemde problemen te voorkomen. De locatiedirecteur beschouwt afstemming tussen school en ouders als actief luisteren naar ouders en het opnemen van ouderinformatie in een plan van aanpak, wanneer dat is gewenst (mail locatiedirecteur, november 2012). De leerkrachten hebben in de vragenlijst d.d. 3-4-2012, zie bijlage 1.I, aandacht gevraagd voor herziening van de protocollen (Hoog)begaafdheid (2011) en Verlengen

en versnellen (2012), zodat beter aangesloten wordt bij de onderwijsbehoeften van meerbegaafde leerlingen op cognitief en op sociaal-emotioneel gebied. De directie is gestart met visieontwikkeling op leerlingen met een hogere intelligentie om te komen tot een beter zorgbeleid (mail locatiedirecteuren d.d. 6-9-2012).

1.3 Doelstelling van het onderzoek, centrale vraagstelling, onderzoeksvragen en deelvragen

Naar aanleiding van de verlegenheids situatie en de doelstelling van het onderzoek zijn een centrale vraagstelling, onderzoeksvragen en deelvragen opgesteld, die aan de literatuur in hoofdstuk 2 en aan de praktijk in hoofdstuk 3 zijn gesteld.

1.3.1 Doelstelling van het onderzoek

Een bijdrage leveren aan het vroegtijdig signaleren en diagnosticeren van kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong en in afstemming met de ouders passend onderwijs bieden in de onderbouw van de ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat).

1.3.2 Centrale vraagstelling

Hoe kan op de ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat) in afstemming met de ouders tegemoet worden gekomen aan de onderwijsbehoeften van kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

1.3.3 Onderzoeksvragen en deelvragen

Onderzoeksvraag 1: Wat is een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

Deelvragen:

1. Wat is volgens de literatuur een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?
2. Wat is volgens de collega's een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?
3. Wat is volgens de ouders een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

Onderzoeksvraag 2: Hoe kan op de ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat) tegemoet worden gekomen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

Deelvragen:

1. Wat zijn volgens de literatuur de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?
2. Wat zijn volgens de collega's de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?
3. Wat zijn volgens de ouders de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

Onderzoeksvraag 3: Hoe kan op de ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat) afstemming met de ouders plaatsvinden in het tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

Deelvragen:

1. Wat is volgens de literatuur afstemming tussen school en ouders in het tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?
2. Wat is volgens de collega's afstemming tussen school en ouders in het tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?
3. Wat is volgens de ouders afstemming tussen school en ouders in het tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

Hoofdstuk 2 Theoretisch kader

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zijn de onderzoeksvragen en deelvragen uit hoofdstuk 1 beantwoord vanuit de literatuur.

Om onderzoeksvraag 1 te beantwoorden heeft in paragraaf 2.2 een definiëring van begrippen plaatsgevonden en zijn in paragraaf 2.3 mogelijkheden genoemd om kenmerken en leereigenschappen van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong te signaleren en te observeren. In paragraaf 2.4 is antwoord gegeven op onderzoeksvraag 2 en in paragraaf 2.5 op onderzoeksvraag 3.

2.2 Definiëring van begrippen ten aanzien van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong

Om een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong te kunnen duiden als persoon zijn begrippen gedefinieerd, die behoren hoogbegaafdheid / een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.

Mooij, Hoogeveen, Driessen, Van Hell en Verhoeven (2007) nemen het Triadisch model van Mönks & Renzulli (1985) als uitgangspunt om hoogbegaafdheid te definiëren. Naast een hoge intelligentie worden een sterke motivatie en een hoge mate van creativiteit als persoonskenmerken van hoogbegaafden beschouwd. Waardering en stimulering vanuit de omgeving komen de ontwikkeling van hoogbegaafdheid ten goede (Freeman, 2005). Leverink (2006) stelt dat kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong hoogbegaafde kinderen kunnen worden. Doolaard en Oudbier (2010) tonen aan dat hoogbegaafdheid bij jonge kinderen nog niet altijd wordt herkend. Elke hoogbegaafde is anders en laat door eventueel onderpresteren niet altijd zien wat hij kan (Henkens, 2010). Yang Yang (2005) geeft aan dat alle hoogbegaafden bijzondere talenten laten zien op bepaalde ontwikkelingsgebieden. Volgens Van Gerven (2008) kunnen kleuters in hun ontwikkeling voorlopen op leeftijdgenoten, maar bestaat ook de mogelijkheid dat zij deze voorsprong kwijtraken. De volgende termen worden in de literatuur gehanteerd voor een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong:

- meerbegaafde kleuter: SLO (2005)
- pientere kleuter: Riemens en Van Waas (2009)
- slimme kleuter: Van Gerven (2008)
- kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong: Van Gerven (2008), Van Houten en Lagerweij (2009), Janson (2011), Leverink (2006), Riemens en Van Waas (2009)
- (hoog)begaafd: Bongiovanni (2005), De Bruin en Kuipers (2002), Doolaard en Oudbier (2010), Freeman (2005), Gerards (2010), Van Gerven (2008), Henkens (2010), Mooij, Hoogeveen, Driessen, Van Hell en Verhoeven (2007), Nederstigt (2007), Webb, Meckstroth en Tolan (2005), Yang Yang (2005), Yermish (2008).

In de onderzoeksvragen en deelvragen is de term ‘kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong’ gehanteerd in aansluiting bij Van Gerven (2008), maar ook een voorzichtige benadering van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.

2.3 Kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong

In deze paragraaf is signalering van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong beschreven aan de hand van kenmerken en leereigenschappen om onderzoeksvraag 1 te kunnen beantwoorden.

2.3.1 Signalering door de ouders

Webb, Meckstroth en Tolan (2005) zijn van mening dat ouders in de meeste gevallen de eersten zijn, die de aangeboren begaafdheid van een kind onderkennen in persoonskenmerken en leereigenschappen, die langdurig en op meerdere gebieden voorkomen. Het waarnemen van talent

wordt positief gezien door Webb, Meckstroth en Tolan (2005) wanneer de ouders het kind waarderen om wie het kind is als persoon en niet alleen om wat het kind kan.

2.3.2 Signalering door de school

2.3.2.1 Intake en instroom

In het kader van een goede zorg wordt een zorgvuldige en tijdige signalering van kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong van belang geacht (De Bruin & Kuipers, 2002). Volgens De Wit (2005) is het belangrijk om tijdens de intake na te gaan welke verwachtingen ouders hebben van hun kind. De Bruin en Kuipers (2002) geven aan dat de school de ouderinformatie serieus moet nemen, omdat een kind met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong thuis waarschijnlijk meer zal laten zien, dan op school. Uit de beschrijving van de intakeprocedure op de ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat), zie hoofdstuk 1, wordt duidelijk dat de school de ouderinformatie ten aanzien van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong serieus neemt. De Bruin en Kuipers (2002) geven aan dat (hoog)begaafde kinderen uitzien naar het moment waarop ze naar school mogen en hoge verwachtingen hebben van het leren lezen, schrijven en rekenen op school. Van Gerven (2008) is van mening dat kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong het leerstofaanbod van groep 1 in de meeste gevallen al beheersen bij binnenkomst. Een zorgvuldige signalering is belangrijk, aldus Mooij (2008), omdat kinderen die zich snel ontwikkelen zich al in de eerste maand kunnen aanpassen als niet wordt aangesloten bij hun niveau en mogelijkheden. Op termijn kan aanpassingsgedrag leiden tot onderpresteren (Janson, 2011).

Aandacht voor verwachtingen van ouders ten aanzien van de ontwikkeling van hun kind, zoals De Wit (2005) adviseert, is in hoofdstuk 5 als aanbeveling voor de praktijk genoteerd.

2.3.2.2 Observatie

Het is volgens Van Gerven (2008) belangrijk dat de leerkracht in de eerste 4-6 weken na binnenkomst observaties plant aan de hand van ontwikkelingslijnen tijdens betekenisvolle activiteiten in een rijke en uitdagende leeromgeving om een (mogelijke) voorsprong tijdig zichtbaar te kunnen maken. De Bruin en Kuipers (2002) noemen het belang van het observeren van een menstekening, het schrijven van de eigen naam op de eerste schooldag en met wie en hoe wordt gespeeld. Genoemde observaties vinden plaats op de ds. J. Beukelmanschool met behulp van KIIK! (Bosch & Jaeger, 2005). Kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong hoeven volgens Riemens en Van Waas (2009) niet op alle gebieden een voorsprong te tonen. Het LVS KIIK! (2005) gaat uit van een voorsprong van minimaal een half jaar tot een jaar en kan worden vastgesteld na een signaleringsperiode van ongeveer zes maanden. Riemens en Van Waas (2009) geven aan dat een kleuter een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong niet altijd laat zien. Van Gerven (2008) adviseert om in een protocol Ontwikkelingsvoorsprong criteria van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong duidelijk te omschrijven en vooral aandacht te besteden aan welbevinden en betrokkenheid.

2.3.2.3 Kenmerken en leereigenschappen van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong

In deze paragraaf is een beschrijving opgenomen aan de hand van ontwikkelingsgebieden, kenmerken en leereigenschappen om een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong te duiden.

- Sociaal-emotioneel

Meestal zijn kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong verder dan leeftijdgenoten (Van Gerven, 2008). Het op zoek gaan naar contacten met oudere kinderen noemt Hoogeveen (2010) een logisch gevolg van handelen, denken en spreken op een hoger niveau en dat draagt bij aan een

goede sociaal-emotionele ontwikkeling. Volgens Bongiovanni (2005) kan het kenmerk 'zich niet altijd begrepen voelen' bijdragen aan de ontwikkeling van een negatief zelfbeeld en opvallend gedrag.

- Spel

Al op jonge leeftijd zijn kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens Drent en Van Gerven (2004) rol- en regelvast in hun (fantasie)spel.

- Taal

Kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong beschikken over een opvallend goed taalgebruik en een grote woordenschat (Gerards, 2010).

- Denken

Drent en Van Gerven (2004) noemen ontdekkend en onderzoekend bezig zijn en creatief en origineel zijn in het oplossen van problemen als kenmerken van kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong. Volgens Janson (2011) kunnen deze leerlingen goed abstract en logisch denken. Al vroeg hebben kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong een eigen mening (Van Houten & Lagerweij, 2009).

- Geheugen

Kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong beschikken over een sterk geheugen (Riemens & Van Waas, 2009).

- Cognitief

Kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong hebben een sterke leerbehoefte meent Van Gerven (2008), wat zich uit in het stellen van nieuwsgierige vragen en het genieten van kennis. Ze zijn volgens Van Gerven (2004) snel toe aan een nieuwe uitdaging, omdat ze snel automatiseren. (Hoog)begaafde kinderen hebben weinig of geen herhaling nodig volgens Nederstigt (2007).

- Teken

Een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong heeft een scherp waarnemingsvermogen en kan al vroeg anatomisch tekenen (Van Gerven, 2008).

- Symboolverkenning

Al op jonge leeftijd zijn kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong bezig met leren lezen en rekenen (Drent & Van Gerven, 2004). Volgens Van Gerven (2008) zijn deze leerlingen niet altijd geïnteresseerd in letters en cijfers als ze zich deze leerstof zelf hebben eigengemaakt. Van Houten en Lagerweij (2009) zijn van mening dat kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong altijd geïnteresseerd zijn in letters en cijfers. Schrijven kan op kleuterleeftijd nog moeilijk zijn (Riemens & Van Waas, 2009).

- Betrokkenheid

Kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong tonen veel energie, motivatie en doorzettingsvermogen als de activiteiten passen bij hun interesses en mogelijkheden (Van Gerven, 2004). Volgens Van Houten en Lagerweij (2009) interesseren deze leerlingen zich soms voor bijzondere onderwerpen.

- Taakgerichtheid

Volgens Riemens en Van Waas (2009) behoren een goede concentratie, taakgerichtheid, werkhouding en zelfstandig werken bij kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.

2.4 Een passend onderwijsaanbod voor kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong

In deze paragraaf zijn de volgende fasen van een goed zorgbeleid, namelijk diagnosticeren, analyseren van de onderwijsbehoeften en realiseren van een goede begeleiding van kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong aan de orde gesteld om onderzoeksvraag 2 te beantwoorden.

2.4.1 Diagnosticeren

Om te komen tot een goed zorgbeleid voor hoogbegaafden noemt Leverink (2006) het belang van een open en positieve houding en een goede visie en deskundigheid van het team. In het

schoolbeleid van de ds. J. Beukelmanschool ligt de focus op het welbevinden en de ontwikkeling van hart, hoofd en handen voor alle leerlingen om een evenwichtige groei te helpen bevorderen (Schoolgids 2012-2013).

Yang Yang (2005) beschouwt het identificeren van hoogbegaafdheid bij jonge kinderen als een grote uitdaging voor de leerkracht, omdat instrumenten voor signalering en diagnosticering niet goed aansluiten bij de snelle ontwikkelingsgroei. Van Gerven (2008) is van mening dat het Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid (Houkema, Steenbergen, Te Broekhorst & Hulsbeek, 2007 / 2010) kan worden gehanteerd om een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong te signaleren en te diagnosticeren. In een diagnostisch proces moet volgens Leverink (2006) samenwerking plaatsvinden tussen ouders, leerkracht, IB-er en eventueel externen. Als het kindgedrag niet begrepen wordt of als er sprake is van belemmeringen in de ontwikkeling, kan een intelligentieonderzoek worden afgenomen (Nederstigt, 2007). Van Gerven (2011), Van Houten en Lagerweij (2009) en Riemens en Van Waas (2009) zijn van mening dat pas vanaf het zesde jaar intelligentie betrouwbaar kan worden gemeten, omdat de ontwikkeling van jonge kinderen sprongsgewijze verloopt. Sprongsgewijs wil zeggen dat de ontwikkeling soms lijkt stil te staan en soms een grote vooruitgang laat zien.

2.4.2 Onderwijsbehoeften

Bongiovanni (2005) noemt het belang van het onderkennen van de onderwijsbehoeften door de leerkracht en de ouders om beter aan te sluiten bij kenmerken en talenten van (hoog)begaafde leerlingen. Pameijer, De Lange en Van Beukering (2009) beschrijven onderwijsbehoeften als wat een leerling nodig heeft om onderwijsdoelen te behalen.

Een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong heeft nodig:

- Een leerkracht die een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong (h)erkent (Bongiovanni, 2005)
- Een leerkracht die volgens Bongiovanni (2005) een veilig pedagogisch klimaat biedt en begrip toont voor het anders zijn en anders leren.
- Een leerkracht die een stimulerende en rijke leeromgeving biedt, planmatig handelt en volgens Hoogeveen (2010) structureel differentieert in het onderwijsaanbod. Van Gerven (2008) vraagt aandacht voor het gericht observeren en noteren van de ontwikkeling.
- Een leerkracht die hoge en realistische verwachtingen uitspreekt en het kind aanmoedigt tot het uitvoeren van uitdagende opdrachten (Pameijer, Van Beukering & De Lange, 2009).
- Opdrachten uit de zone van de naaste ontwikkeling, die motiverend, betekenisvol, open, gevarieerd en complex zijn en mogelijkheden bieden tot handelen en zelfstandig leren. Deze opdrachten moeten volgens Riemens en Van Waas (2009) uitlokken tot ontdekken, exploreren, fantasie, creativiteit, logisch denken, kennis verzamelen en het oplossen van problemen. Ook moeten de opdrachten volgens Drent en Van Gerven (2004) aansluiten bij de sterke leerbehoefte op het gebied van lezen, schrijven en rekenen en bijdragen aan de brede ontwikkeling. Dit kan door het aanbieden van thematische activiteiten, waarin op een natuurlijke wijze gedifferentieerd wordt (Van Gerven, 2008). De leerkracht kan ontwikkelingsmaterialen en werkbladen inzetten, die aansluiten bij het ontwikkelingsniveau van de kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong. Janson (2011) is van mening dat ontwikkelingsmaterialen en werkbladen niet uitlokken tot actief handelen en zelfs kunnen leiden tot perfectionisme en faalangst.
- Instructie, die kort is en gericht op het leren leren. Leren omgaan met fouten en frustraties behoort bij het leerproces (Bongiovanni, 2005).
- Medeleerlingen, vooral ontwikkelingsgelijken, die kunnen samenwerken waarbij een goede interactiebegeleiding essentieel is (Riemens & Van Waas, 2009).

2.4.3 Realiseren van een goede begeleiding

Leverink (2006) bepleit een passend onderwijsaanbod, waarin tegemoet wordt gekomen aan de talenten en de onderwijsbehoeften van de kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong en

dat kan volgens Freeman(2005) door middel van uitdaging. Yermish (2008) geeft aan dat een plan van aanpak met (tussen)doelen op kindniveau structuur biedt aan de leerkracht bij het aanbieden en differentiëren van de leerstof.

Een passend onderwijsaanbod voor kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong kan tot stand komen door:

- Verbreden, verdiepen en verrijken

Nederstigt (2007) is van mening dat een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong betrokken en gemotiveerd blijft als spelend leren centraal staat. Drent en Van Gerven (2004) noemen hoekenspel en ontwikkelingsmaterialen als mogelijkheden tot verbreding en verdieping met aandacht voor schrijven, lezen en rekenen. Gerards (2010) noemt speciaal voor (hoog)begaafde leerlingen ontwikkelde materialen om het leerstofaanbod te verdiepen en uitdagend te maken. Als een kleuter toe is aan methodisch aanbod kan leerstof uit groep 3 worden aangeboden (Van Houten & Lagerweij, 2009). Janson (2011) geeft aan dat leerstof aanbieden uit een volgende groep niet nodig is als opdrachten worden geboden, die niet alleen het geheugen aanspreken, maar de brede ontwikkeling mogelijk maken.

- Versnellen

Om ruimte te creëren voor verdieping en verrijking kan leerstof worden versneld (Doolaard & Oudbier, 2010). Als door deze versnelling het verschil met de eigen leeftijdsgroep te groot wordt, kan volgens Doolaard en Oudbier (2010) besloten worden tot versnellen. Om bij kleuters over te gaan tot versnellen moet er sprake zijn van een voorsprong van 1 jaar op de ontwikkelingsgebieden taal-denken, rekenvaardigheden en taakgerichtheid (Van Gerven, 2008). Een voorsprong van 12 maanden op de Cito-toetsen Taal voor kleuters en Rekenen voor kleuters is voor Van Gerven (2008) eveneens een criterium bij de beslissing om te versnellen. De Bruin en Kuipers (2002) zijn van mening dat de geboortemaand een rol kan spelen bij een dergelijke beslissing. Volgens Koning (2005) beschouwt de inspectie kleuters, die voor 31 december 4 jaar worden en vanuit groep 0 doorstromen naar groep 2, niet als versnellers. Op de ds. J. Beukelmanschool wordt de mening van Koning (2005) gedeeld dat voor elke kleuter moet worden gezien wat juist is: van groep 0 naar groep 1 of doorstromen naar groep 2. Nederstigt (2007) adviseert een goede overweging door school en ouders ten aanzien van versnellen, omdat een kleuter, die versnelt jonger is dan de leerlingen in de volgende groep. Veel scholen en ouders verwachten kennishiaten en / of problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling bij versnelling, maar zij hoeven zich volgens Doolaard en Oudbier (2010) geen zorgen te maken, omdat internationaal onderzoek het tegendeel heeft bewezen.

2.5 Afstemming tussen school en ouders in het tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong

In deze paragraaf heeft beantwoording plaatsgevonden van onderzoeksvraag 3.

De ouders worden door de overheid beschouwd als de belangrijkste partner van de school in de ontwikkeling en het leren van het kind (De Vries, 2007). Webb, Meckstroth en Tolan (2005) adviseren de ouders om vroegtijdig contact op te nemen met de school als er vragen zijn over (eventuele) (hoog)begaafdheid met de verwachting dat zij en het kind serieus worden genomen. Hoogeveen (2010) is van mening dat (hoog)begaafden serieus genomen moeten worden door de school en de ouders door hen te beschouwen als zorgleerlingen en intelligentie positief te duiden. Volgens De Wit (2005) moet de school de ouders als ervaringsdeskundige beschouwen, ook als er verschillen zijn in opvattingen. Respectvol luisteren naar elkaars ervaringen is nodig om vertrouwen te wekken tussen school en ouders (De Vries, 2007). Door elkaar te informeren over kenmerken, ontwikkeling en onderwijs aan (hoog)begaafden kunnen school en ouders op elkaar afstemmen (Yang Yang, 2005). Hoogeveen (2010) toont het belang aan van de acceptatie van het anders zijn en anders leren en adviseert een goede ondersteuning van het leren thuis en op school. Van Gerven (2008) geeft aan dat vooral (hoog)begaafden tussen het vierde en het zesde jaar te weinig worden uitgedaagd, wat

zich in de thuissituatie kan uiten door ongewenst gedrag of lichamelijke klachten en wat kan duiden op onderpresteren. Als de leerkracht een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong vermoedt, is een gesprek met de ouders en het delen van observaties en verwachtingen belangrijk voor een plan van aanpak en afstemming tussen school en ouders (De Bruin & Kuipers, 2002). Nederstigt (2007) is van mening dat de school verantwoordelijk is voor de inhoud van het onderwijsaanbod. Janson (2011) adviseert ouders, die een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong herkennen, niet teveel de geheugenfunctie te stimuleren, maar meer gelegenheid bieden tot het opdoen van ervaringen, verwondering en onderzoek. Volgens Yermish (2008) kunnen ouders op deze wijze een evenwichtige ontwikkeling helpen bevorderen.

2.6 Samenvatting

Het is niet gemakkelijk om vast te stellen wat kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong zijn, is de mening van De Bruin en Kuipers (2002). Om een zo vroeg mogelijke (h)erkenning van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong mogelijk te maken, is het belangrijk dat er goed contact is tussen school en ouders (De Bruin en Kuipers, 2002). Volgens Hoogeveen (2010) is daarnaast onderkenning nodig van de talenten en de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafden. Een goede begeleiding van (hoog)begaafden kan volgens Gerards (2010) plaatsvinden als door de belangrijkste partners van de kleuter, namelijk door school en ouders is afgestemd op de zone van de naaste ontwikkeling.

In hoofdstuk 3 zijn onderwijsgeevenden en ouders bevraagd op meningen, ervaringen en kennis over een passend onderwijsaanbod voor kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.

Hoofdstuk 3 Opzet van het onderzoek

3.1 Inleiding

In hoofdstuk 2 zijn de onderzoeksvragen beantwoord vanuit de literatuur, in dit hoofdstuk is de opzet beschreven van het praktijkgerichte onderzoek.

Volgens Harinck (2011) is het belangrijk om in een onderzoek gebruik te maken van triangulatie, zodat vanuit verschillende perspectieven een juist beeld gevormd wordt van het onderzoeksonderwerp. In paragraaf 3.2 zijn de onderzoeksgroepen nader omschreven en in paragraaf 3.3 de onderzoeksopzet. In paragraaf 3.4 is beschreven welke onderzoeksinstrumenten zijn gehanteerd en in de paragrafen 3.5 en 3.6 hoe de onderzoeksgegevens zijn verzameld en verwerkt.

3.2 Onderzoeksgroepen

In het kader van het praktijkgerichte onderzoek naar een passend onderwijsaanbod voor kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong zijn personen benaderd, die nauw betrokken zijn bij de ontwikkeling en het onderwijs van dergelijke kleuters, te weten de onderwijsgeveenden en de ouders. In het vervolg van het onderzoeksrapport zijn de onderwijsgeveenden als collega's aangeduid. Het onderzoek heeft plaatsgevonden onder collega's (N=14) en ouders van kleuters in groep 2 (N=38) op de ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat) te A. Met collega's zijn de volgende onderwijsgeveenden bedoeld: de locatiedirecteur, de (parttime) leerkrachten en een onderwijsassistent.

Alle collega's zijn bij het onderzoek betrokken, omdat een passend onderwijsaanbod voor kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong deel uitmaakt van het totale onderwijsaanbod in de school. Een tweede reden om alle collega's als belanghebbenden te zien, is, dat er te weinig onderbouwleerkrachten zijn met ervaring ten aanzien van kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong. Een aantal midden- en bovenbouwcollega's hebben wel ervaring met deze leerlingen.

De ouders van de kleuters in groep 2 zijn benaderd, omdat zij als ervaringsdeskundigen worden beschouwd op het gebied van de ontwikkeling van kleuters. Om er zeker van te zijn dat zich onder de respondenten ervaringsdeskundigen bevinden ten aanzien van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong zijn alle ouders van kleuters in groep 2 bevestigd.

3.3 Onderzoeksopzet

Om onderzoek te kunnen verrichten naar een verlegenheidsituatie in de school, zie hoofdstuk 1, is als onderzoeksopzet gekozen voor een survey-onderzoek. Door middel van een dergelijk onderzoek is het volgens Harinck (2011) mogelijk om meningen, ervaringen en kennis van onderzoeksgroepen ten aanzien van een onderwerp helder te krijgen en visies te vergelijken.

Het bevragen van onderzoeksgroepen heeft plaatsgevonden door middel van vragenlijsten.

3.4 Onderzoeksinstrumenten

Vragenlijsten zijn, in tegenstelling tot interviews, een geschikt middel om een brede groep mensen te bevragen en anoniem informatie te verzamelen over een onderwerp, waarbij de visies tussen onderzoeksgroepen kunnen verschillen (Harinck, 2011).

Voor de collega's en de ouders van kleuters in groep 2 zijn vragenlijsten ontworpen vanuit de kernbegrippen uit de onderzoeksvragen (hoofdstuk 1) en het theoretisch kader (hoofdstuk 2).

Volgens Harinck (2011) zijn open vragen in een vragenlijst meer geschikt om meningen, ervaringen en kennis over het onderzoeksonderwerp helder te krijgen, dan gesloten vragen. Antwoorden op gesloten vragen zijn duidelijker, maar geven minder informatie over een onderwerp (KEI Consultancy, 2008). Door middel van open vragen worden kwalitatieve gegevens verzameld, aldus Post (2004), maar deze zijn minder gemakkelijk te analyseren, dan de data met gestandaardiseerde antwoordmogelijkheden bij gesloten vragen.

De vragenlijsten voor beide onderzoeksgroepen bevatten 11 vragen, verdeeld over drie onderdelen om de deelvragen van het onderzoek te beantwoorden en te vergelijken. De vragen zijn in beide vragenlijsten identiek, behalve de aanhef, die is aangepast aan de onderzoeksgroepen, zie bijlage 3.I en 3.II. Deel I bevat vier vragen over onderzoeksvraag 1: Wat is een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong. Deel II bevat vier vragen over onderzoeksvraag 2: Hoe kan op de ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat) tegemoet worden gekomen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong. Deel III bevat drie vragen over onderzoeksvraag 3: Hoe kan op de ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat) afstemming met de ouders plaatsvinden in het tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.

Alle respondenten hebben een papieren versie van de vragenlijst ontvangen.

3.5 Verzamelen van de onderzoeksgegevens

De onderzoeker heeft eenmalig een vragenlijst voorgelegd aan alle collega's (N=14) en alle ouders van kleuters in groep 2 (N = 38), zie bijlage 3.I en 3.II. Het onderzoek is gericht op het verzamelen van meningen, ervaringen en kennis over een passend onderwijsaanbod voor kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.

Met de locatiedirecteur is de opzet van het onderzoek ten aanzien van het uitzetten van vragenlijsten onder collega's en ouders besproken. Op een teamvergadering is toelichting gegeven op het onderzoek en via een digitale nieuwsbrief aan alle ouders van de school.

In de toelichting bij de vragenlijsten is vermeld dat na afronding van het onderzoek de resultaten worden bekend gemaakt aan de beide onderzoeksgroepen. Aan de collega's zal tijdens een teamvergadering in juli 2013 verslag worden gedaan aan de hand van een presentatie. De ouders ontvangen d.d. juli 2013 een verslag van de resultaten per brief.

De respons van de ingevulde vragenlijsten bij de collega's is 91% (N=13). Omdat op de inleverdatum de respons van de ouders is uitgekomen op 36%, is per mail een herinnering gestuurd om de vragenlijst in te vullen, zie bijlage 3.III. Deze herinnering heeft 14% respons opgeleverd, zodat de totale respons is uitgekomen op 50% (N=19).

3.6 Verwerken van de onderzoeksgegevens

Harinck (2011) is van mening dat de onderzoeker zorgvuldig en controleerbaar om moet gaan met het verwerken van de onderzoeksgegevens.

De kwalitatieve gegevens uit de beide vragenlijsten zijn per vraag genoteerd in bijlage 4.I Ruwe data vragenlijsten collega's en 4.II Ruwe data vragenlijsten ouders. Vervolgens zijn deze data gerubriceerd met behulp van het geordende schoenendoosmodel (Harinck, 2011) door het hanteren van begrippen uit de literatuur, zie hoofdstuk 2 en bijlage 4.III Geordende vragenlijsten collega's en bijlage 4.IV Geordende vragenlijsten ouders.

Post (2004) noemt de mogelijkheid tot het noteren van de frequentie van antwoordcategorieën om analyse van de onderzoeksresultaten, zie hoofdstuk 4, mogelijk te maken.

De kwalitatieve data uit de vragenlijsten zijn in tabellen omgezet tot kwantitatieve data met behulp van percentages om de antwoorden van de onderzoeksgroepen, die onderling in aantal verschillen (N=13 en N=19), te vergelijken.

Hoofdstuk 4 Resultaten

4.1 Inleiding

In hoofdstuk 3 is de opzet van het praktijkgerichte onderzoek aan de orde gesteld.

De onderzoeksresultaten zijn in hoofdstuk 4 geanalyseerd door de gegevens uit de vragenlijsten van collega's (N= 13) en ouders van kleuters in groep 2 (N= 19) te categoriseren, zie bijlage 4.III

Geordende data vragenlijsten collega's en 4.IV Geordende data vragenlijsten ouders.

De paragrafen 4.2, 4.3 en 4.4 bevatten de analyse met opvallende zaken in de antwoorden van de respondenten en overeenkomsten en verschillen tussen beide onderzoeksgroepen.

In de tabellen 1 t/m 7, die behoren bij de vragen 1 t/m 7, is de respons meer dan 100%, omdat meerdere antwoordcategorieën zijn gehanteerd. In de tabellen 8 t/m 11 is de respons 100%, omdat minder antwoordcategorieën zijn gebruikt.

In paragraaf 4.5 zijn de belangrijkste bevindingen van het praktijkonderzoek samengevat.

4.2 Wat is een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

4.2.1 Persoonskenmerken van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong

In deze paragraaf is op basis van de literatuur (2.2.1) gebruik gemaakt van de term persoonskenmerken om aan te duiden wie een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong is als persoon.

Tabel 1 bevat een aantal gegevens, die antwoord geven op vraag 1: Wat is een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.

	Hoge intelligentie	Sterke motivatie	Hoge mate van creativiteit
Collega's	100	8	0
Ouders	90	20	10

Tabel 1 Weergave van de persoonskenmerken van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens collega's (N=13) en ouders (N=19) in procenten.

NB. De totale respons is meer dan 100%, omdat meerdere antwoordcategorieën zijn gehanteerd.

4.2.1.1 Collega's

Zoals te zien is in tabel 1, is door alle collega's een hoge intelligentie genoemd en is genoteerd als een ontwikkelingsvoorsprong op lezen, rekenen, taal-denken, cognitief en op sociaal-emotioneel gebied (bijlage 4.III). Een sterke motivatie is door 8% van de collega's (1 van de 13) als persoonskenmerk beschouwd, een hoge mate van creativiteit door 0% van de collega's.

4.2.1.2 Ouders

Door 90% van de ouders is een hoge intelligentie aangegeven en als een ontwikkelingsvoorsprong op lezen, rekenen, taal-denken en op algemene ontwikkeling genoteerd (bijlage 4.IV). Van de ouders heeft 20% een sterke motivatie genoemd vanwege een goede taakgerichtheid en 10% van de ouders een hoge mate van creativiteit, omdat een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong al een eigen mening heeft (bijlage 4.IV).

4.2.1.3 Vergelijking van de respondenten

De scores bij het persoonskenmerk een 'hoge intelligentie' zijn voor beide onderzoeksgroepen opmerkelijk hoog, namelijk 100% van de collega's en 90% van de ouders. Opvallend is dat door 20% van de ouders (4 van de 19) een sterke motivatie en door 10% van de ouders (2 van de 19) een hoge

mate van creativiteit als persoonskenmerken zijn genoemd, bij de collega's is dat maar 8% (1 van de 13) en 0%.

4.2.2 Signaleren van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong

Tabel 2 bevat een aantal gegevens, die antwoord geven op vraag 2: Signaleren van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.

	Ouders bij de intake	Observatie van de leerkracht	Gesprek ouders en leerkracht	KIJK!	Cito- toetsen	Andere testen
Collega's	23	30	30	60	15	0
Ouders	5	65	15	20	15	10

Tabel 2 Weergave van mogelijkheden voor het signaleren van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong van collega's (N=13) en ouders (N=19) in procenten.

NB. De totale respons is meer dan 100%, omdat meerdere antwoordcategorieën zijn gehanteerd.

4.2.2.1 Collega's

Door 23% van de collega's is de intake beschouwd om via de ouders een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong te signaleren, zie tabel 2. Van de collega's heeft 30% aangegeven dat de leerkracht door observatie in de eerste schoolweken alert moet zijn op eventueel aanpassingsgedrag (bijlage 4.III). Met behulp van het LVS KIJK! kan volgens 60% van de collega's een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong gesignaleerd worden, maar ook volgens 15% met Cito-toetsen, andere testen zijn niet door de collega's genoteerd. Het gesprek tussen ouders en leerkracht is door 30% van de collega's genoemd als signaleringsmogelijkheid.

4.2.2.2 Ouders

Signaleren van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong via de ouders bij de intake is volgens 5% van de ouders (1 van de 19) mogelijk. Volgens 65% van de ouders moet de leerkracht een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong signaleren door middel van observaties. Het LVS KIJK! is door 20% van de ouders genoteerd om een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong te signaleren, 15% heeft Cito-toetsen aangegeven en 10% andere testen. Door 15% van de ouders is het gesprek met de leerkracht genoemd als mogelijkheid om een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong op het spoor te komen.

4.2.2.3 Vergelijking van de respondenten

Van de collega's heeft 23% (3 van de 13) en van de ouders maar 5% (1 van de 19) aangegeven dat een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong via de ouders bij de intake wordt gesignaleerd. Observatie door de leerkracht is door 30% van de collega's genoemd met het LVS KIJK! door 60% als signaleringsinstrument. Bij de ouders zijn deze scores tegengesteld, want 65% van de ouders heeft observatie door de leerkracht genoemd en 20% signaleren met het LVS KIJK! Door 15% van beide onderzoeksgroepen zijn Cito-toetsen als signaleringsinstrument genoteerd en 10% heeft andere testen om een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong te signaleren, in tegenstelling tot 0% van de collega's.

4.2.3 Kenmerken van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong

In deze paragraaf zijn kenmerken uit de literatuur (2.3.2.3) gehanteerd om de talenten en mogelijkheden van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong aan te duiden. Tabel 3 bevat een aantal gegevens, die antwoord geven op vraag 3: Wat is kenmerkend voor een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.

	Sterk geheugen	Snel automatiseren, sterke leerbehoefte	Zelfstandigheid	Creatief, ontdekkend	Onderpresteren	Opvallend gedrag	Opvallend en goed taalgebruik	Logisch en abstract denken	Betrokkenheid	Symboliseren, verkenning, lezen
Collega's	23	53	23	30	15	15	30	23	68	0
Ouders	0	70	10	20	5	80	10	20	15	5

Tabel 3 Weergave van kenmerken van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens collega's (N=13) en ouders (N=19) in procenten.

Opmerking: De totale respons is meer dan 100%, omdat meerdere antwoordcategorieën zijn gehanteerd.

4.2.3.1 Collega's

De gegevens in tabel 3 tonen aan dat een sterk geheugen en zelfstandigheid beide door 23% van de collega's als kenmerkend zijn beschouwd voor een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong. Snel automatiseren en een sterke leerbehoefte zijn door 53% van de collega's als kenmerken genoteerd. Het kenmerk 'creatief en ontdekkend bezig zijn' behoort volgens 30% van de collega's eveneens bij een dergelijke kleuter. Door 15% van de collega's is onderpresteren als kenmerk genoemd, dat zich kan uiten in weinig motivatie om naar school te gaan (bijlage 4.III) en nog eens 15% van de collega's heeft opvallend gedrag genoteerd. Van de collega's heeft 30% opvallend en goed taalgebruik aangegeven als kenmerkend voor een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong. Logisch en abstract denken behoort volgens 23% van de collega's eveneens bij een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong. Een hoge score is te zien bij het kenmerk 'betrokkenheid', dat door 68% van de collega's is aangegeven in de vorm van een brede en soms bijzondere interesse, taakgerichtheid en een goede concentratie (bijlage 4.III). Door geen enkele collega is kunnen lezen als kenmerk van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong genoemd.

4.2.3.2 Ouders

Geen enkele ouder heeft een sterk geheugen als kenmerk van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong genoemd. Volgens opvallend veel ouders, namelijk 70%, zijn de kenmerken 'snel automatiseren' en een 'sterke leerbehoefte' zichtbaar tijdens het opnemen van leerstof en inzicht tonen in leerstof (bijlage 4.III). Creatief en ontdekkend bezig zijn en logisch en abstract denken zijn door 20% van de ouders beschouwd als behorend bij een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong, zelfstandigheid en opvallend en goed taalgebruik door 10% van de ouders. Bij het kenmerk 'opvallend gedrag' hebben de ouders een hoge score laten zien van 80% en dat wordt getoond door afwijkend sociaal of vervelend gedrag (bijlage 4.III). Volgens 15% van de ouders is betrokkenheid kenmerkend voor een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong in de vorm van bovengemiddelde interesses en het zoeken van uitdaging (bijlage 4.III). Kunnen lezen is door een 5% van de ouders (1 van de 19) als kenmerk genoteerd.

4.2.3.3 Vergelijking van de respondenten

Door 23% van de collega's is een sterk geheugen genoemd als kenmerk van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong, in tegenstelling tot 0% van de ouders. De scores op de kenmerken 'snel automatiseren' en een 'sterke leerbehoefte' zijn voor beide onderzoeksgroepen vrij hoog, namelijk

53% en 70%. Door 23% van de collega's en door maar 10% van de ouders is zelfstandigheid als kenmerk van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong genoemd. De kenmerken 'creatief en onderzoekend bezig zijn' en een 'goed denkvermogen' zijn onderscheiden en door 30% en 23% van de collega's en 10% en 20% van de ouders genoteerd. Onderpresteren is als kenmerk van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong door 15% van de collega's (2 van de 13) en door maar 5% van de ouders (1 van de 19) aangegeven. Het grootste verschil tussen de onderzoeksgroepen is te zien bij het kenmerk 'opvallend gedrag', wat door 80% van de ouders is aangegeven, in tegenstelling tot 15% van de collega's. Van de collega's is 30% en van de ouders 10% van mening dat het taalgebruik opvallend is. Volgens een hoog percentage collega's, namelijk 68%, is betrokkenheid een kenmerk van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong, in tegenstelling tot 15% van de ouders. Een van de ouders (1 van de 19) en geen enkele collega heeft kunnen lezen als kenmerk van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong aangegeven.

4.2.4 Leereigenschappen van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong

In deze paragraaf is de term leereigenschappen gehanteerd uit de literatuur (2.2.1).

Tabel 4 bevat een aantal gegevens, die antwoord geven op vraag 4: Hoe leert een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.

	Sterk geheugen	Ontdekkend en onderzoekend bezig zijn, denken	Cognitief: uitdaging zoeken, snel automatiseren	Zelfstandig	Op zoek gaan naar contacten met oudere kinderen	Overig
Collega's	0	60	68	30	0	0
Ouders	0	50	55	5	5	10

Tabel 4 Weergave van de leereigenschappen van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens collega's (N=13) en ouders (N=19) in procenten.

NB. De totale respons is meer dan 100%, omdat meerdere antwoordcategorieën zijn gehanteerd.

4.2.4.1 Collega's

Geen enkele collega heeft aangegeven dat het sterke geheugen een rol kan spelen als leereigenschap. De leereigenschappen 'ontdekkend en onderzoekend bezig zijn' en een 'goed denkvermogen' zijn door 60% van de collega's aangegeven. Cognitieve uitdaging zoeken en snel automatiseren behoren als leereigenschappen volgens 68% van de collega's bij een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong. Zelfstandig zijn is door 30% van de collega's als leereigenschap beschouwd. Volgens tabel 4 heeft geen enkele collega aangegeven dat een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong leert door contacten met oudere kinderen.

4.2.4.2 Ouders

Door geen enkele ouder is een sterk geheugen als leereigenschap genoemd. Volgens 50% van de ouders is onderzoekend en ontdekkend bezig zijn een leereigenschap van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong. De leereigenschappen 'cognitieve uitdaging zoeken' en 'snel automatiseren' behoren volgens 55% van de ouders bij een dergelijke kleuter. Zelfstandig zijn en leren door met oudere kinderen te spelen, zijn door 5% van de ouders (1 van de 19) aangegeven als leereigenschap. Van de ouders heeft 10% de vraag naar leereigenschappen niet beantwoord (bijlage 4.IV).

4.2.4.3 Vergelijking van de respondenten

Door geen enkele respondent is een sterk geheugen als leereigenschap genoemd. De leereigenschap 'ontdekkend en onderzoekend bezig zijn', inclusief een 'goed denkvermogen', scoort bij beide onderzoeksgroepen hoog, namelijk 60% van de collega's en 50% van de ouders. Het zoeken van cognitieve uitdaging en snel automatiseren is door wel 68% van de collega's en 55% van de ouders

genoteerd. Zelfstandig zijn is als leereigenschap door 30% van de collega's (4 van de 13) aangegeven, in tegenstelling tot maar 5% van de ouders (1 van de 19). Contacten met oudere kinderen is door een enkele ouder (1 van de 19) als leereigenschap genoemd, maar door geen enkele collega.

4.3 Hoe kan op de ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat) tegemoet worden gekomen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

4.3.1 Onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong op sociaal-emotioneel gebied

Tabel 5 bevat een aantal gegevens, die antwoord geven op vraag 5: Wat heeft een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong nodig op het gebied van de sociaal-emotionele ontwikkeling.

	Leerkracht, die een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong herkent	Leerkracht, die een deskundige begeleiding biedt	Leerkracht, die begrip toont voor het anders zijn in een veilig pedagogisch klimaat	Medeleerlingen, waarmee goede interactie mogelijk is	Rijke speel-omgeving
Collega's	8	23	45	45	8
Ouders	10	50	50	40	20

Tabel 5 Weergave van de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong op sociaal-emotioneel gebied volgens collega's (N=13) en ouders (N=19) in procenten.

NB. De totale respons is meer dan 100%, omdat meerdere antwoordcategorieën zijn gehanteerd.

4.3.1.1 Collega's

De onderwijsbehoeften 'een leerkracht, die een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong herkent' en 'een rijke speel-omgeving' zijn beide door 5% van de collega's (1 van de 13) aangegeven. Volgens 23% van de collega's is een leerkracht, die een deskundige begeleiding biedt een onderwijsbehoefte op sociaal-emotioneel gebied. De onderwijsbehoefte 'een leerkracht, die begrip toont voor het anders zijn in een veilig pedagogisch klimaat' is door wel 45% van de collega's genoemd, zie tabel 5. Interactie met medeleerlingen is volgens 45% van de collega's nodig om te ontwikkelen op sociaal-emotioneel gebied.

4.3.1.2 Ouders

Van de ouders heeft 10% de noodzaak aangegeven van een leerkracht, die een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong herkent, omdat tijdige signalering en alert blijven op gedrag belangrijk zijn (bijlage 4.IV). Het bieden van deskundige begeleiding door de leerkracht is door wel 50% van de ouders genoemd, o.a. via uitdagende materialen (bijlage 4.IV) en eveneens door 50% is een leerkracht, die begrip toont voor het anders zijn in een veilig pedagogisch klimaat genoteerd als onderwijsbehoefte, omdat een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong op sociaal-emotioneel gebied meestal zwakker is (bijlage 4.IV). De onderwijsbehoefte 'medeleerlingen, waarmee goede interactie mogelijk is' heeft 40% van de ouders aangegeven. Van de ouders is 20% van mening dat een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong een rijke speel-omgeving nodig heeft, waarin spel centraal staat (bijlage 4.IV).

4.3.1.3 Vergelijking van de respondenten

Door maar 8% van de collega's (1 van de 13) en 10% van de ouders (2 van de 19) is de leerkracht, die een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong herkent als onderwijsbehoefte op sociaal-emotioneel gebied beschouwd en een leerkracht, die een deskundige begeleiding biedt door wel 50% van de ouders, in tegenstelling tot 23% van de collega's. Bij de onderwijsbehoefte 'een leerkracht, die begrip

toont voor het anders zijn in een veilig pedagogisch klimaat' zijn de scores vrij hoog, namelijk 45% van de collega's en 50% van de ouders. De scores op de onderwijsbehoefte 'medeleerlingen, waarmee een goede interactie mogelijk is' zijn eveneens vrij hoog, namelijk 45% van de collega's en 40% van de ouders. Lagere scores zijn te zien bij de onderwijsbehoefte 'een rijke speelleeromgeving', die door 20% van de ouders (4 van de 19) is genoemd en door maar 8% van de collega's (1 van de 13).

4.3.2 Onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong op het gebied van speelleermateriaal

Tabel 6 bevat een aantal gegevens, die antwoord geven op vraag 6: Aan welke materialen heeft een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong behoefte bij het spelend leren.

	Fantasie en Creativiteit	Sociaal-Emotioneel	Ontwikkelingsmateriaal	Uitdagend materiaal	Leermateriaal uit groep 3	Overig
Collega's	23	0	23	68	0	8
Ouders	30	20	20	55	5	25

Tabel 6 Weergave van de onderwijsbehoeften aan speelleermateriaal van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens collega's (N=13) en ouders (N=19) in procenten.
NB. De totale respons is meer dan 100%, omdat meerdere antwoordcategorieën zijn gehanteerd.

4.3.2.1 Collega's

Volgens 23% van de collega's zijn speelleermateriaal op het gebied van fantasie en creativiteit en ontwikkelingsmateriaal onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong. Een opvallend hoge score, namelijk 68%, is te zien bij de onderwijsbehoefte 'uitdagend speelleermateriaal' in de vorm van onderzoeksmaterialen en verrijkende leerstof (bijlage 4.III). Geen enkele collega heeft speelleermateriaal op sociaal-emotioneel gebied en leermateriaal uit groep 3 genoemd als onderwijsbehoefte bij het spelend leren. Van de collega's heeft 5% (1 van de 13) aangegeven geen idee te hebben van speelleermateriaal voor een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong (bijlage 4.III).

4.3.2.2 Ouders

De onderwijsbehoefte 'speelleermateriaal op het gebied van de fantasie en de creativiteit' is genoteerd door 30% van de ouders. Speelleermateriaal op sociaal-emotioneel gebied in verband met samenspel (bijlage 4.IV) en ontwikkelingsmateriaal zijn beide door 20% van de ouders genoemd. De onderwijsbehoefte 'uitdagend materiaal' is door 55% van de ouders aangegeven, waarmee vooral spelletjes zijn bedoeld (bijlage 4.IV). Indien nodig, kan volgens 5% van de ouders (1 van de 19) leermateriaal uit groep 3 worden aangeboden. Opvallend is in tabel 6 de respons in de kolom 'overig'. Van de ouders heeft 25% aangegeven geen idee te hebben van speelleermateriaal voor een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong (bijlage 4.IV).

4.3.2.3 Vergelijking van de respondenten

De onderwijsbehoefte 'speelleermateriaal op het gebied van fantasie en creativiteit' van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong is door 23% van de collega's en 30% van de ouders aangegeven. Door 20% van de ouders is speelleermateriaal op sociaal-emotioneel gebied genoemd, in tegenstelling tot geen enkele collega. Ontwikkelingsmateriaal als onderwijsbehoefte op het gebied van spelend leren is genoteerd door 23% van de collega's en 20% van de ouders. Een opvallend hoge score is te zien bij de onderwijsbehoefte 'uitdagend speelleermateriaal', die door 68% van de collega's en door 55% van de ouders is aangegeven. Volgens een enkele ouder (1 van de 19) is er behoefte aan leermateriaal uit groep 3, maar volgens geen enkele collega.

4.3.3 Onderwijsbehoeften op het gebied van de leerstof

Tabel 7 bevat een aantal gegevens, die antwoord geven op vraag 7: Wat heeft een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong nodig op het gebied van de leerstof om zich verder te ontwikkelen.

	Extra en gedifferentieerde leerstof	Leerkracht, die aansluit op niveau en mogelijkheden	Uitdaging op sociaal-emotioneel gebied	Overig
Collega's	90	53	23	0
Ouders	55	85	10	5

Tabel 7 Weergave van de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong op leerstofgebied volgens collega's (N=13) en ouders (N=19) in procenten.

NB. De totale respons is meer dan 100%, omdat meerdere antwoordcategorieën zijn gehanteerd.

4.3.3.1 Collega's

Door 90% van de collega's is extra en gedifferentieerde leerstof als onderwijsbehoefte van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong op leerstofgebied genoteerd, o.a. in de vorm van werkbladen en open opdrachten (bijlage 4.III). Een leerkracht, die aansluit op het niveau en de mogelijkheden is volgens 53% van de collega's eveneens een onderwijsbehoefte op leerstofgebied. Door 23% van de collega's is uitdagende leerstof op sociaal-emotioneel gebied als onderwijsbehoefte op leerstofgebied genoemd, o.a. in de vorm van verrijking van de speelhoeken (bijlage 4.IV).

4.3.3.2 Ouders

Door 55% van de ouders is extra en gedifferentieerde leerstof genoemd als onderwijsbehoefte van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong, zodat meer inspanning wordt geleverd (bijlage 4.IV). Uit tabel 7 wordt duidelijk dat een leerkracht, die aansluit op het niveau en de mogelijkheden van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong door opvallend veel ouders, namelijk 85%, is aangegeven als onderwijsbehoefte op leerstofgebied. Volgens 10% van de ouders kan uitdagende leerstof op sociaal-emotioneel gebied worden geboden door middel van spel en het helpen van een medeleerling (bijlage 4.IV). Van de ouders heeft 5% (1 van de 19) geen antwoord gegeven op de vraag naar de onderwijsbehoefte op leerstofgebied (bijlage 4.IV).

4.3.3.3 Vergelijking van de respondenten

Opmerkelijk is dat bijna alle collega's, namelijk 90%, als onderwijsbehoefte op leerstofgebied extra en gedifferentieerde leerstof hebben genoteerd, in tegenstelling tot 55% van de ouders. Van de ouders heeft wel 85% de onderwijsbehoefte 'een leerkracht, die aansluit op het niveau en de mogelijkheden' aangegeven, in tegenstelling tot 53% van de collega's. Door 23% van de collega's en 10% van de ouders is als onderwijsbehoefte op leerstofgebied 'uitdagende leerstof' genoteerd.

4.3.4 Versnellen als mogelijkheid voor een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong

Tabel 8 bevat een aantal gegevens, die antwoord geven op vraag 8: Versnellen als mogelijkheid voor een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.

	Ja	Ja, maar	Nee, want
Collega's	23	45	30
Ouders	30	40	30

Tabel 8 Weergave van meningen over versnellen door een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens collega's (N=13) en ouders (N=19) in procenten.

NB. De procenten zijn afgerond op hele getallen, zodat het totaal bij de collega's uitkomt op 98%.

4.3.4.1 Collega's

Door 23% van de collega's is positief geantwoord ten opzichte van versnelling van de schoolloopbaan, zie tabel 8. Volgens 45% van de collega's kan een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong de mogelijkheid krijgen om te versnellen, maar dat moet per kleuter worden beslist en mogelijk zijn op sociaal-emotioneel gebied (bijlage 4.III). Van de collega's heeft 30% 'nee, want' genoteerd, omdat op sociaal-emotioneel gebied misschien geen voorsprong aanwezig is (bijlage 4.III).

4.3.4.2 Ouders

Volgens 30% van de ouders moet een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong de mogelijkheid krijgen om te versnellen als dat voor de totale ontwikkeling goed is (bijlage 4.IV). Van de ouders is 40% eveneens positief, maar moet per kleuter beslist worden of versnellen als mogelijkheid moet worden geboden in verband met de sociaal-emotionele ontwikkeling. Versnellen moet volgens 30% van de ouders niet als mogelijkheid worden geboden, omdat een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong dit sociaal-emotioneel waarschijnlijk niet aankan (bijlage 4.IV).

4.3.4.3 Vergelijking van de respondenten

Over versnellen door een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong is door de respondenten vrij eenduidig gedacht. Volgens 23% van de collega's en 30% van de ouders is het goed als deze mogelijkheid wordt geboden. Per kleuter de beslissing nemen met het oog op de sociaal-emotionele ontwikkeling, is door 45% van de collega's en 40% van de ouders aangegeven. Van beide onderzoeksgroepen is 30% van mening dat versnellen niet als mogelijkheid moet worden geboden, omdat op sociaal-emotioneel gebied meestal geen voorsprong wordt getoond.

4.4 Hoe kan op de ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat) afstemming met de ouders plaatsvinden in het tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

4.4.1 Belang van informatiedeling tussen school en ouders over een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong

Tabel 9 bevat een aantal gegevens, die antwoord geven op vraag 9: Het belang van informatiedeling tussen school en ouders over een mogelijke ontwikkelingsvoorsprong.

	Ja	Ja, want	Ja, maar
Collega's	39	45	15
Ouders	35	55	10

Tabel 9 Weergave van het belang van informatiedeling tussen school en ouders over een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens collega's (N=13) en ouders (N=19) in procenten.
NB. De procenten zijn afgerond op hele getallen, zodat het totaal bij de collega's uitkomt op 99%.

4.4.1.1 Collega's

Van de collega's heeft 39% het antwoord 'ja' niet beargumenteerd, zie tabel 9.

Informatiedeling tussen school en ouders is volgens 45% van de collega's belangrijk om een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong vroegtijdig te signaleren, het welbevinden in het oog te houden en onderpresteren te voorkomen en school en ouders moeten elkaars informatie serieus nemen (bijlage 4.III). Van de collega's is 15% voor het voorzichtig benaderen van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong (bijlage 4.III).

4.4.1.2 Ouders

Door 35% van de ouders is het antwoord 'ja' niet beargumenteerd.

Volgens 55% van de ouders is informatiedeling tussen school en ouders belangrijk om vroegtijdig een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong te signaleren en te begeleiden, maar een voorzichtige benadering van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong is volgens 10% van de ouders op zijn plaats (bijlage 4.IV).

4.4.1.3 Vergelijking van de respondenten

Alle respondenten hebben de vraag ten aanzien van het belang van informatiedeling tussen school positief beantwoord om in het belang van de kleuter een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong vroegtijdig te signaleren en te begeleiden. Van de collega's is 15% en van de ouders 10% van mening dat een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong een voorzichtige benadering behoeft.

4.4.2 Noodzaak van aandacht door school en ouders voor talenten en mogelijkheden van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong

Tabel 10 bevat een aantal gegevens, die antwoord geven op vraag 10: De noodzaak van aandacht door school en ouders voor de talenten en mogelijkheden van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.

	Ja	Ja, want	Ja, maar
Collega's	23	53	23
Ouders	20	55	25

Tabel 10 Weergave van de noodzaak van aandacht door school en ouders voor talenten en mogelijkheden van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens collega's (N=13) en ouders (N=19) in procenten.

NB. De procenten zijn afgerond op hele getallen, zodat het totaal bij de collega's uitkomt op 99%.

4.4.2.1 Collega's

Door 23% van de collega's is de vraag met 'ja' beantwoord, maar niet beargumenteerd. Van de collega's heeft 53% de noodzaak aangegeven van aandacht door school en ouders voor talenten en mogelijkheden van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong en eventueel onderpresteren te voorkomen (bijlage 4.III). Volgens 23% van de collega's hoeft een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong niet benadrukt te worden (bijlage 4.III).

4.4.2.2 Ouders

Van de ouders heeft 20% de vraag met 'ja' beantwoord, maar niet beargumenteerd. Door 55% van de ouders is aandacht van school en ouders voor talenten en mogelijkheden van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong nodig, opdat de kleuter zich begrepen voelt en onderpresteren wordt voorkomen (bijlage 4.IV). Van de ouders is 25% van mening dat een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong niet extra gestimuleerd hoeft te worden (bijlage 4.IV).

4.4.2.3 Vergelijking van de respondenten

De gegevens in tabel 10 tonen aan dat alle respondenten de vraag naar de noodzaak van aandacht voor talenten en mogelijkheden van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong positief hebben beantwoord. Van de collega's heeft 53% en van de ouders 55% aandacht voor talenten en mogelijkheden aangegeven in verband met het welbevinden en de ontwikkeling van de kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong. Door 23% van de collega's en 25% van de ouders is gewezen op een voorzichtige benadering van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.

4.4.3 Belang van afstemming door school en ouders in de begeleiding van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong

Tabel 11 bevat een aantal gegevens, die antwoord geven op vraag 11: Het belang van afstemming door school en ouders in de begeleiding van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.

	Ja	Ja, want	Ja, maar
Collega's	38	45	15
Ouders	25	65	10

Tabel 11 Weergave van het belang van afstemming door school en ouders in de begeleiding van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens collega's (N=13) en ouders (N=19) in procenten.

NB. De procenten zijn afgerond op hele getallen, zodat het totaal bij de collega's uitkomt op 98%.

4.4.3.1 Collega's

Door 38% van de collega's is het antwoord 'ja' niet beargumenteerd, zie tabel 11.

Afstemming in de begeleiding door school en ouders is door 45% van de collega's van belang geacht voor een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong, zowel voor de schoolsituatie als voor de thuissituatie (bijlage 4.III). Volgens 15% van de collega's is het belangrijk om in de begeleiding af te stemmen om als school en ouders een evenwichtige ontwikkeling van de kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong te helpen bevorderen (bijlage 4.III).

4.4.3.2 Ouders

Door 25% van de ouders is het antwoord 'ja' niet beargumenteerd.

Van de ouders is 65% van mening dat bij het afstemmen van de begeleiding gecommuniceerd moet worden over het welzijn van de kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong (bijlage 4.IV). Volgens 10% van de ouders is afstemming mogelijk tijdens informele contacten tussen school en ouders (bijlage 4.IV).

4.4.3.3 Vergelijking van de respondenten

De vraag naar het belang van afstemming door school en ouders in de begeleiding van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong is door alle respondenten positief beantwoord. Een tamelijk hoog percentage van beide onderzoeksgroepen, namelijk 45% van de collega's en wel 65% van de ouders, heeft afstemming in de begeleiding door school en ouders hoog genoteerd in het belang van het welzijn van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong. Volgens 15% van de collega's moet afstemming in de begeleiding als doel hebben om samen een evenwichtige ontwikkeling te helpen bevorderen (bijlage 4.III), volgens 10% van de ouders zijn de informele contactmomenten geschikt om daarover te communiceren (bijlage 4.IV).

4.5 Afsluiting

In deze paragraaf is een samenvatting gegeven van de belangrijkste bevindingen van het praktijkonderzoek aan de hand van de drie onderzoeksvragen.

4.5.1 Wat is een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

Volgens bijna alle respondenten, namelijk 100% van de collega's en 90% van de ouders, laat een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong zich vooral zien door het persoonskenmerk 'een hoge intelligentie'. De persoonskenmerken 'een sterke motivatie' en 'een hoge mate van creativiteit' zijn in geringe mate genoemd.

Signaleren van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong moet volgens 30% van de collega's en 65% van de ouders plaatsvinden door middel van observaties van de leerkracht en dat kan volgens 60% van de collega's en 20% van de ouders met KIJK! Daarnaast is een gesprek tussen leerkracht en ouders door 30% van de collega's en 15% van de ouders aangegeven om een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong te signaleren.

Van de collega's heeft 68% 'betrokkenheid' en van de ouders 80% 'opvallend gedrag' als belangrijkste kenmerken van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong genoteerd. Snel automatiseren en een sterke leerbehoefte zijn door 53% van de collega's en 70% van de ouders als kenmerken genoemd en door 68% van de collega's en 55% van de ouders als leereigenschappen van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong beschouwd. De leereigenschap 'ontdekkend en onderzoekend bezig zijn', inclusief een 'goed denkvermogen' is door 60% van de collega's en 50% van de ouders aangegeven.

4.5.2 Hoe kan op de ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat) tegemoet worden gekomen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

Door de beide onderzoeksgroepen zijn de leerkracht, die begrip toont in een veilig pedagogisch klimaat en medeleerlingen, waarmee een goede interactie mogelijk is als belangrijke onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong op sociaal-emotioneel gebied beschouwd. Van de ouders heeft 50% de leerkracht, die een deskundige begeleiding biedt als onderwijsbehoefte op sociaal-emotioneel gebied genoteerd, van de collega's is dat maar 23%. Op het gebied van speelleermateriaal hebben 68% van de collega's en 55% van de ouders uitdagend materiaal als onderwijsbehoefte aangegeven. Van de collega's is 90% en van de ouders 55% van mening dat een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong extra en gedifferentieerde leerstof nodig heeft op leerstofgebied en 85% van de ouders en 53% van de collega's hebben een leerkracht, die aansluit op het niveau en de mogelijkheden genoemd als onderwijsbehoefte op leerstofgebied.

Over het bieden van de mogelijkheid tot versnellen door een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong is door 23% van de collega's en 30% van de ouders positief geantwoord, 45% van de collega's en 40% van de ouders is het eens met vervroegd doorstromen als het ook goed is voor de sociaal-emotionele ontwikkeling. Van de respondenten is 30% van mening dat niet moet worden versneld, omdat op sociaal-emotioneel gebied meestal geen voorsprong wordt getoond.

4.5.3 Hoe kan op de ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat) afstemming met de ouders plaatsvinden in het tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

Het grootste deel van de respondenten, namelijk 84% van de collega's en 90% van de ouders, heeft informatiedeling tussen school en ouders over een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong genoteerd als van belang zijnde voor het vroegtijdig signaleren en begeleiden van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong om eventueel onderpresteren te voorkomen. De noodzaak van aandacht van school en ouders voor talenten en mogelijkheden is door 76% van de collega's en 75% van de ouders aangegeven in het kader van het welbevinden en de ontwikkeling van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong. Volgens een deel van de respondenten kan afstemming tussen school en ouders in de begeleiding van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong bijdragen aan het bevorderen van een evenwichtige ontwikkeling.

In hoofdstuk 5 zijn conclusies getrokken om de centrale vraagstelling te beantwoorden en zijn aanbevelingen gedaan op basis van de onderzoeksresultaten uit hoofdstuk 4.

Hoofdstuk 5 Conclusies en discussie

5.1 Inleiding

Om in dit hoofdstuk antwoord te geven op de centrale vraagstelling en de doelstelling van het onderzoek zijn de literatuur uit hoofdstuk 2 en de onderzoeksresultaten uit hoofdstuk 4 van belang. In paragraaf 5.2 heeft een vergelijking plaatsgevonden tussen de literatuur en de antwoorden van de respondenten aan de hand van de onderzoeksvragen. In paragraaf 5.3 zijn op basis van de conclusies uit paragraaf 5.2 aanbevelingen gedaan voor de praktijk. In paragraaf 5.4 is een discussie gestart op grond van de onderzoeksresultaten en zijn aanbevelingen gedaan voor verder onderzoek. Tenslotte is in paragraaf 5.5 aangegeven hoe de onderzoeksresultaten worden gedeeld met de respondenten.

5.2 Conclusies

De centrale vraagstelling van het onderzoek: Hoe kan op de ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat) in afstemming met de ouders tegemoet worden gekomen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong is in deze paragraaf beantwoord vanuit de drie onderzoeksvragen.

5.2.1 Conclusies naar aanleiding van onderzoeksvraag 1: Wat is een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

Geconcludeerd kan worden dat:

- de beide onderzoeksgroepen (4.2.1) een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong vooral hebben gezien als een kleuter met een hoge intelligentie, terwijl de literatuur (2.2) drie persoonskenmerken noemt om een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong te duiden.
- de beide onderzoeksgroepen (4.2.2.), in tegenstelling tot de literatuur (2.3.1), in geringe mate signaleren van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong via de ouders hebben genoteerd.
- de ouders (4.2.2.2) het belang hebben ingezien van observaties door de leerkracht, de collega's vooral met behulp van KIJKI, om een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong vroegtijdig te signaleren, in verband met eventueel onderpresteren in de vorm van aanpassingsgedrag. De literatuur (2.3.2.2) noemt eveneens het belang van het hanteren van ontwikkelingslijnen om een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong te signaleren.
- de collega's (4.2.3.1) betrokkenheid en de ouders (4.2.3.2) opvallend gedrag als belangrijkste kenmerken van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong hebben beschouwd. De literatuur (2.3.2.3) noemt betrokkenheid eveneens als opvallend kenmerk als op school spelend leren centraal staat en opvallend gedrag in de thuissituatie als op school te weinig uitdaging geboden wordt.
- de beide onderzoeksgroepen (4.2.3 en 4.2.4) en de literatuur (2.3.2.3) van mening zijn dat voor een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong snel automatiseren en een sterke leerbehoefte tonen kenmerkend zijn, evenals de leereigenschappen ontdekkend en onderzoekend bezig zijn, inclusief een goed denkvermogen.

5.2.2 Conclusies naar aanleiding van de onderzoeksvraag 2: Hoe kan op de ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat) tegemoet worden gekomen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

Geconcludeerd kan worden dat:

- de beide onderzoeksgroepen (4.3.1) en de literatuur (2.4.2) een leerkracht, die begrip toont voor het anders zijn in een veilig pedagogisch klimaat en medeleerlingen, waarmee een

goede interactie mogelijk is, als belangrijke onderwijsbehoeften op sociaal-emotioneel gebied hebben beschouwd.

- vooral de ouders (4.3.1.2) en de literatuur (2.4.2) een leerkracht, die een deskundige begeleiding biedt als onderwijsbehoefte van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong op sociaal-emotioneel gebied hebben genoemd.
- door de literatuur (2.3.2) en vooral door de collega's (4.3.2) uitdagend materiaal is genoemd als onderwijsbehoefte van de kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong op het gebied van spelend leren.
- bijna alle collega's (4.3.1) als onderwijsbehoefte op leerstofgebied het bieden van extra en gedifferentieerde leerstof hebben genoteerd en de ouders (4.3.2) vooral een leerkracht, die aansluit op het niveau en de mogelijkheden van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong. De literatuur (2.3.4) geeft aan dat beide onderwijsbehoeften kunnen samengaan als gebruik gemaakt wordt van gestructureerde differentiatie.
- de beide onderzoeksgroepen (4.3.4) overwegend positief hebben geantwoord op versnellen als mogelijkheid voor een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong, mits een dergelijke kleuter er ook sociaal-emotioneel aan toe is. De literatuur (2.4.3) toont aan dat zorgen van school en ouders over de sociaal-emotionele ontwikkeling bij versnellen niet nodig zijn.

5.2.3 Conclusies naar aanleiding van onderzoeksvraag 3: Hoe kan op de ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat) afstemming met de ouders plaatsvinden in het tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

Geconcludeerd kan worden dat:

- de beide onderzoeksgroepen (4.4) en de literatuur (2.5) het belang hebben aangegeven van informatiedeling tussen school en ouders in verband met vroegtijdige signalering en begeleiding van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.
- aandacht van school en ouders voor talenten en mogelijkheden door de literatuur (2.4.3) en alle respondenten (4.4.1 en 4.4.2) als noodzakelijk is geacht ter bevordering van het welbevinden en de ontwikkeling van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.
- afstemming tussen school en ouders van belang is om samen een evenwichtige ontwikkeling van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong te bevorderen.

5.2.4 Conclusie naar aanleiding van de centrale vraagstelling en de doelstelling van het onderzoek

Naar aanleiding van de centrale vraagstelling kan geconcludeerd worden dat de respondenten een duidelijker beeld hebben van wat een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong kan, dan van wie een dergelijke kleuter is als persoon. De school is als de belangrijkste plaats beschouwd om een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong vroegtijdig te kunnen signaleren, vooral met behulp van KIJK! De respondenten zijn van mening dat informatiedeling tussen school en ouders, aandacht voor talenten en onderwijsbehoeften van kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong en afstemming in de begeleiding in het belang zijn van het welbevinden en de ontwikkeling van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.

Om een bijdrage te leveren aan het vroegtijdig signaleren en diagnosticeren van kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong en in afstemming met de ouders passend onderwijs bieden in de onderbouw van de ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat), zoals de doelstelling van het onderzoek luidt, zijn in paragraaf 5.3 aanbevelingen gedaan voor acties in de praktijk.

5.3 Aanbevelingen voor de praktijk

Naar aanleiding van de conclusies in paragraaf 5.2 zijn aanbevelingen gedaan om een passend onderwijsaanbod voor kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong te realiseren.

Het is aan te bevelen dat op de ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat):

- de school verwachtingen van de ouders ten aanzien van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong bespreekbaar maakt vanaf de intake en deze verbindt aan objectieve schoolervaringen. De SI-Bel-observatielijst van het SI-DI protocol voor signalering en identificatie van Begaafde leerlingen in het primair onderwijs (De Bruin & Kuipers, 2002) kan als leidraad dienen.
- de onderwijsgeveenden en de ouders kennis verwerven over wie kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong zijn als persoon, naast wat ze kunnen en nodig hebben, om samen een passende begeleiding te kunnen bieden. D.d. juli 2013 vindt vanuit dit onderzoek kennisdeling plaats voor beide onderzoeksgroepen, zie paragraaf 5.5.
- de leerkrachten in de onderbouw zich ten eerste richten op vroegtijdige signalering van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong door observaties met behulp van KJK!, vooral in de eerste 4-6 weken na binnenkomst van de kleuter, in verband met eventueel onderpresteren in de vorm van aanpassingsgedrag. Ten tweede moeten de leerkrachten zich, in afstemming met de ouders, richten op het bevorderen van het welbevinden en de betrokkenheid van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong. Structureel differentiëren tijdens het spelend leren moet een onderdeel worden van een deskundige begeleiding, waarin aandacht is voor interactie, weinig herhaling, extra en uitdagende leerstof en materialen, zodat kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong ontdekkend en onderzoekend bezig kunnen zijn en hun denkvermogen wordt geprikkeld.
- de school en de ouders in mei groep 0 of december groep 1 per kleuter (blijven) beslissen of versnelling van de schoolloopbaan nodig is voor de totale ontwikkeling en mogelijk is ten aanzien van de sociaal-emotionele ontwikkeling.

5.4 Discussie en aanbevelingen voor verder onderzoek

Naar aanleiding van de conclusies in paragraaf 5.2 is in paragraaf 5.4.1 een discussie gestart.

In paragraaf 5.4.2 zijn aanbevelingen gedaan voor verder onderzoek.

5.4.1 Discussie

5.4.1.1 Vragenlijsten

Ten aanzien van de respondenten is in hoofdstuk 3 aangegeven dat niet allen ervaringsdeskundige zijn ten aanzien van kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong. Dat kan een eerste reden zijn van een mogelijk vertekend beeld van de onderzoeksresultaten. Een tweede reden van een mogelijk vertekend beeld kan zijn, dat het invullen van een verkennende vragenlijst om de verlegenheidsituatie helder te krijgen (d.d. april 2012) van invloed is geweest op het invullen van de vragenlijst door de collega's bij het praktijkgerichte onderzoek (d.d. maart 2013). Als derde reden van een mogelijke vertekening van de onderzoeksresultaten kan genoemd worden dat maar de helft van de ouders de vragenlijst heeft ingevuld en dat deze ouders geen ervaring hebben met een kleuter, die een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong vertoont.

Door het hanteren van minder categorieën in de tabellen 1 t/m 7 zou het mogelijk geweest zijn om de respons op 100% te krijgen, maar in navolging van de literatuur (hoofdstuk 2) zijn meerdere antwoordcategorieën gebruikt om een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong te duiden.

5.4.1.2 Verwachtingen

De verwachting vanuit de verlegenheidsituatie (hoofdstuk 1) en vanuit de literatuur (hoofdstuk 2) ten aanzien van het onderkennen en begeleiden van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong bij kleuters door school en ouders door o.a. verschil in verwachtingen van de ouders en ervaringen van de onderwijsgeevenden, is uitgekomen (5.2.1 en 5.2.2).

Een andere verwachting vanuit de literatuur (hoofdstuk 2), namelijk dat de respondenten het signaleren van een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong via de ouders zullen aantonen, is niet uitgekomen. De respondenten hebben de focus van signalering bij de school gelegd door middel van observaties door de leerkracht (5.2.1). Het is interessant dat de ouders opvallend gedrag en de collega's betrokkenheid hebben genoemd als belangrijkste kenmerken van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong. De bijna eensluidende meningen van de respondenten over wel of niet versnellen van de schoolloopbaan door een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong zijn niet verwacht, maar eveneens interessant te noemen.

5.4.2 Aanbevelingen voor verder onderzoek

Om de doelstelling van het onderzoek: Een bijdrage leveren aan het vroegtijdig signaleren en diagnosticeren van kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong en in afstemming met de ouders passend onderwijs bieden in de onderbouw van de ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat) te behalen zijn suggesties gedaan voor verder onderzoek met onderbouwing vanuit de literatuur.

Het is aan te bevelen dat verder onderzoek gedaan wordt naar:

- de deskundigheid van de leerkrachten in de onderbouw om een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong te onderkennen en te begeleiden (Hoogeveen, 2010 en Nederstigt, 2007).
- de betrokkenheid van ouders bij een passend onderwijsaanbod voor kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong (De Bruin en Kuipers, 2002).
- de betrokkenheid en het gedrag van kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong als extra leerstof en uitdagende materialen structureel worden ingezet tijdens het spelend leren (Drent en Van Gerven, 2004 en Gerards, 2010).

5.5 Afsluiting

De onderzoeksresultaten en kennis vanuit het survey-onderzoek ten aanzien van het onderkennen en begeleiden van kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong zullen worden gedeeld met de respondenten, zodat de aanbevelingen aan de praktijk uitgevoerd kunnen worden.

Op een teamvergadering d.d. juli 2013 zal aan de collega's een presentatie worden getoond, zie bijlage 5.I. De ouders van de kleuters in groep 2 worden d.d. juli 2013 per brief op de hoogte gesteld, zie bijlage 5.II.

Literatuurlijst

- Ds. J. Beukelmanschool (2011). *Protocol (Hoog)begaaftheid*, 2011. Alblasserdam: Ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat).
- Ds. J. Beukelmanschool (2012). *Protocol Verlengen en versnellen*, 2011. Alblasserdam: Ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat).
- Ds. J. Beukelmanschool (2012). *Schoolgids 2012-2013*, 2012. Alblasserdam: Ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat).
- Bongiovanni, A. (2005). *Zorg voor het begaafde kind. Informatie voor basisscholen*. Geraadpleegd 20 september 2012, via <http://www.antraciet-onderwijsadvies.nl>. Krimpen a/d IJssel: Antraciet onderwijsadvies.
- Bosch, A. van den & Jaeger, B. (2005). *KIJK! Groep 1-2. Praktisch hulpmiddel voor het observeren en registreren van de ontwikkeling bij vier- tot zesjarigen*. Middelburg: RPCZ Educatieve uitgaven.
- Bruin, A. de & Kuipers, J. (2002). *SI-DI protocol voor signalering en diagnosticering van intelligente en (hoog)begaafde kinderen in het primair onderwijs*. Leeuwarden: Eduforce.
- Doolaard, S. & Oudbier, M. (2010). *Onderwijsaanbod aan (hoog)begaafde leerlingen in het basisonderwijs*, mei 2010. Groningen: GION/ Rijksuniversiteit.
- Drent, S. & Gerven, E. van (2004). *Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs*, (pp. 115-131). Utrecht: Lemma BV.
- Freeman, J. (2005). Permission to be gifted: how conceptions of giftedness can change lives. In R. Sternberg & J. Davidson (Red.), *Conceptions of Giftedness* (pp. 80-97). Cambridge: Cambridge University Press.
- Gerards, K. (2010). Onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen in het PO. *Achtergrondartikel bij ZIEN! Pedagogisch expertsysteem voor het PO*. Geraadpleegd 10 januari 2013, via <http://www.kennisnet.nl> (pp.41-45).
- Gerven, E. van (2004). *De noodzaak van aanpassingen in het leerstofaanbod van hoogbegaafde leerlingen*. Consultancybureau Hoogbegaafdheid. Geraadpleegd 31 augustus 2012, via <http://www.fi.uu.nl/publicaties/literatuur/6153.pdf>, 12 februari 2004, (pp. 85-98).
- Gerven, E. van (2008). *Slim Diagnosticeren. Het herkennen van hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs*. Geraadpleegd 4 september 2012, via <http://www.slim-digitaal.nl>, 7 april 2008, (pp. 1-9).
- Gerven, E. van (2008). *Slimme kleuters. Omgaan met ontwikkelingsvoorsprong in de groep*. Geraadpleegd 31 augustus 2012, via <http://www.slim-digitaal.nl>, 15 februari 2008, (pp. 1-4).

- Gerven, E. van (2008). *Vervroegde doorstroming. Wat is wijsheid?* Geraadpleegd 1 september 2012, via <http://www.slim-digitaal.nl>, 15 februari 2008, (pp.1-7).
- Harinck, F. (2011). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen / Apeldoorn: Garant.
- Henkens, L. (2010). *Het onderwijsaanbod aan hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs*. Utrecht: Inspectie van het onderwijs en Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.
- Hoogeveen, L. (2010). Hoogbegaafde leerlingen in het onderwijssysteem. *Blind*. 24. *Intelligentie*. Geraadpleegd 20 maart 2012, via <http://www.ziedaar/index.php?theme=24@id=383>, juni 2010.
- Houkema, D, Steenbergen, N., Broekhorst, J. & Hulsbeek, M. (2007, 2010). *Digitale checklist '(Hoog)begaafdenwijzer Basisonderwijs'*. Landelijk informatiepunt (Hoog)begaafdheid primair onderwijs. Enschede: SLO.
- Houten, E. van & Lagerweij, N. (2009). Ontwikkelingsvoorsprong wat weten we nou écht? *Het jonge kind*, januari 2009, (pp. 8-10).
- Janson, D. (2011). Je zal maar kleuter mogen zijn! Pendelen tussen behoeften en tradities. *Talent*, jaargang 13, nr. 3, juni 2011, (pp. 9-12).
- KEI Consultancy (2008). *Open en gesloten vragen*. Geraadpleegd 10 mei 2013, via <http://www.keiconsultancy.nl>
- Koning, L. (2005). *Het groep 3-rijpheidprotocol*. Lekkerkerk: Pravoo.
- Kuipers, J. (2002). SI-BEL, observatielijst voor signalering en identificatie van begaafde leerlingen in het primair onderwijs. In A. de Bruin en J. Kuipers (Red.), *SI-DI protocol voor signalering en diagnosticering van intelligente en (hoog)begaafde kinderen in het primair onderwijs*, (pp. 19-36). Leeuwarden: Eduforce.
- Leverink, R. M. (red.) (2006). Special Hoogbegaafdheid *Didaktief*, september 2006, (pp. 1-11).
- Mooij, T. (2008). Inclusief hoogbegaafdheid. *De wereld van het jonge kind*, juni 2008, (pp. 346-349).
- Mooij, T. H., Hoogeveen, L., Driessen, G., Hell, J. van & Verhoeven, L. (2007). *Succescondities voor onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen. Eindverslag van drie deelonderzoeken*. Geraadpleegd 10 juli 2012, via <http://www.cbo.nl>, mei 2007. Nijmegen: Radboud Universiteit.
- Nederstigt, I. (2007). *Hoogbegaafdheid... een gave? Omgaan met hoogbegaafdheid. Een zorg van school en thuis*. Amersfoort: CPS.
- Pameijer, N., Beukering, T. van & Lange, S. de (2007). *Handelingsgericht werken: een handreiking voor het schoolteam. Samen met collega's, leerlingen en ouders aan de slag*, (pp. 16-40, 121-150). Leuven / Den Haag: Annoo.
- Post, M. (2004). *Richtlijnen voor het ontwikkelingsproces van de enquête. Kenmerken van mondelinge en schriftelijke enquêtes*, (pp. 1-19). Utrecht: Windesheim.

- Riemens, C. & Waas, L. van (2009). *Compact en rijk. Uitdagers voor jonge kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong*. Middelburg: Bazalt.
- Stichting Leerplanontwikkeling (2005). *Routeplan SLO meerbegaafde kinderen / kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong*, november 2005.
- Vries, P. de (2007). *Handboek Ouders in de school*, (pp. 13-23, 34-41, 62-68, 91-99 en 121-125). Amersfoort: CPS.
- Webb, J. T., Meckstroth, E. A. & Tolan, S.S. (2005). *De begeleiding van hoogbegaafde kinderen. Een praktische gids voor ouders en andere opvoeders*, vertaling en bewerking door K. Jurgens & F. de Mink, (pp. 1-41, 184-198). Assen: Koninklijke Van Gorcum BV.
- Wit, C. de (2005). *Ouders als educatieve partner. Een handreiking voor scholen*. Geraadpleegd 15 februari 2012, via <http://www.qprimair.nl>, september 2005. Den Haag: Projectgroep Q*Primair.
- Yang, Yang (2005) Identification of Young, Gifted Children: an analysis of instruments. *Gifted Child Quarterly, Educative Studies*, 49 (2). Geraadpleegd 25 juni 2012, via <http://www.geri.education.purdue.edu/...VerenigdeStaten>. Purdue University, West Lafayette, (pp. 1-27).
- Yermish, A. (2008) *Tips for parents: Executive function at Home and School*. Geraadpleegd 25 juni 2012, via <http://www.davidsongifted.org/db/articlesid10523.aspx>. Davidson Institute for Talent Development.

Bijlage 1.I Vragenlijst verlegenheidsituatie 3-4-2012

Directie, IB-ers, collega's,

Zoals een aantal van jullie weten, hoop ik i.v.m. mijn opleiding onderzoek te doen naar ontwikkelingsvoorsprong in de onderbouw.

Graag ontvang ik nog wat meer gegevens om de verlegenheidsituatie van onze school beter te kunnen beschrijven. Indien mogelijk graag zsm reageren (voor DV 10-4) door een mail terug te sturen (dat gaat voor ons allen sneller dan individuele gesprekjes!) Kies gerust een aantal vragen uit waarmee je uit de voeten kan!

Bij voorbaat hartelijk dank! Anja Voogd

Ik stel mezelf en jullie hieronder wat verkennende vragen:

1. Is de ontwikkeling van een (jong) kind omgevingsgebonden?
2. Wat is ontwikkelingsvoorsprong / meer – en hoogbegaafdheid?
3. Hoe moeten we omgaan met gegevens die ouders indienen over hun mogelijk begaafde kind uit de voorschoolse periode?
4. Wie stelt ontwikkelingsvoorsprong en meer- of hoogbegaafdheid vast?
Wanneer is een intelligentietest mogelijk?
5. Om hoeveel I.I. gaat het denken jullie binnen onze school?
Heeft het opleidingsniveau van de ouders invloed op de begaafdheid van kinderen?
6. Wanneer is het beste moment om te versnellen?
7. Wat is volgens ons de visie van de ouders op de totale ontwikkeling van hun begaafde kind?
8. Waar lopen jullie als leerkrachten tegenaan bij begaafde I.I.?
9. Wat vragen jullie zich af bij I.I. die meer- of hoogbegaafd zijn?
10. Welke behoeften hebben begaafde I.I. op pedagogisch en didactisch gebied?
11. Wat vinden jullie moeilijk t.a.v. begeleiding / contact ouders?
Moeten we meer samenwerken met de ouders / aansluiten thuissituatie - school?
12. Hoe functioneert het protocol meer- en hoogbegaafdheid / protocol versnellen binnen onze school en in je groep?
13. Wat ontbreekt er in het zorgbeleid in de onderbouw t.a.v. I.I. met mogelijke ontwikkelingsvoorsprong?

Collega onderbouw:

1. Is de ontwikkeling van een (jong) kind omgevingsgebonden? Ja, een kind moet uitgedaagd worden door de omgeving
2. Wat is ontwikkelingsvoorsprong / meer – en hoogbegaafdheid? Ontwikkelingsvoorsprong: loopt gemiddeld voor op leeftijdgenoten op bepaalde ontwikkelingsgebieden. Meer- en hoogbegaafdheid: loopt op cognitief gebied heel sterk voor op leeftijdgenoten
3. Hoe moeten we omgaan met gegevens die ouders indienen over hun mogelijk begaafde kind uit de voorschoolse periode? Goed om rekening mee te houden door ze indien mogelijk te plaatsen in combi 1-2
4. Wie stelt ontwikkelingsvoorsprong en meer- of hoogbegaafdheid vast? Wanneer is een intelligentietest mogelijk? Test? v/a 6 jaar? Door orthopedagoge
5. Om hoeveel I.I. gaat het denken jullie binnen onze school? Heeft het opleidingsniveau van de ouders invloed op de begaafdheid van kinderen? hoeveel begaafde leerlingen? / opleidingsniveau ouders heeft invloed
6. Wanneer is het beste moment om te versnellen? Zo vroeg mogelijk versnellen groep 1 >3 of groep 0 > 2
7. Wat is volgens ons de visie van de ouders op de totale ontwikkeling van hun begaafde kind? Ouders richten zich teveel op het cognitieve, minder op sociaal-emotioneel gebied
8. Waar lopen jullie als leerkrachten tegenaan bij begaafde I.I.? Hoe kan ik als leerkracht genoeg uitdagen op gebieden waar ze voorlopen, maar daarnaast hoe sturen dat ze goed in de groep liggen
9. Wat vragen jullie zich af bij I.I. die meer- of hoogbegaafd zijn? Zitten begaafden lekker in hun vel
10. Welke behoeften hebben begaafde I.I. op pedagogisch en didactisch gebied? Erkenning, extra uitdaging en ook voor hen een rijke leeromgeving
11. Wat vinden jullie moeilijk t.a.v. begeleiding / contact ouders? Moeten we meer samenwerken met de ouders / aansluiten thuissituatie - school? Het is erg belangrijk om op een lijn te zitten. Goed overleg is belangrijk

12. Hoe functioneert het protocol meer- en hoogbegaafdheid / protocol versnellen binnen onze school en in je groep? Geen ervaring mee
13. Wat ontbreekt er in het zorgbeleid in de onderbouw t.a.v. l.l. met mogelijke ontwikkelingsvoorsprong? ????

Collega- IB-er onderbouw:

1. Is de ontwikkeling van een (jong) kind omgevingsgebonden? Ja. vb. Een leerrijke omgeving kan tegemoet komen aan de ontwikkeling van het kind.
2. Wat is ontwikkelingsvoorsprong / meer – en hoogbegaafdheid? Daar wordt van alles over gezegd/geschreven in de literatuur. Uit mijn hoofd zit meer begaafdheid tussen de 100-130 en hoogbegaafd is 130 en hoger.
3. Hoe moeten we omgaan met gegevens die ouders indienen over hun mogelijk begaafde kind uit de voorschoolse periode? Deze gegevens moeten we serieus nemen, maar ook nuanceren. Ouders hebben vaak hoge verwachtingen als ze hun oudste kind op school brengen en kunnen dan al gauw denken dat hun kind een ontwikkelingsvoorsprong heeft. Er kunnen signalen zijn vanuit de voorschoolse periode, vb opvang, familie etc. die ons van pas komen.
4. Wie stelt ontwikkelingsvoorsprong en meer- of hoogbegaafdheid vast? Wanneer is een intelligentietest mogelijk? De SBD stelt vast. Intelligentietest kan in de kleuterperiode worden afgenomen. De groei van het kind is nog erg grillig en de vraag is dan in hoeverre de uitslag betrouwbaar is.
5. Om hoeveel l.l. gaat het denken jullie binnen onze school? Heeft het opleidingsniveau van de ouders invloed op de begaafdheid van kinderen? In iedere klas zijn een aantal meerbegaafden te vinden en een enkele hoogbegaafde. Deze begaafdheid staat niet op zichzelf maar is erfelijk.
6. Wanneer is het beste moment om te versnellen? Groep 3-4
7. Wat is volgens ons de visie van de ouders op de totale ontwikkeling van hun begaafde kind? Er wordt nadruk gelegd op het IQ en het EQ wordt onderbelicht.
8. Waar lopen jullie als leerkrachten tegenaan bij begaafde l.l.? Ik geef nu les in de bovenbouw en daar loop ik er niet tegen aan.
9. Wat vragen jullie zich af bij l.l. die meer- of hoogbegaafd zijn?
Hoe kan ik deze leerling voldoende bieden qua IQ en EQ
10. Welke behoeften hebben begaafde l.l. op pedagogisch en didactisch gebied? Ze hebben vooral de behoefte dat ze zich begrepen voelen. Daarnaast hebben ze behoefte aan overzicht en diepgang. Ze lossen graag een probleem op.
11. Wat vinden jullie moeilijk t.a.v. begeleiding / contact ouders? Moeten we meer samenwerken met de ouders / aansluiten thuissituatie - school? Ik denk dat we best meer samen kunnen werken. We zien deze ouders nu soms als een bedreiging.
12. Hoe functioneert het protocol meer- en hoogbegaafdheid / protocol versnellen binnen onze school en in je groep? Minimaal . Indien nodig komt het uit de kast en dat blijkt dat er niet volgens het protocol gewerkt is, maar dat men wel de goede keuzes heeft gemaakt. Het protocol is toe aan herschrijving. Wanneer zal dit gebeuren?????

13. Wat ontbreekt er in het zorgbeleid in de onderbouw t.a.v. I.I. met mogelijke ontwikkelingsvoorsprong? Een duidelijk stappenplan: Hoe te handelen bij leerlingen met een mogelijke ontwikkelingsvoorsprong.

Collega bovenbouw:

1. Is de ontwikkeling van een (jong) kind omgevingsgebonden?

Ja.

2. Wat is ontwikkelingsvoorsprong / meer – en hoogbegaafdheid?

?

3. Hoe moeten we omgaan met gegevens die ouders indienen over hun mogelijk begaafde kind uit de voorschoolse periode?

Voorzichtig! Ouders hebben hun kind niet objectief voor ogen. Bloedband ziet en wil anders dan de omgeving. Schoolervaringen zijn belangrijk om een objectief beeld te krijgen van mogelijk meer- of hoogbegaafden!

4. Wie stelt ontwikkelingsvoorsprong en meer- of hoogbegaafdheid vast? Wanneer is een intelligentietest mogelijk?

KOC?

5. Om hoeveel I.I. gaat het denken jullie binnen onze school? Heeft het opleidingsniveau van de ouders invloed op de begaafdheid van kinderen?

Één op de dertig! Opleidingsniveau van ouders denk ik niet, beschaaftheidsniveau wel.

6. Wanneer is het beste moment om te versnellen?

In de groepen 2t/m5 daarna niet meer.

7. Wat is volgens ons de visie van de ouders op de totale ontwikkeling van hun begaafde kind?

Ze hebben zoals gezegd bij vraag 3 waarschijnlijk geen objectief beeld.

8. Waar lopen jullie als leerkrachten tegenaan bij begaafde I.I.?

Hun werkhouding is niet altijd optimaal. Sociaal emotioneel kunnen ze een hogere groep niet altijd goed aan.

9. Wat vragen jullie zich af bij I.I. die meer- of hoogbegaafd zijn?

Hoe het verloop in de toekomst is. Worden ze echt gelukkiger?!

10. Welke behoeften hebben begaafde I.I. op pedagogisch en didactisch gebied?

Er moet aandacht zijn voor hun emotionele ontwikkeling en welbevinden. Didactisch moet er geboden worden wat er mogelijk voor ze is en waarbij ze nog moeten reiken.

11. Wat vinden jullie moeilijk t.a.v. begeleiding / contact ouders? Moeten we meer samenwerken met de ouders / aansluiten thuissituatie - school?

Samenwerken met ouders is altijd goed. Helaas is er niet altijd de juiste verhouding met ouders om dat op basis van vertrouwen in elkaars professie te doen.

12. Hoe functioneert het protocol meer- en hoogbegaafdheid / protocol versnellen binnen onze school en in je groep?

Ja. Ik heb verschillende keren met versnellers te maken gehad. Ik weet niet of er naadloos volgens het protocol gehandeld is. Er zijn wel positieve ervaringen opgedaan.

13. Wat ontbreekt er in het zorgbeleid in de onderbouw t.a.v. I.I. met mogelijke ontwikkelingsvoorsprong?

In het onderwijs gaat vrijwel altijd meer aandacht naar de I.I. met een ontwikkelingsachterstand. Waarschijnlijk is dat in de onderbouw ook zo.

Collega middenbouw:

1. Is de ontwikkeling van een (jong) kind omgevingsgebonden?

ja

2. Wat is ontwikkelingsvoorsprong / meer – en hoogbegaafdheid?

Ik denk dat je dit pas vast kunt stellen als je het IQ van een kind weet. Dus een bovengemiddeld IQ is een bovengemiddelde begaafdheid. Aan de andere kant kan iemand ook heel erg begaafd zijn op bijvoorbeeld muzikaal gebied. Hoe stel je dat vast? En wat doe je daarmee?

3. Hoe moeten we omgaan met gegevens die ouders indienen over hun mogelijk begaafde kind uit de voorschoolse periode?

Altijd serieus nemen!

4. Wie stelt ontwikkelingsvoorsprong en meer- of hoogbegaafdheid vast? Wanneer is een intelligentietest mogelijk?

Een externe instantie moet volgens mij officieel vaststellen dat er sprake van hoogbegaafdheid is.

5. Om hoeveel I.I. gaat het denken jullie binnen onze school? Heeft het opleidingsniveau van de ouders invloed op de begaafdheid van kinderen?

Misschien 5%? Ik denk dat het erfelijk is.

6. Wanneer is het beste moment om te versnellen?

Met ingang van het nieuwe schooljaar

7. Wat is volgens ons de visie van de ouders op de totale ontwikkeling van hun begaafde kind?

Geen idee

8. Waar lopen jullie als leerkrachten tegenaan bij begaafde I.I.?

Dat je het officieel vastgesteld wil hebben en concrete tips wil krijgen wat je ze aanbiedt.

9. Wat vragen jullie zich af bij I.I. die meer- of hoogbegaafd zijn?

Wat hebben ze nodig om er uit te krijgen wat er in zit?

10. Welke behoeften hebben begaafde I.I. op pedagogisch en didactisch gebied?

Dat vraag ik me ook af...

11. Wat vinden jullie moeilijk t.a.v. begeleiding / contact ouders? Moeten we meer samenwerken met de ouders / aansluiten thuissituatie - school?

Zeker veel samenwerken! En regelmatig contact. Via mail of telefoon of mondeling.

12. Hoe functioneert het protocol meer- en hoogbegaafdheid / protocol versnellen binnen onze school en in je groep?

Als het nodig is pak ik het erbij en handel ik ernaar. Vind het wel een beetje algemeen. In specifieke situaties moet je soms afwijken

13. Wat ontbreekt er in het zorgbeleid in de onderbouw t.a.v. I.I. met mogelijke ontwikkelingsvoorsprong?

Misschien vroegtijdige signalering?

Locatie-directeur:

1. Is de ontwikkeling van een (jong) kind omgevingsgebonden?

Ja, het is beslist één van de factoren die meespelen in de ontwikkeling. Denk aan het kind wat bij wolven opgroeide, het deed als wolven.

2. Wat is ontwikkelingsvoorsprong / meer – en hoogbegaafdheid?

Kinderen die meer gaven hebben ontvangen dan het gemiddelde kind en die veel hogere gaven hebben ontvangen dan het gemiddelde kind heten dan meer- en hoogbegaafden. Ze hebben een ontwikkelingsvoorsprong op het gemiddelde kind van hun leeftijd omdat ze meer gaven hebben ontvangen op meerdere ontwikkelingsgebieden.

3. Hoe moeten we omgaan met gegevens die ouders indienen over hun mogelijk begaafde kind uit de voorschoolse periode?

Het onderwijsaanbod afstemmen op de zone van de naaste ontwikkeling zo veel als dat mogelijk is binnen ons klassikaal onderwijssysteem.

4. Wie stelt ontwikkelingsvoorsprong en meer- of hoogbegaafdheid vast? Wanneer is een intelligentietest mogelijk?

Te allen tijde heeft de SBD het laatste woord, de school heeft instrumenten om te onderbouwen dat ze aan voorsprong denkt. Externe bureaus waar ouders mee komen hebben alleen gezag wanneer de SBD het advies of de test overneemt/onderschrijft.

5. Om hoeveel I.I. gaat het denken jullie binnen onze school? Heeft het opleidingsniveau van de ouders invloed op de begaafdheid van kinderen?

Ik denk aan 20 leerlingen met een forse voorsprong waarvan er mogelijk 2 hoogbegaafd kunnen zijn.

6. Wanneer is het beste moment om te versnellen?

In groep 1 en 2, niet in 3 vanwege het leesproces, daarna in 4 en 5, 6 en hoger wordt lastiger vanwege de hoeveelheid andere leerstof.

7. Wat is volgens ons de visie van de ouders op de totale ontwikkeling van hun begaafde kind?

Ouders willen over het algemeen genomen dat hun kind op alle gebieden uitdagingen blijft ontvangen omdat ze bang zijn voor een negatieve spiraal van demotivatie. Ook kan er angst achter zitten dat het beeld wat ze graag bij hun kind zien (namelijk dat het een slim kind is) niet klopt, school moet er alles aan doen om dat beeld te laten kloppen.

8. Waar lopen jullie als leerkrachten tegenaan bij begaafde I.I.?

nvt

9. Wat vragen jullie zich af bij I.I. die meer- of hoogbegaafd zijn?

Ik vraag me altijd af of het wel echt zo is, EN of ze niet gewoon moeten leren hun talenten ten dienste van anderen te stellen ipv op de toer van maximale individuele ontwikkeling te gaan.

10. Welke behoeften hebben begaafde I.I. op pedagogisch en didactisch gebied?

Net even dat extra stukje uitdaging omdat de zone van naaste ontwikkeling hoger ligt, leerkracht moet door verbreding en verdieping tov standaard lesstof het kind laten reiken.

11. Wat vinden jullie moeilijk t.a.v. begeleiding / contact ouders? Moeten we meer samenwerken met de ouders / aansluiten thuissituatie - school?

Ik vind als directeur het moeilijkst dat we op moeten roeien tegen de stroom van de tijd waarin maximale zelfontplooiing centraal staat en waar te hoge eisen worden gesteld aan de school of te hoge en verkeerde verwachtingen zijn over de school. Ik wil ouders dan altijd duidelijk maken dat er grenzen aan ons onderwijssysteem zijn en dat we niet alleen gefocust moeten zijn op maximale individuele ontwikkeling.

12. Hoe functioneert het protocol meer- en hoogbegaafdheid / protocol versnellen binnen onze school en in je groep?

nvt

13. Wat ontbreekt er in het zorgbeleid in de onderbouw t.a.v. l.l. met mogelijke ontwikkelingsvoorsprong?

Een goed zicht op wat er voor een kind nodig is om evenwichtig te ontwikkelen. Een middenweg tussen overspannen aandacht voor zo maximaal mogelijke individuele ontwikkeling waardoor een kind helemaal in de stress kan schieten en een nerveus kind wordt en het maar een beetje laten voortsudderen waardoor luie kinderen worden gekweekt.

Bijlage 3.I Vragenlijst collega's

Beste collega's,

maart 2013

Zoals jullie weten ben ik in het schooljaar 2011-2012 gestart met de opleiding Master SEN (Special Educational Needs), specialisatie jonge kind. Voor het afronden van de studie voer ik een onderzoek uit op onze schoollocatie over passend onderwijs voor kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.

Omdat het onderwijsaanbod aan kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong deel uitmaakt van het totale onderwijsaanbod in de school is het van belang om de meningen, ervaringen en kennis van alle collega's te verzamelen.

Door het invullen van de bijgevoegde vragenlijst kun je mij en de kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong helpen.

Ik zie de ingevulde vragenlijsten graag tegemoet voor DV 20 maart 2013. De vragenlijst kan in een gesloten enveloppe ingeleverd worden bij Dirk, zodat anonimiteit is gewaarborgd.

Na de afronding van het onderzoek worden jullie tijdens een teamvergadering op de hoogte gesteld van de onderzoeksresultaten door middel van een korte presentatie.

Bij voorbaat hartelijk dank voor je medewerking,

Anja

Vragenlijst bij het onderzoek naar passend onderwijs voor kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.

Toelichting op het invullen van de vragenlijst

De vragenlijst bestaat uit 11 open vragen.

De vragenlijst bestaat uit drie onderdelen.

Deel I: wat is een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

Deel II: tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.

Deel III: afstemming tussen school en ouders in het tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.

Deel I: Wat is een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

1. Wat is volgens jou een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

2. Hoe kan volgens jou een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong worden gesignaleerd?

3. Wat is volgens jou kenmerkend voor een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

4. Hoe leert volgens jou een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

Deel II: Tegemoetkomen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong

5. Wat heeft een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens jou nodig op het gebied van de sociaal-emotionele ontwikkeling?

6. Aan welk soort materialen heeft een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens jou behoefte bij het spelend leren?

7. Wat heeft een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens jou nodig op het gebied van de leerstof om zich verder te ontwikkelen?

8. Moeten kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens jou de mogelijkheid krijgen om te versnellen (vervroegd doorstromen)?

Deel III: Afstemming tussen school en ouders in het tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong

9. Is het volgens jou belangrijk dat school en ouders elkaar informeren over een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

10. Is het volgens jou nodig dat school en ouders aandacht hebben voor de talenten en mogelijkheden van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

11. Is afstemming door school en ouders volgens jou belangrijk in de begeleiding van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

Hartelijk dank voor het invullen van de vragenlijst.

Bijlage 3.II Vragenlijst ouders

Geachte ouders van kleuters in groep 2,

maart 2013

In het schooljaar 2011-2012 ben ik gestart met de opleiding Master SEN (Special Educational Needs), specialisatie jonge kind. Voor het afronden van deze studie voer ik een onderzoek uit op onze schoollocatie naar passend onderwijs voor kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.

Door het invullen van de vragenlijst kunt u de school en kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong helpen. De leerkrachten vullen eveneens een vragenlijst in, zodat vergelijking in het onderzoek mogelijk is.

De ingevulde vragenlijsten zie ik graag tegemoet voor DV 20 maart 2013. De vragenlijst kunt u in een gesloten enveloppe inleveren bij dhr. van Elzelingen, zodat anonimiteit is gewaarborgd.

Na de afronding van het onderzoek wordt u per brief op de hoogte gesteld van de onderzoeksresultaten.

Bij voorbaat hartelijk dank voor uw medewerking,

Juf A. Voogd

Vragenlijst bij het onderzoek naar passend onderwijs voor kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.

Toelichting op het invullen van de vragenlijst

De vragenlijst bestaat uit 11 open vragen.

De vragenlijst bestaat uit drie onderdelen.

Deel I: wat is een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

Deel II: tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.

Deel III: afstemming tussen school en ouders in het tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.

Deel I: Wat is een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

1. Wat is volgens u een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

2. Hoe kan volgens u een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong worden gesignaleerd?

3. Wat is volgens u kenmerkend voor een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

4. Hoe leert volgens u een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

Deel II: Tegemoetkomen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong

5. Wat heeft een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens u nodig op het gebied van de sociaal-emotionele ontwikkeling?

6. Aan welk soort materialen heeft een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens u behoefte bij het spelend leren?

7. Wat heeft een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens u nodig op het gebied van de leerstof om zich verder te ontwikkelen?

8. Moeten kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens u de mogelijkheid krijgen om te versnellen (vervroegd doorstromen)?

Deel III: Afstemming tussen school en ouders in het tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong

9. Is het volgens u belangrijk dat school en ouders elkaar informeren over een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

10. Is het volgens u nodig dat school en ouders aandacht hebben voor de talenten en mogelijkheden van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

11. Is afstemming door school en ouders volgens u belangrijk in de begeleiding van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

Hartelijk dank voor het invullen van de vragenlijst.

Bijlage 3.III Logboekgegevens

September 2012:

Het invullen van een verkennende vragenlijst door de collega's kan van invloed zijn op het beantwoorden van een tweede vragenlijst over hetzelfde onderwerp. De verkennende vragenlijst was naar mijn mening noodzakelijk om de probleemsituatie van de school helder te krijgen en draagvlak te creëren bij de collega's.

Februari 2013. Plan: Alle ouders bevragen door middel van gesloten vragen. Daarna toch de keuze gemaakt om alleen de kleuterouders te bevragen en tenslotte zijn alleen de ouders van de groep 2 leerlingen bevroegd door middel van open vragen.

In de nieuwsbrief van d.d. 8 maart 2013, die digitaal naar alle ouders van de school wordt verstuurd, wordt het volgende bericht opgenomen:

Geachte ouders van de kleuters in groep 2.

In het schooljaar 2011-2012 ben ik gestart met de opleiding Master SEN (Special Educational Needs), specialisatie jonge kind. Voor het afronden van deze studie voer ik een onderzoek uit op onze schoollocatie naar passend onderwijs voor kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong. Alle ouders van kleuters in groep 2 worden bevroegd, als ook alle onderwijsgeveden op onze locatie.

Uw kind krijgt een envelop mee met een vragenlijst.

U wordt vriendelijk gevraagd de vragenlijst in te vullen en voor DV 20 maart in te leveren bij dhr. van Elzelingen.

Bij voorbaat hartelijk dank voor uw medewerking, juf A. Voogd.

Maart 2013:

Op de teamvergadering d.d. 5-3-2013 heb ik toelichting gegeven op het uitzetten van de vragenlijst onder de collega's (en ouders van kleuters in groep 2) naar aanleiding van het onderzoek naar passend onderwijs voor kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong. Ik heb me gehouden aan de tekst die vermeld staat op de vragenlijst voor de collega's. Vervolgens hebben een aantal collega's de vragenlijst direct ingevuld. Een aantal collega's hebben dit op een later tijdstip gedaan. Naar mijn mening heeft het invullen 15-20 minuten geduurd.

De nieuwe collega's, die vorig cursusjaar nog niet betrokken konden worden bij het uitdiepen van de verlegenheidsituatie, tonen veel interesse in het onderwerp en zijn erg benieuwd naar de uitkomsten van het onderzoek.

De collega's hebben de vragenlijsten op tijd ingeleverd. Een parttime leerkracht heeft de vragenlijst niet ingeleverd vanwege zwangerschapsverlof. N=13 > respons = 91%.

Aan de ouders is per mail een herinnering gestuurd met de mogelijkheid om digitaal de vragenlijst in te vullen. Drie ouders hebben de vragenlijst digitaal ingevuld en verstuurd. Een ouder reageerde per mail met de opmerking dat zij geen ervaring heeft met een ontwikkelingsvoorsprong en daarom denkt niet te kunnen bijdragen aan het onderzoek. Daarop heeft de onderzoeker gereageerd vanuit de lerende houding van school en ouders over dit onderwerp. Een tweede ouder heeft de vragenlijst niet ingeleverd, omdat zij in een persoonlijk gesprekje aangaf geen mening en ervaring te hebben ten aanzien van het onderzoeksonderwerp. N=19 > respons 50%.

Voor de collega's geldt de volgende berekening: N=13, 1% = 7,5 (wordt naar boven afgerond) en voor de ouders N=19, 1% = 5.

De specialist (Hoog)begaafdheid heeft gevraagd een bijdrage te leveren aan het geven van informatie over (Hoog)begaafdheid aan het team op de teamvergadering d.d. 16-4-2013. Ik heb aangegeven dat mijn onderzoek nog niet is afgerond en daarom nog niet met gegevens naar buiten kan treden.

Bijlage 4.I Ruwe data vragenlijst collega's

De onderzoeker heeft 14 collega's bevestigd, van 13 collega's is respons ontvangen.

De vragenlijst bestaat uit 11 open vragen naar aanleiding van de drie onderzoeksvragen.

De nummers 1 t/m 13 onder elke vraag correspondeert met een collega.

Deel I: Wat is een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

1. Wat is volgens jou een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

1. Cito-score hoger dan A, misschien kijken naar KJK (niet genoeg verstand van)
2. Als kinderen die cognitief een half jaar voorlopen. Sociaal-emotioneel ook voorlopen, maar hoeft niet een half jaar.
3. Op meerdere ontwikkelingsgebieden moet er sprake zijn van een voorsprong, bijv. taal, motoriek, sociaal-emotioneel, geheugen enz.
4. Wanneer een kind bovengemiddelde interesses en resultaten heeft.
5. Wanneer een leerling een hoger niveau heeft, vergeleken met de groep of het niveau per leeftijd van een observatiesysteem.
6. Scoren op bovengemiddeld niveau.
7. Grote letterkennis, in staat tot lezen, emotioneel gezien past hij bij groep 3.
8. Een cognitieve: letterkennis + lezen niveau groep 3 begin, evenals begin groep 3 rekenvaardigheden. Samengevat: (meer dan) 3 onderdelen op cognitief gebied jaar verder.
9. Een voorsprong op leeftijdgenoten wat taal-spraak- en denkontwikkeling bevat.
10. Dat ze dingen kunnen die leeftijdgenoten gemiddeld niet kunnen.
11. Ik denk vooral aan het cognitieve. Hier zeker een half jaar voorlopen in ontwikkeling.
12. Als een kleuter dingen doet die niet bij de leeftijd passen, bijv. 4 jaar: lezen.
13. Kinderen die bijv. al op 4-jarige leeftijd kunnen lezen of die goed zijn in andere vaardigheden.

2. Hoe kan volgens jou een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong worden gesignaleerd?

1. KJK, observatie, vergelijken met leeftijdgenoten.
2. Invullen van vragenformulier bij inschrijving. Observeren door de leerkracht, alert in de eerste schoolweken. KJK / Cito. Contact ouders.
3. Zo vroeg mogelijk, omdat er het gevaar is van aanpassing. Door middel van een goed signaleringsinstrument.
4. Door middel van toetsinstrumenten, maar vooral door observatie van de leerkracht. Gesprek met ouders biedt denk ik ook mogelijkheden.
5. Leerdoelen observeren en registreren. Signalen van een leerling tijdens een wenmoment direct registreren. Leerling is betrokken wanneer er diepgaande stof wordt aangeboden.
6. Volwassen taalgebruik (taalgebruik boven niveau).
7. Door middel van KJK, gesprekken met ouders.
8. Wanneer de leerling opvalt door op (meer dan) 3 cognitieve gebieden een jaar verder te scoren. Zeker i.cm. hoge emotionele vaardigheden valt dit op.
9. Door ouders een vragenlijst in te laten vullen voordat het kind naar school komt, met vragen met bijv. 5-puntschaal, gericht op de ontwikkeling van het kind. Vullen de ouders vaak score 5 in, dan zegt dat toch iets? En ik hoorde ook weleens dat goed is om de

kinderen op de eerste schooldag (bij de kennismaking) zichzelf te laten tekenen zonder dat ze de menstekening van een ander kunnen zien.

10. Door vergelijking met leeftijdgenoten.
11. Door gegevens van ouders. Door observatie van de leerkracht de eerste schoolweken. Hoe is leerhouding, betrokkenheid, antwoorden.
12. Observatie, KIIK, gesprekken met ouders.
13. Als kinderen altijd een bepaald onderdeel of meerdere goed doen.

3. Wat is volgens jou kenmerkend voor een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

1. Doet alles gemakkelijk zonder al teveel inspanning.
2. Altijd behoefte aan meer kennis. Kunnen omgaan met abstracte dingen.
3. Brede interesse, onderzoekend, nieuwsgierig, pikt nieuwe dingen snel op, goed geheugen, veel fantasie.
4. Een grote woordenschat, veel kennis van omgeving en wereldgebeuren.
5. Heeft interesse en motivatie voor moeilijker leerdoelen of aangeboden stof. Is heel erg betrokken tijdens kringactiviteiten of laat juist verveeld gedrag zien.
6. Taalvaardig, sterk geheugen, taakgericht, sterke motivatie op het gebied van eigen interesse, sterke leerbehoefte.
7. Grote interesse op allerlei vlakken, sterk in zien van oorzaak en gevolg.
8. Hoor je niet veel tijdens leeractiviteiten en doet z'n werk toch goed. Soms ook door hoge emotionele / sociale vaardigheden, maar dat kan ook misleidend zijn!
9. Ik denk dat hij / zij veel vragen stelt over de wereld om hem heen + verder is wat zijn / haar schrijf- tekenontwikkeling betreft. Ook zal hij / zij minder afhankelijk zijn van de leerkracht dan de andere leerlingen.
10. Levendig, bijdehand, talig sterk, doorvragen, interesses die niet bij leeftijd passen.
11. Zin om naar school te gaan. Hoge betrokkenheid. Kan gaan onderpresteren als onderwijs makkelijk / minder leuk blijkt dan gedacht.
12. Creatief denken, vroeg kunnen praten, taalgebruik boven leeftijd, goed sterk geheugen, snel van begrip, leert zichzelf dingen aan, logisch denken, onafhankelijk, goede concentratie.
13. Soms weinig motivatie of onderpresteren.

4. Hoe leert volgens jou een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

1. Misschien gemakkelijk / snel, zonder al teveel inspanning?
2. Alles wat in zijn omgeving 'nieuw' / anders is merkt hij op en daar leert hij van. Volgt eigen spoor.
3. Door de kleuter materialen / stof aan te bieden waar het aan toe is, passend bij de ontwikkeling van het kind.
4. Een kind met een échte voorsprong leert vooral zichzelf. Als een kind allerlei kennis aangereikt krijgt, is het mijns inziens niet meer zuiver.
5. Zelfstandig.
6. Wanneer de aangeboden opdrachten het niveau van het kind overstijgen!
7. Alles vanuit de omgeving, ziet zelf leermogelijkheden.
8. Legt tijdens aanbod zelf snel de link naar dagelijkse omstandigheden of eerder geleerde activiteiten. Zo verrijkt hij kennis in plaats van dat er een nieuw 'puzzelstukje' bij komt dat door de leerkracht aangelegd moet worden.
9. Sneller dan andere leerlingen > snel van begrip, goed geheugen. Heeft extra oefening niet nodig. Zal van voor hem / haar uitdagende activiteiten het meeste leren.
10. Nadoen, naspelen, herhalen, vragen stellen, doorvragen.
11. Probeert z.s.m. het geleerde onder de knie te krijgen, wil dingen begrijpen.

12. Door kijken, luisteren, nadoen.
13. Soms pakken ze op alle onderdelen het snel op.

Deel II: Tegemoetkomen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong

5. Wat heeft een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens jou nodig op het gebied van de sociaal-emotionele ontwikkeling?

1. Ik denk extra toerusting, omdat ze misschien cognitief wel voorlopen, maar sociaal-emotioneel niet.
2. Sociaal-emotioneel vrij zijn.
3. Veiligheid om zich verder te kunnen ontwikkelen, complimenten voor hun werk, feedback: ook wat beter kan.
4. Het kind moet leren goed om te gaan met klasgenootjes en volwassenen. Verder heeft het veel bagage nodig om door de 'grote-mensen-wereld' heen te kunnen.
5. Contacten met anderen, zorgen voor anderen.
6. Een leerkracht, die werkt aan het zelfvertrouwen van het kind (zodat zij zich veilig voelen om te zijn zoals ze zijn).
7. Stabiliteit, zelfvertrouwen.
8. Empathische vermogens, waarmee ik veel bedoel dat ook aansluit tot cognitieve vermogens van medeleerlingen.
9. Dat is volgens mij afhankelijk van hoe de kleuter is. Verder denk ik dat hij / zij hetzelfde nodig heeft als de andere leerlingen. Wel handig is het natuurlijk voor deze kleuter dat hij / zij om leert gaan / samen kan werken met andere kleuters (die lesstof minder goed beheersen of een lager IQ hebben) + ook deze leerling heeft een leerkracht nodig die hem / haar begrijpt en goed kan luisteren.
10. Bewustwording van verschillen t.o.v. anderen, in termen: De Heere heeft jou weer andere gaven geschonken + omgangsvaardigheid.
11. Sociaal-emotioneel zijn deze kinderen vaak wat minder. Een vriendje die ook een cognitieve ontwikkelingsvoorsprong heeft, zou fijn zijn. Begeleiding van de leerkracht bij samenspel.
12. Hetzelfde als een ander, cognitieve uitdaging.
13. Positief stimuleren van samenspelen.

6. Aan welk soort materialen heeft een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens jou behoefte bij het spelend leren?

1. Echt geen idee. Waarschijnlijk uitdagende materialen, die niet snel 'uitontdekt' zijn.
2. Aan dingen die hij spelend / werkend op moet lossen, vraagstukken van de volwassenen oplossen met spelmateriaal.
3. Materialen die uitdagend zijn, verdiepende / verrijkende materialen, ook al leerstof: letters, cijfers, boekjes enz.
4. Werkbladen, veel creatief materiaal om zodoende ook creatief te leren denken.
5. Onderzoeksmaterialen, schrijf- en cijfermaterialen.
6. Materialen met extra verrijkingsstof.
7. Materialen, die voor meerdere doeleinden gebruikt kunnen worden.
8. Concreet, realistisch materiaal dat de leerling zelf daardoor kan vertalen naar de abstracte wereld in zijn hoofd.

9. Afhankelijk van de interesse van het kind. In ieder geval materialen die hem / haar prikkelen. Bijv. spellen die veel van het denkvermogen en de creativiteit van het kind vragen.
10. Materialen waar je heel mee kunt ontdekken.
11. Extra dingen op hoger niveau waar nog iets aan valt te leren / ontdekken. Ik denk 'echte' materialen.
12. Materiaal wat past bij de ontwikkeling, verrijking in de speelhoeken.
13. Ontwikkelingsmateriaal met flink wat uitdaging.

7. Wat heeft een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens jou nodig op het gebied van de leerstof om zich verder te ontwikkelen?

1. Dat hangt ervan af hoever ze zijn ontwikkeld. In ieder geval stof in de zone van de naaste ontwikkeling.
2. Complexe opdrachten, overzicht. Ze hebben behoefte aan MEER en aan zich begrepen voelen.
3. Zie vraag 6, als ze eraan toe zijn: letters, cijfers, boekjes, moeilijker opdrachten bij thema's.
4. Leerstof waar het kind naar toe moet reiken!
5. Lees- schrijf- en rekenstof.
6. Leerstof aanbieden, die het niveau van het kind overstijgt.
7. Werkjes passend bij zijn interesse.
8. Werkbladen, iets waar ze zelf vaak dol op zijn. Beginnen met illustraties en 'papieren' versie van de concrete leerstof van de groep. Dat uitbouwen naar beginnend groep 3 of een jaar verder dan huidig groepsniveau.
9. Compacten: alleen de belangrijkste onderdelen van de leerstof en verrijken: verdieping van de leerstof, veel open opdrachten .
10. Veel extra en verdiepende informatie om de honger naar meer kennis te voeden.
11. Uitdaging. Moeilijke spelletjes, werkbladen. Moeilijke vragen tijdens kringgesprek.
12. Materiaal wat past bij de ontwikkeling, verrijking in de speelhoeken.
13. Wel meedoen met de groep, maar af en toe een werkje dat meer uitdaging biedt.

8. Moeten kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens jou de mogelijkheid krijgen om te versnellen (vervroegd doorstromen)?

1. Ik zou erg voorzichtig zijn, omdat ze cognitief wel kunnen voorlopen, maar sociaal-emotioneel misschien wel niet. Als dit wel zo is, kun je het wel doen.
2. Ja.
3. Ja.
4. Pas na grondig onderzoek en afwegen van alle mogelijke scenario's met het oog op de toekomst.
5. Ja, als het sociaal-emotioneel aan kan.
6. Lastig, kom je hiermee ten goede van het kind? Sociaal-emotioneel ? enz.
7. Hangt af van sociaal-emotioneel welzijn.
8. Alleen als de cognitieve voorsprong vergezeld wordt door een sociaal-emotionele en de leerling speelgenootjes van ongeveer 1 jaar ouder zelf opzoekt.
9. Ja, ik heb voor mijn afstudeeronderzoek veel kinderen + medestudenten die versneld zijn door middel van een enquête gevraagd wanneer zij versneld zijn en wat hen de goede leeftijd lijkt om te versnellen. Zij, die als kleuter zijn versneld hebben dit als positief

ervaren, de overgrote meerderheid die later is versneld, heeft er nadelige gevolgen van ondervonden en waren liever niet of als kleuter vervroegd doorgestroomd!

10. Dat wel, maar op emotionele situatie afgepast.
11. Ja, maar kijk naar het totale kind. Weeg positieve en negatieve dingen af.
12. Als het sociaal-emotioneel kan, anders echt niet. Geef dan verrijking.
13. Is erg gevoelig. Ik ben er niet voor om i.v.m. op 11-jarige leeftijd naar Voortgezet onderwijs op de fiets. En de mogelijkheden dat ze sociaal-emotioneel in de knoei komen.

Deel III: Afstemming tussen school en ouders in het tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong

9. Is het volgens jou belangrijk dat school en ouders elkaar informeren over een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

1. Ja, heel belangrijk! Open contact is super nodig.
2. Ja.
3. Ja heel belangrijk. Op school kan dan een completer beeld ontstaan van het kind.
4. Een goede communicatie is heel belangrijk, zeker als het gaat om kinderen, die emotioneel niet stabiel zijn.
5. Zeker!
6. Ja.
7. Ja.
8. Ja, heel belangrijk. Gedrag thuis / op school in de gaten houden. Gedrag t.g.v. verveling enz. daarom vroegtijdig signaleren om onderpresteren te voorkomen, voor het welzijn van de leerling.
9. Ja, bijv. door vragenlijst, zie vraag 2. Het is voor de leerling van belang dat hij /zij zo vroeg mogelijk gesignaleerd wordt, zodat het leerstofaanbod aangepast kan worden en de leerling ev. een heel jaar versnelt.
10. Ja! Waarbij school eigen gevalideerde instrumenten als uitgangspunt van handelen blijft zien.
11. Ja, de informatie serieus nemen, maar aan de andere kant vind ik het soms ook een beetje een 'hype'.
12. Ja.
13. Jazeker. Ouders moeten geïnformeerd worden, maar ook de nadelen goed benoemen van versnellen e.d.

10. Is het volgens jou nodig dat school en ouders aandacht hebben voor de talenten en mogelijkheden van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

1. Jazeker.
2. Ja, we moeten oog hebben voor een ieder zijn talenten.
3. Ja, elk kind heeft recht op erkenning.
4. Ja, een kind heeft recht op de juiste manier van onderwijs.
5. Ja.
6. Ja.
7. Ja, als het kind er behoefte aan heeft.
8. Alleen tot verrijking en verbreding op huidig niveau om de focus af te halen van de specifieke voorsprong. Niet om de leerling hoger en hoger te trekken terwijl dat niet uit hemzelf komt.
9. Ja, op deze manier kan, volgens mij, onderpresteren bij kleuters voorkomen worden.

10. Ja! Anders wordt het kind ongelukkig.
11. Ja, wat is het beste voor een kind, wat kan het aan? Je wilt niet dat een leerling gaat onderpresteren.
12. Ja, noodzakelijk. Je gaat samen voor het kind.
13. Ja, maar laat het in gezonde proporties blijven

11. Is afstemming door school en ouders volgens jou belangrijk in de begeleiding van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

1. Ja, het zijn tenslotte hun kinderen.
2. Ja.
3. Ja, dan heeft de begeleiding de meeste kans van slagen.
4. Ja, ouders moeten duidelijk op de hoogte gebracht worden van de aanpak op school.
5. Ja.
6. Ja.
7. Ja.
8. Ja, zie ook vraag 9. Maar alleen tot doel de cognitieve en sociaal-emotionele zijde in evenwicht te houden tot het welzijn van de leerling. Niet om aan de leerling te trekken om hoger en hoger te komen > idealen ouders enz.
9. Ja.
10. Ja, ieder heeft z'n eigen invalshoek / informatie, maar de rollen zijn verschillend in het leven van een kind. Communiceer daarover!
11. Ja, zo kun je erachter komen hoe een kind school vindt. Makkelijk, erg moe, leuk, wat vindt leerling leuk enz.
12. Ja, noodzakelijk. Je gaat samen voor het kind.
13. Zeker, anders kan er vertroebeling van de situatie ontstaan.

Bijlage 4.II Ruwe data vragenlijsten ouders

De vragenlijst bestaat uit 11 open vragen en is uitgezet onder 38 ouders (N=38). De helft van de respondenten heeft de vragenlijst ingevuld en geretourneerd.

De nummers onder de vragen corresponderen met het aantal respondenten (N=19).

Deel I: Wat is een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

1. Wat is volgens u een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

1. Dat het kind verder is dan zijn leeftijdgenootjes (in de ontwikkeling).
2. Dat een kind qua ontwikkeling verder is dan past bij de leeftijd.
3. Grote woordenschat, begrippen / woorden kunnen omschrijven en uitleggen; zelfstandigheid en niet snel om kunnen praten. Als je een conflict hebt met de kleuter dit zelf ook goed kunnen beredeneren; ze voelen snel aan waarom je iets niet of wel wil. Rekenkundig: goed verbanden kunnen leggen, inzicht.
4. Een kind wat verder is in zijn ontwikkeling dan normaal is voor zijn leeftijd.
5. Op bepaalde (intelligentie)gebieden hoger scoren dan de gemiddelde leerling van dezelfde leerling. De score moet dan wel significant hoger zijn en niet een enkele punt.
6. Kind is verstandelijk verder dan een doorsnee kind van die leeftijd.
7. Een kind wat boven gemiddelde prestaties levert.
8. Als een kleuter boven zijn leeftijd presteert.
9. Als een kind op basis van leeftijd meer kan / weet dan je verwacht.
10. Dat een kleuter dingen weet en dingen vraagt die andere kleuters nog niet weten / vragen.
11. Een kind dat verder is in ontwikkeling dan het gemiddelde kind van dezelfde leeftijd.
12. Lezen en schrijven als kleuter.
13. Op een of meerdere ontwikkelingsgebieden een grotere voorsprong dan een half jaar of meer vergeleken met de gemiddelde leeftijd (volgens KIIJK), bijv. kunnen lezen in gr. 2, fantasierijke knutsels in gr. 1.
14. Kinderen die verder zijn in de ontwikkeling dan klasgenootjes.
15. Een kind dat, alle nog te leren stof(grotendeels) beheerst en meer uitdaging nodig heeft in de leerstof.
16. Wanneer een kind boven gemiddeld presteert en de aangeboden leerstof al beheerst.
17. Een snellere ontwikkeling / beheersing van bepaalde vaardigheden dan gemiddeld.
18. Wanneer een kind bovengemiddeld presteert. Het kan gaan om een cognitieve, fysieke, sociale en misschien nog andere ontwikkelingsgebieden.
19. Een ontwikkelingsvoorsprong is volgens mij een voorsprong die tot uiting komt in verscheidene facetten als leergierigheid, taakgerichtheid, kennis voorsprong, sterke verbale ontwikkeling die in vergelijking van klasgenootjes verder ontwikkeld is.

2. Hoe kan volgens u een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong worden gesignaleerd?

1. Soms door vervelend (negatief) gedrag. Een kind kan gemakzuchtig worden, verkeerde manier aandacht vragen.
2. Door de leerkracht.
3. In de klas: mondig, snel klaar, niet met alle andere kleuters het eens zijn. Soms iets snel saai vinden. Uitdaging zoeken.
4. Met inzicht van de leerkracht, ev. met Cito-toets en andere testen. Ook kunnen ouders dit soms signaleren en dat doorgeven aan de leerkracht.
5. Het 'KIIJK'-systeem biedt daartoe voldoende mogelijkheden. Verder zal de leerkracht in het begeleiden van kleine groepjes bij bepaalde opdrachten ook sneller opmerken dan in de gezamenlijke lesvorm.
6. Door observatie.
7. Door daarvoor ontwikkelde testen.
8. Als een kleuter meer kan als de andere kinderen of als de kleuter zich verveelt of juist onder de maat mee gaat doen.
9. Observeren ('zien', oog hebben voor de behoeften van het kind).
10. Dat een kleuter dingen weet en dingen vraagt die andere kleuters nog niet weten / vragen.
11. Door toetsen en observeren.
12. Lezen en schrijven als kleuter.
13. Met KIIJK, goede observatie van de juf.
14. Observatie van leerkracht en gesprekken met ouders.
15. Signaleren kan volgens mij door een kind te observeren op verschillende momenten en meerder keren bij verschillende onderdelen en de gegevens verwerken in statistieken die dan weer vergeleken kunnen worden met andere leerlingen of eisen waaraan het kind moet voldoen.
16. Wanneer een kind ander gedrag gaat vertonen, geen uitdaging meer ziet in de aangeboden leerstof.
17. Door toetsing en observatie.
18. Door het kind te observeren en die observaties in rapportage vast te leggen, zodat het met andere kinderen / het gemiddelde kan worden vergeleken. Soms zal er extra goed geobserveerd moeten worden, omdat kinderen vooral zo gewoon mogelijk willen zijn en een ontwikkelingsvoorsprong niet zomaar laten zien.
19. Het onderwijzend personeel heeft doorgaans beter zicht op de ontwikkeling van het kind in vergelijking tot leeftijdsgenootjes / klasgenootjes en is daardoor het beste in staat om een ontwikkelingsvoorsprong te signaleren. Ouders kunnen veel input verzorgen. Er zouden een aantal criteria dienen te worden gedefinieerd die als handvatten kunnen dienen bij het vaststellen van een ontwikkelingsvoorsprong, zoals woordenschat, leergierigheid enz.

3. Wat is volgens u kenmerkend voor een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

1. Pikt de leerstof makkelijk op, denkt vaak al verder.
2. Dat de stof te makkelijk is, daardoor kan gedrag veranderen (kleuter verveelt zich).
3. Veel vragen stellen: waarom? Niet snel tevreden zijn met een antwoord.
4. Slim, leergierig, soms lastig gedrag door verveling.
5. Hangt af van het gebied waarop de kleuter bovengemiddeld scoort. Inzicht zal de kleuter tonen bij bepaalde spellen, leesvaardigheden bij het lezen in groepjes. Als het kind een te

grote voorsprong heeft (hoogbegaafdheid) kan dat leiden tot onbegrip van de medeleerlingen, omdat het niveau van functioneren te verschillend is.

6. Kind is zeer leergierig, heeft weinig aandacht voor de leerstof (te gemakkelijk > wordt saai).
7. Voor een ouder moeilijk te zeggen, omdat je je kind niet anders kent. Waarschijnlijk bepaald taalgebruik, 'wijs' gedrag.
8. Een kleuter die veel meer kan als leeftijdsgenoten.
9. Ontdekkend, leergierig, vragend.
10. Kleuter voelt zich niet op zijn plaats tussen leeftijdsgenootjes.
11. Snel met werkjes / opdrachten klaar, minder gemotiveerd als er geen uitdaging is in de opdrachten / werkjes.
12. Leergierig, snel iets oppikken, steeds nieuwe uitdaging nodig.
13. Afwijkend leergedrag t.o.v. leeftijdsgenoten. Kijk bij afwijkend sociaal gedrag of de kleuter geen voorsprong heeft ergens (bijv. een kleuter die thuis wel leest en op school niet, omdat niemand het doet en daar vervelend gedrag vertoont / zich niet veilig voelt.
14. Een kind dat zich verveelt, snel dingen oppakt soms geen aansluiting vind bij klasgenoten.
15. Als een kind ongedurig is, onrustig, snel klaar en zich verveelt, niet graag naar school gaat, moeilijk gedrag vertoont (ontdeugend gaat doen), met andere kinderen zich steeds bemoeit.
16. Verveling / gedragsverandering. Zelfvertrouwen: ik weet het al- gedrag. Leergierig.
17. Overactief en/of verveling of juist 'onder' zijn / haar niveau werken om de aandacht van de leerkracht te vragen.
18. Het kind zal wellicht verbaal opvallen door de woordkeuze en de zinsopbouw. Het kan ook zijn dat de kleuter interesses heeft, die boven het gemiddelde uitstijgen. Ook inzicht in complexe verbanden (samenleving, sommen, hoe een gebouw in elkaar zit enz.) kan een aanwijzing zijn. Het kind zal met 'aparte' waarom-vragen komen.
19. Een leerling met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong kenmerkt zich (denk ik) hoofdzakelijk door een enorme drive om te leren, informatie te verzamelen (leergierigheid). Bovendien is bij leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong het abstract denkniveau sterker ontwikkeld.

4. Hoe leert volgens u een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

1. Alle informatie die aangeboden wordt, wordt in het geheugen opgeslagen.
2. Pakt stof gemakkelijk op.
3. Snel, makkelijk, leert tijdens de uitleg.
4. Snel. Leert dingen van mensen om hem heen en van de computer.
5. Hangt af van gebied waarop het hoog scoort en karakter van het kind. Het ene kind zoekt de uitdaging, het andere moet uitgedaagd worden. Al vindt het kind het waarschijnlijk wel leuk om te leren, is de leerstof te eenvoudig, dan zal het sneller afhaken en soms afwijkend / vervelend gedrag vertonen.
6. Zelfstandig (heeft maar een half woord nodig).
7. Door met kinderen te spelen die ouder zijn dan hen. Leert zichzelf door luisteren / vragen.
8. Geen idee.
9. Door uitproberen / dingen te doen, goed te letten op wat anderen doen, hen bijv. volgen.
10. Pikt alles snel op, denkt er dieper over na.
11. Maakt zich snel de stof eigen.
12. Geen idee (te moeilijke vraag).
13. In sprongen, bijv. in 1 maand heel veel / 2 maanden stilstand. In eigen tempo (een kleuter leren lezen heeft geen zin, als hij eraan toe is, zal hij het zelf oppakken.
14. Ze zijn erg leergierig en blijven vragen.

15. Makkelijk en snel en met weinig interesse in de te behandelen stof, maar steeds meer willen weten en er uitgebreider op door gaan.
16. Door horen, zien en doen. Vaak zijn kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong erg leergierig en zuigen alle informatie op als een spons.
17. Sneller dan een gemiddelde kleuter.
18. Het kind zal vooral leren door dingen die het uit de grote mensenwereld opvangt en weet toe te passen. Ook boeken of computerprogramma's zullen daar een steentje in bijdragen.
19. Een kleuter leert door te ontdekken, op zoek te gaan naar en het 'opzuigen' van informatie en door vragen te stellen.

Deel II: Tegemoetkomen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong

5. Wat heeft een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens u nodig op het gebied van de sociaal-emotionele ontwikkeling?

1. Het is belangrijk om het kind regelmatig te vragen hoe het gaat in de omgang met klasgenootjes. Alert blijven op het gedrag van het kind met (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.
2. Begeleiding, maar vooraf tijdige signalering.
3. Ook aandacht, omdat ze dat evenveel nodig hebben; als ze het onderwijs makkelijk aankunnen, als een leerling die veel zorg nodig heeft.
4. Extra aandacht.
5. Goede begeleiding, er kan snel veel aandacht zijn voor intelligentie waarbij het emotioneel welbevinden op de achtergrond raakt, al zal dat bij kleuters minder zijn dan bij het schoolkind.
6. Vriendjes.
7. Veiligheid om te kunnen uiten. Spelen en ook om kind te blijven, ook al zijn ze slim.
8. Extra begeleiding, want daar kunnen ze weleens niet een voorsprong bij hebben.
9. Voorleven en samenspelen.
10. Zeer goede begeleiding! Kleuter voelt zich al niet bij de groep horen en vindt dit zelf waarschijnlijk ook moeilijk / lastig.
11. Positief stimuleren door aandacht en verdiepende opdrachten.
12. Uitdaging, goede begeleiding.
13. Veel meer goede begeleiding dan een gemiddelde leerling, ze zijn sociaal-emotioneel gezien vaak zwakker. (Bijv. een vriendje aanwijzen op het plein, een maatje in de gymzaal, vaste kinderen naast de leerling in de kring).
14. Begrip en dat het serieus genomen wordt.
15. Hangt van het kind af. Als het ook een emotionele voorsprong heeft, dan geeft het denk ik minder problemen, maar anders heeft het kind stimulans nodig om ook 'gewoon' te kunnen spelen en kind te zijn, zodat het ook leert met andere kinderen om te gaan. Veel speelmomenten, daarin kan ieder kind z'n eigen fantasie (op niveau) in kwijt, maar leert het ook omgaan met emotioneel gedrag m.b.t. andere kinderen.
16. Goed contact kunnen leggen met volwassenen en leeftijdsgenootjes is van essentieel belang!

17. Goede begeleiding (vaak wordt er gezien dat wanneer er sprake is van een ontwikkelingsvoorsprong er een achterstand is (of normale ontwikkeling) op sociaal-emotioneel gebied.
18. Vaak zie je dat een kind dat cognitief een ontwikkelingsvoorsprong heeft juist op het gebied van de sociaal-emotionele ontwikkeling beneden gemiddeld scoort. Het zal het kind helpen als er al spelend de helpende hand wordt geboden in zaken als leren omgaan met kritiek, overleggen met elkaar, een praatje beginnen, luisteren enz.
19. Dat de kleuter ruimte blijft krijgen om kleuter te zijn.

6. Aan welk soort materialen heeft een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens u behoefte bij het spelend leren?

1. Materiaal waarbij ze uitgedaagd worden, zowel op sociaal-emotioneel als met taak en rekenen verder te ontwikkelen.
2. Geen idee.
3. Speelgoed waarbij ze vooral moeten leren hun fantasie kwijt te kunnen. Vaak wordt het al 'op maat' aangeboden, zodat ze alleen nog maar de opdracht moeten uitvoeren.
4. Geen idee. Hangt ook af van zijn / haar interesse.
5. Hangt ook af van de gebieden waarop kind hoger scoort. Wel vooral in groepjes laten doen, zodat kind niet 'afgezonderd' wordt: 'buddiën' bij spellen.
6. Inzichtspellen.
7. Net als de andere kinderen, maar misschien aangepast aan het niveau van het kind.
8. Inzichtspelen.
9. Materialen die passen bij het spel, dus niet 'los' er van.
10. Geen idee, wil zo'n kleuter wel spelend leren? In ieder geval moet het genoeg uitdaging krijgen, zich niet vervelen.
11. Niets ingevuld.
12. Veel cijfers en letters in spellen met steeds 'grotere' moeilijkheidsgraad.
13. Géén materialen zonder uitdaging waarbij hij niet hoeft te denken. Wél materialen waarbij hij zelf iets leert. Desnoods materiaal uit gr. 3. Steeds iets nieuws aanbieden.
14. Dingen waar ze hun fantasie in kwijt kunnen.
15. Teken/knutsel materialen, denkspelmateriaal, (computer?), buitenspelen ivm sociaal emotioneel. Dit antwoord weet ik eigenlijk niet.
16. Materialen waarbij het kind uitgedaagd wordt om zelf oplossingen te bedenken.
17. Materialen op zijn / haar niveau met veel / genoeg uitdaging.
18. Boeken en computerprogramma's in en buiten zijn interessegebied.
19. Spelletjes/ materialen waarin de kleuter zijn/ haar creativiteit tot uiting kan laten komen.

7. Wat heeft een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens u nodig op het gebied van de leerstof om zich verder te ontwikkelen?

1. Het kind moet uitgedaagd worden, dus nieuwe leerstof aanbieden, zodat het verder kan ontwikkelen.
2. Voldoende uitdagende leerstof.

3. Veel info waarin ze verder kunnen; misschien wat ze zelf interessant vinden; leesboekjes, informatief, niet direct moeilijk maar waarin ze bepaalde dingen zien / horen / uitleggen waarom een beer bijv. een winterslaap houdt enz.
4. Wat meer uitdaging / verdieping / extra opdrachten.
5. Dingen die het kind interessant vindt aanbieden, bijv. informatie over sterren, extra boekjes aanschaffen over thema's die het kind leuk vindt.
6. - (niets ingevuld).
7. Moeilijker werkjes om het kind wel uitdaging te geven.
8. Uitdagende leerstof met ruimtelijk inzicht.
9. Thematisch: leerstof binnen bepaalde context, zodat functie ervan helder is.
10. De kleuter moet leerstof hebben waar hij nog in verder kan, uitdagend, niet kinderachtig.
11. Cijfers en letters in breder perspectief, bijv. eenvoudige leesboekjes.
12. Simpele boekjes, werkvellen (zie 6).
13. Niet teveel, spelen is ook belangrijk omdat ze daar meestal slechter in zijn. Je kunt een kind die al rekent wel extra rekenstof geven, dus iets moeilijker / iets anders dan de gemiddelde leerling aan getallen aangeboden krijgt.
14. Uitdaging.
15. Extra werk, zodat het meer tijd en inspanning vergt. Misschien een zwakkere leerling ernaast die hij/zij moet helpen, zodat er meer uitdaging is en het gevoel zinvol bezig te zijn en sociaal-emotioneel goed.
16. Meer uitdaging. Leerstof op het niveau waar het kind zich op dat moment bevindt.
17. Leerstof wat genoeg bevat om zich nog verder te ontwikkelen, maar het moet wel spelenderwijs gaan.
18. Er moet vooral naar gestreefd worden dat het kind genoeg uitdaging blijft hebben. Een kind dat graag leert, maar niet graag knutselt is beter af met een (computer)spel dat hem uitdaagt.
19. Luisterboekjes, aanbieden van letters.

8. Moeten kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens u de mogelijkheid krijgen om te versnellen (vervroegd doorstromen)?

1. Jazeker als er signalen zijn dat het kind het wel prima vindt zoals het gaat en toch veel meer kan, dan hij laat zien.
2. Zeker.
3. Weet ik niet; lijkt me niet altijd de oplossing voor het kind zelf. En voor een juf of meester is het ook fijn als er wat verschil in niveaus is.
4. Alleen als het echt beter is voor het kind. Moet denk ik per kind bekeken worden of hij /zij dat ook aankan. Ik denk niet dat het mijn voorkeur zou hebben.
5. Dat hangt af van het sociaal-emotioneel functioneren. Is het kind daarin nog zwak, dan is het meestal niet verstandig omdat er dan een te grote kloof ontstaat. Bij hoogbegaafdheid ligt dat overigens weer anders, dan is de aansluiting met leeftijdgenootjes vaak anders / minder.
6. Ja, mits ze er sociaal-emotioneel aan toe zijn. Anders niet.
7. Als het kind in alle aspecten er duidelijk aan toe is, dit ook in werkjes laat zien en als leerkrachten (school) er 100% achter staan.
8. Ja, als het kind er ook op sociaal vlak aan toe is.
9. Alleen als dat voor de totale ontwikkeling passend is, dus zowel cognitief als sociaal-emotioneel.

10. Volgens mij moet je daar heel voorzichtig in zijn. Het is belangrijk of het kind zich thuis voelt bij andere kinderen, al moet het wel de mogelijkheid krijgen zich te ontwikkelen.
11. Als de kleuter dit sociaal-emotioneel aan kan, dan zou dit een mogelijkheid zijn.
12. Per kleuter verschillend. Laat kleuter lekker kleuter zijn! Maar als ouders en leerkrachten denken dat het kind het emotioneel aan kan, waarom dan niet?
13. Vind ik niet aan te raden, omdat ze al over het algemeen sociaal-emotioneel zwakker zijn. > Daarmee maak je dat verschil nog groter. In de puberteit is een jaar verschil een enorm ontwikkelingsverschil.
14. Nee, het kind moet er emotioneel ook aan toe zijn.
15. Lijkt in eerste instantie fijn, maar bij ouder worden is het de vraag of het op emotioneel gebied goed is. Mij lijkt het beter het kind meer taken te geven, zodat de uitdaging er blijft en als het kind het goed naar zijn zin heeft tussen zijn leeftijdsgenootjes, is het beter zo te houden. Als het kind een buitenbeentje is door zijn niveau, dan is het w.s. wel beter door te stromen. Hangt denk ook af wanneer het kind jarig is, is het een oudere leerling of heel jong, dat kan soms al bijna een jaar schelen.
16. Wanneer het kind er zelf aan toe is (vooral sociaal-emotioneel) is het voor het kind lijkt mij goed om vervroegd in te kunnen stromen om zo in de behoefte van het kind te voorzien.
17. Ja, als het kind dit op sociaal-emotioneel gebied ook aan kan. Anders zal het vroeg of laat hierop 'vastlopen'.
18. Nee, ik ben er vooral voor dat er binnen de eigen leeftijdsgroep genoeg uitdaging wordt geboden en hem niet uit de sociale context te halen. Vooral ook omdat deze kinderen op sociaal-emotioneel gebied geen koploper zijn.
19. Nee, lijkt mij niet verstandig (zie antwoord bij 5). Voor de sociaal-emotionele ontwikkeling lijkt het mij niet verstandig om in een heel vroeg stadium al vervroegd door te stromen.

Deel III: Afstemming tussen school en ouders in het tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong

9. Is het volgens u belangrijk dat school en ouders elkaar informeren over een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?
 1. Ja.
 2. Zeker, met passende frequentie.
 3. Ja.
 4. Zeker.
 5. Laat het maar blijven bij informeren tijdens contactmomenten, zodat nadruk niet komt te liggen op ontwikkelingsvoorsprong + uitbreiding daarvan. Kind moet ook wel gewoon 'kleuter' blijven, leren in het groepsproces, spelen.
 6. Ja.
 7. Ja.
 8. Ja om vroegtijdig erachter te komen.
 9. Ja, goede / open communicatie is belangrijk en positief.
 10. Jazeker, overleg hoe het kind zich thuis en op school voelt.
 11. Ja, dit is zelfs heel belangrijk.
 12. Jazeker!

13. Ja, zo kan de juf op tijd ingrijpen en / of de leerling in het IB (zorg) opnemen.
14. Ja.
15. Zeker, vaak zien ouders dit thuis ook al, of heeft het kind niet op school, maar juist thuis ongewenst gedrag wat daaruit voort komt. Samen met ouders kan gekeken worden naar de beste oplossing voor het kind.
16. Ja, erg belangrijk! Een gesignaleerde voorsprong is voor ouders noodzakelijk om te weten, zodat er ingesprongen kan worden op de wensen van het kind thuis en op school.
17. Zeker, de ouders kunnen hun vragen omtrent deze ontwikkeling bespreken.
18. Jazeker, interactie tussen school en ouders vind ik op alle gebieden zeer belangrijk.
19. Ik zou daar terughoudend in zijn, omdat hoogbegaafdheid ook een hype is. In de onderbouw (vanaf groep 3) is er mogelijk beter zicht op een mogelijke voorsprong. De contacten met ouders zijn wel zinvol voor de school om een compleet beeld te vormen van een potentiële hoogbegaafdheid. Het is m.i. voldoende als school aangeeft dat een kleuter op bepaalde onderdelen goed / beter scoort en dat daar aandacht aan wordt geschonken.

10. Is het volgens u nodig dat school en ouders aandacht hebben voor de talenten en mogelijkheden van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

1. Ja.
2. Ja.
3. Ja, maar hoeft niet heel de klas te weten; komt vanzelf wel openbaar waarschijnlijk. Ja, wel aandacht voor mogelijk plagen, pesten enz.
4. Ja, wat binnen de mogelijkheden ligt.
5. Ja, maar in beperkte mate. Als het kind voldoende heeft aan een kleine extra uitdaging en verder geniet van de andere activiteiten zou ik er verder niets aan doen, niet extra stimuleren.
6. Ja.
7. Ja, het geestelijk en lichamelijk welzijn van een kind heeft grote prioriteit, ook in dit opzicht.
8. Ja, zodat deze kinderen zich niet ontevreden voelen, maar verder kunnen met hun gave.
9. Ja, belangrijk dat een kind gemotiveerd blijft en z'n best wil / moet doen om te leren.
10. Ja, al moet een kleine voorsprong op een bepaald gebied ook weer niet overtrokken worden.
11. Ja, wel aandacht zodat het kind goed begeleid wordt, maar wel oog voor het kind houden en niet overtrokken stimuleren.
12. Jazeker!
13. Ja, het is een Bijbelse opdracht je talenten goed te gebruiken. Zulke kinderen hoeven niet onder te sneeuwen.
14. Ja, ik denk dat deze kinderen zich dan begrepen voelen.
15. Zeer zeker, door een talent aandacht te geven, heeft het kind een uitdaging waar het ook plezier in heeft
16. Talenten moet je benutten en stimuleren! Dit geldt voor kinderen met en zonder voorsprong.

17. Ja, ik denk dat een ontwikkelingsvoorsprong ook niet tegen te houden is, het kan ook zijn dat deze kleuter na een aantal jaar op het gemiddelde niveau zit en alleen in de kleuterperiode een voorsprong heeft gemaakt.
18. Ja daar ben ik voor. Als de ontwikkelingsvoorsprong niet wordt gesignaleerd en / of er wordt niets mee gedaan loop je kans op een kind dat gaat onderpresteren, zijn interesses en motivatie voor school verliest en zich op den duur ongelukkig gaat voelen.
19. School en ouders moeten denk ik altijd aandacht hebben voor talenten en mogelijkheden van een kleuter, dus ook voor een kleuter met een mogelijke ontwikkelingsvoorsprong.

11. Is afstemming door school en ouders volgens u belangrijk in de begeleiding van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

1. Ja.
2. Ja.
3. Ja; wel uitkijken dat het kind niet te bijzonder wordt.
4. Ja.
5. Het is belangrijk dat ouders aangeven hoe ze de dingen op school ervaren. Als ouders menen dat het welbevinden van het kind door de ontwikkelingsvoorsprong wordt beperkt als er geen uitdaging wordt geboden, is het goed dit met de school af te stemmen.
6. Ja.
7. Ja, een kind kan zich thuis anders gedragen, reageren op verandering in de klas, dit kan teruggegeven worden aan de leerkracht.
8. Jazeker voor één lijn wat houvast geeft aan een kleuter.
9. Ja, beiden kunnen aanvullend zijn voor elkaar.
10. Ja, overleg hoe het kind zich thuis en op school voelt.
11. Ja.
12. Ja, een kind moet het volgens mij gewoon goed naar de zin kunnen hebben, niet saai vinden op school.
13. Ja, zo weet de ouder ook waar het kind op school mee bezig is als het zelf weinig vertelt thuis. Verder kan de juf haar begeleiding aanpassen op basis van de info van het thuisfront. (Bijv. het kind wordt nog te zenuwachtig van zelf voorlezen / of het kind wil liever spelen dan extra rekenstof).
14. Dit is volgens mij belangrijk voor alle kinderen.
15. Absoluut! Weet het kind ook waar die aan toe is en is op school en thuis de dingen hetzelfde en daardoor voor het kind duidelijker.
16. Jazeker! In samenwerking tussen ouders en leerkracht kunnen er oplossingen gezocht worden om het kind het juiste extra werk aan te bieden wat aansluit bij de ontwikkeling van het kind.
17. Zeer belangrijk, maar dat geldt niet alleen in dit opzicht maar voor ieder kind.
18. Ja, het is belangrijk als school en thuis zich met dezelfde dingen bezig houden. Dat versterkt het effect bij het kind en school en ouders houden elkaar scherp als het gaat om het welbevinden van het kind.
19. De contacten met een oudercontactavond, de informele contacten tussendoor zijn voldoende om tot een afstemming te komen. Tenzij er duidelijke (gedrags)problemen zijn die aanleiding geven tot verdere/ betere afstemming.

Bijlage 4.III Geordende data vragenlijsten collega's

De antwoordcategorieën zijn overgenomen uit hoofdstuk 2 Theoretisch kader.

Deel I: Wat is een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

1. Wat is volgens jou een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

- **Hoge intelligentie:** Cito-score hoger dan A (1x), cognitief half jaar voorlopen (2x), op meerdere ontwikkelingsgebieden (1x), Sociaal-emotioneel ook voorlopen, maar hoeft niet een half jaar (2x), bovengemiddelde resultaten (3x), lezen als 4-jarige kleuter (4x), bovengemiddelde rekenvaardigheden 1x, voorsprong op taal-spraak- en denkontwikkeling 1x, hoger niveau mbv KIIJK (1x),
- **Sterke motivatie:** bovengemiddelde interesses (1x)
- **Hoge mate van creativiteit**

	Hoge intelligentie	Sterke motivatie	Hoge mate van creativiteit
Collega's	13	1	0

Weergave in aantallen.

2. Hoe kan volgens jou een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong worden gesignaleerd?

- **Ouders bij de intake:** Invullen van vragenformulier bij inschrijving (2x)
- **Observeren door de leerkracht:** Observeren door de leerkracht (2x)
- **Gesprek leerkracht – ouders:** 3x
- **KIIJK:** observatie (5x), zo vroeg mogelijk, omdat er het gevaar is van aanpassing (1), alert tijdens wenmoment (1), menstekening op 1^e schooldag, zonder die van een ander te zien 1x, alert in eerste schoolweken (1), betrokkenheid bij diepgaande leerstof (1), taalgebruik boven niveau)1 x, cognitief een jaar verder in combinatie met hoge emotionele vaardigheden)1x,
- **Cito: 2x**
- **Andere testen:**

	Ouders bij de intake	Observatie van de leerkracht	Gesprek ouders en leerkracht	KIIJK	Cito- toetsen	Andere testen
Collega's	3	4	4	8	2	0

Weergave in aantallen

3. Wat is volgens jou kenmerkend voor een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

- **Sterk geheugen:** sterk geheugen 3x
- **Snel kunnen automatiseren, sterke leerbehoefte:** Altijd behoefte aan meer kennis 2x, veel vragen stellen 2x, snel van begrip, leert zichzelf dingen aan 3x
- **Zelfstandigheid:** minder afhankelijk zijn van de leerkracht dan de andere leerlingen 3x
- **Creatief, ontdekkend:** Creatief denken 1x, veel fantasie 1x, verder in de schrijf-tekenontwikkeling 1x, onderzoekend, nieuwsgierig 1x

- **Onderpresteren:** Soms weinig motivatie of onderpresteren 1x, zin om naar school te gaan, maar kan gaan onderpresteren als onderwijs te gemakkelijk of minder leuk blijkt, dan gedacht.
- **Opvallend gedrag, sociaal-emotioneel:** verveeld gedrag zien 1x, Soms ook hoge emotionele en sociale vaardigheden, maar dat kan ook misleidend zijn!
- **Symboolverkenning , zichzelf leren lezen:**
- **Opvallend goed taalgebruik:** Een grote woordenschat 1x, Taalvaardig 3x, vroeg kunnen praten 1x,
- **Logisch en abstract denken:** Kunnen omgaan met abstracte dingen 1x, sterk in zien van oorzaak en gevolg 1x, logisch denken 1x
- **Betrokkenheid:** Brede interesse 1x, Heeft interesse en motivatie voor moeilijker leerdoelen of aangeboden stof. Is heel erg betrokken tijdens kringactiviteiten 1x, Grote interesse op allerlei vlakken 2x, taakgericht, sterke motivatie op het gebied van eigen interesse 1x, interesses die niet bij leeftijd passen 1x, Hoge betrokkenheid 1x, goede concentratie 1x, levendig 1x

	Sterk geheugen	Snel automatiseren, sterke leerbehoefte	Zelfstandigheid	Creatief, ontdekkend	Onderpresteren	Opvallend gedrag	Opvallend en goed taalgebruik	Logisch en abstract denken	Betrokkenheid	Symboolverkenning, lezen
Collega's	3	7	3	4	2	2	4	3	9	0

Weergave in aantallen

4. Hoe leert volgens jou een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

- **Sterk geheugen:** Goed geheugen 1x
- **Ontdekkend en onderzoekend bezig zijn, denken:** Wil dingen begrijpen 1x, Alles wat in zijn omgeving 'nieuw' of anders is merkt hij op en daar leert hij van 2x, Door kijken 1x, luisteren 1x, nadoen 2x, naspelen, herhalen, vragen stellen, doorvragen 1x
- **Cognitief: uitdaging zoeken, snel automatiseren:** Misschien gemakkelijk, snel en zonder al teveel inspanning 4x, heeft extra oefening niet nodig 1x, Sneller dan andere leerlingen 1x, Door materialen, stof, opdrachten aan te bieden waar het aan toe is, passend bij de ontwikkeling van het kind 2x, zal van uitdagende activiteiten het meeste leren 1x,
- **Zelfstandig:** Een kind met een échte voorsprong leert vooral zichzelf. Als een kind allerlei kennis aangereikt krijgt, is het mijns inziens niet meer zuiver 1x, zelfstandig 2x, Volgt eigen spoor 1x
- **Op zoek gaan naar contacten met oudere kinderen:**
- **Overig:**

	Sterk geheugen	Ontdekkend en onderzoekend bezig zijn, denken	Cognitief: uitdaging zoeken, snel automatiseren	Zelfstandig	Op zoek gaan naar contacten met oudere kinderen	Overig
Collega's	1	8	9	4	0	0

Weergave in aantallen

Deel II: Tegemoetkomen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong

5. Wat heeft een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens jou nodig op het gebied van de sociaal-emotionele ontwikkeling?

- **Leerkracht nodig die een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong herkent:** Afhankelijk van hoe de kleuter is (1x),
- **Leerkracht nodig die deskundige begeleiding biedt:**
 Veel bagage nodig om door de 'grote-mensen-wereld' heen te kunnen (1x),
 Complimenten voor hun werk, feedback: ook wat beter kan (1x), Hetzelfde nodig als de andere leerlingen (1x)...
- **Leerkracht nodig die in een veilig pedagogisch klimaat persoonlijke aandacht biedt en begrip toont voor het anders zijn en anders leren:** Extra toerusting, omdat ze misschien cognitief wel voorlopen, maar sociaal-emotioneel niet (1x), sociaal-emotioneel vrij zijn (1x), veiligheid om zich verder te kunnen ontwikkelen (1x), Leerkracht, die werkt aan het zelfvertrouwen van het kind (zodat zij zich veilig voelen om te zijn zoals ze zijn (1x), Stabiliteit, zelfvertrouwen (1x), deze leerling heeft een leerkracht nodig die hem / haar begrijpt en goed kan luisteren (1x)
- **Medeleerlingen nodig, waarmee goede interactie mogelijk is:** Leren goed om te gaan met klasgenootjes (1x), sociaal-emotioneel zijn deze kinderen vaak wat minder. Een vriendje die ook een cognitieve ontwikkelingsvoorsprong heeft, zou fijn zijn. (Stimulerende) begeleiding van de leerkracht bij samenspel (2x), Wel handig is het natuurlijk voor deze kleuter dat hij /zij om leert gaan (bewustwording van verschillen t.o.v. anderen/ samen kan werken met andere kleuters, die lesstof minder goed beheersen of een lager IQ hebben (3x)
- **Rijke speelleeromgeving:** Cognitieve uitdaging (1x)

	Leerkracht, die een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong herkent	Leerkracht, die een deskundige begeleiding biedt	Leerkracht, die begrip toont voor het anders zijn in een veilig pedagogisch klimaat	Medeleerlingen, waarmee goede interactie mogelijk is	Rijke speelleeromgeving
Collega's	1	3	6	6	1

Weergave in aantallen

6. Aan welk soort materialen heeft een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens jou behoefte bij het spelend leren?

- **Fantasie en creativiteit:** Concreet, realistisch materiaal dat de leerling zelf daardoor kan vertalen naar de abstracte wereld in zijn hoofd, veel creatief materiaal om zodoende ook creatief te leren denken 1x, Materialen, die voor meerdere doeleinden gebruikt kunnen worden 1x, Bijv. spellen die veel van de creativiteit van het kind vragen 1x
- **Sociaal-emotioneel:**
- **Ontwikkelingsmateriaal:** Ontwikkelingsmateriaal met flink wat uitdaging 1x, schrijf- en cijfermaterialen 1x, Werkbladen 1x
- **Uitdagend materiaal:** Materialen waar je heel mee kunt ontdekken 1x, Extra dingen op hoger niveau waar nog iets aan valt te leren / ontdekken. Ik denk 'echte' materialen 1x,

Onderzoeksmaterialen 1x, Materialen met extra verrijkingstof 1x, Materialen die uitdagend zijn, verdiepende / verrijkende materialen, ook al leerstof: letters, cijfers, boekjes enz. 1x, Aan dingen die hij spelend / werkend op moet lossen, vraagstukken van de volwassenen oplossen met spel materiaal, Waarschijnlijk uitdagende materialen, die niet snel 'uitontdekt' zijn 1x, verrijking in de speelhoeken 1x, Materiaal wat past bij de ontwikkeling 1x, Afhankelijk van de interesse van het kind. In ieder geval materialen die hem / haar prikkelen. , spellen die veel van het denkvermogen van het kind vragen 1x

- **Leermateriaal uit groep 3:**
- **Overig:** Geen idee (1x)

	Fantasie en creativiteit	Sociaal-emotioneel	Ontwikkelingsmateriaal	Uitdagend materiaal	Leermateriaal uit groep 3	Overig
Collega's	3	0	3	9	0	8

Weergave in aantallen

7. Wat heeft een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens jou nodig op het gebied van de leerstof om zich verder te ontwikkelen?

- **Extra leerstof:** Complexe opdrachten (extra, verdiepend), behoefte aan MEER kennis (3x), Lees- schrijf- en rekenstof (1x), Werkbladen (2x) , Verrijken: verdieping van de leerstof, veel open opdrachten (1x), Uitdaging (1x), Moeilijke spelletjes (1x), Materiaal wat past bij de ontwikkeling (1x), Uitbouwen naar begin groep 3 of een jaar verder dan huidig groepsniveau (1x), , af en toe een uitdagend werkje maar voor de rest meedoen met de groep (1x)
- **Uitdaging op sociaal-emotioneel gebied:** 2x, Verrijking in de speelhoeken (1x)
- **Leerkracht nodig die in het leerproces aansluit bij het niveau en de mogelijkheden van het kind:** Moeilijke vragen tijdens het kringgesprek (1x), Leerstof in de zone van de naaste ontwikkeling (3x), Werkjes passend bij zijn interesse (2x), Compacten: alleen de belangrijkste onderdelen van de leerstof (1x)
- **Overig:**

	Extra en gedifferentieerde leerstof	Leerkracht, die aansluit op niveau en mogelijkheden	Uitdaging op sociaal-emotioneel gebied	Overig
Collega's	12	7	3	0

Weergave in aantallen

8. Moeten kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens jou de mogelijkheid krijgen om te versnellen (vervroegd doorstromen)?

- **Ja:** Ja (2x), Ja, ik heb onderzoek gedaan naar versnelling bij kleuters. Veel positieve ervaringen gehoord i.t.t. nadelige gevolgen van later doorstromen (1x)
- **Per kleuter beslissen:** Ja, maar kijk naar het totale kind. Weeg positieve en negatieve dingen af (1x), Ja, als het kind het sociaal-emotioneel aan kan (4x), Pas na grondig onderzoek en afwegen van alle mogelijke scenario's met het oog op de toekomst (1x)
- **Nee, want:** is erg gevoelig. Ik ben er niet voor om i.v.m. op 11-jarige leeftijd naar Voortgezet onderwijs op de fiets. En de mogelijkheden dat ze sociaal-emotioneel in de knoei komen (1x), Wees daar erg voorzichtig mee, omdat ze cognitief wel kunnen voorlopen, maar sociaal-emotioneel misschien wel niet (3x)
- **Overig:**

	Ja	Ja, maar	Nee, want
Collega's	3	6	4

Weergave in aantallen

Deel III: Afstemming tussen school en ouders in het tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong

9. Is het volgens jou belangrijk dat school en ouders elkaar informeren over een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

- **Ja:** Ja (5x)
- **Ja, want:** Gedrag thuis / op school in de gaten houden t.g.v. verveling enz. Daarom vroegtijdig signaleren om onderpresteren te voorkomen, voor het welzijn van de leerling (2x), Open contact is super nodig (1x), Op school kan dan een completer beeld ontstaan van het kind (1x), Ja! Waarbij school eigen gevalideerde instrumenten als uitgangspunt van handelen blijft zien (1x), Een goede communicatie is heel belangrijk, zeker als het gaat om kinderen, die emotioneel niet stabiel zijn (1x)
- **Ja, maar:** de informatie serieus nemen, maar aan de andere kant vind ik het soms ook een beetje een 'hype' (1x), Jazeker. Ouders moeten geïnformeerd worden, maar ook de nadelen goed benoemen van versnellen e.d. **(1x)**,

	Ja	Ja, want	Ja, maar
Collega's	5	6	2

Weergave in aantallen

10. Is het volgens jou nodig dat school en ouders aandacht hebben voor de talenten en mogelijkheden van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

- **Ja:** Ja (3x)
- **Ja want:** we moeten oog hebben voor ieders talenten (3x,) noodzakelijk. Je gaat samen voor het kind (1x), op deze manier kan, volgens mij, onderpresteren bij kleuters voorkomen worden (3x),
- **Ja, maar:** Alleen tot verrijking en verbreding op huidig niveau om de focus af te halen van de specifieke voorsprong. Niet om de leerling hoger en hoger te trekken terwijl dat niet uit hemzelf komt (2x), als het kind er behoefte aan heeft (1x),

	Ja	Ja, want	Ja, maar
Collega's	3	7	3

Weergave in aantallen

11. Is afstemming door school en ouders volgens jou belangrijk in de begeleiding van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

- **Ja:** Ja (5x)

- **Ja, want:** het zijn tenslotte hun kinderen (1x), dan heeft de begeleiding de meeste kans van slagen (1x), noodzakelijk. Je gaat samen voor het kind (1x), anders kan er vertroebeling van de situatie ontstaan (1x), ouders moeten duidelijk op de hoogte gebracht worden van de aanpak op school (1x), zo kun je erachter komen hoe een kind school vindt. Makkelijk, erg moe, leuk, wat vindt leerling leuk enz. (1x)
- **Ja, maar:** alleen tot doel de cognitieve en sociaal-emotionele zijde in evenwicht te houden tot het welzijn van de leerling. Niet om aan de leerling te trekken om hoger en hoger te komen > idealen ouders enz. (1x), ieder heeft z'n eigen invalshoek / informatie, maar de rollen zijn verschillend in het leven van een kind. Communiceer daarover! (1x)

	Ja	Ja, want	Ja, maar
Collega's	5	6	2

Weergave in aantallen

Bijlage 4.IV Geordende data vragenlijsten ouders

Deel I: Wat is een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

1. Wat is volgens u een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

- **Hoge intelligentie:** het kind is verder in ontwikkeling dan zijn leeftijdgenootjes (15x), grote woordenschat (2x), begrippen / woorden kunnen omschrijven en uitleggen; lezen en schrijven als kleuter (1x)
- **Sterke motivatie:** meer uitdaging nodig in de leerstof (3x), taakgerichtheid is verder verder ontwikkeld (1x)
- **Hoge mate van creativiteit:** zelfstandigheid en niet snel om kunnen praten. Als je een conflict hebt met de kleuter dit zelf ook goed kunnen beredeneren; ze voelen snel aan waarom je iets niet of wel wil (1x), rekenkundig: goed verbanden kunnen leggen, inzicht (1x)

	Hoge intelligentie	Sterke motivatie	Hoge mate van creativiteit
Ouders	18	4	2

Weergave in aantallen

2. Hoe kan volgens u een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong worden gesignaleerd?

- **Signalering door de ouders:** 1x
- **Observatie door de leerkracht:** leerkracht moet oog voor de behoeften van het kind (1x) en soms extra goed observeren, omdat kinderen vooral zo gewoon mogelijk willen zijn en een ontwikkelingsvoorsprong niet zomaar laten zien (1x). De leerkracht kan het volgende gedrag signaleren: mondig, snel klaar, niet met alle andere kleuters het eens zijn (1x), soms iets snel saai vinden en uitdaging zoeken (2x), soms vervelend (negatief) gedrag (2x), gemakzucht vertonen en veranderde manier van aandacht vragen (2x), meer kunnen dan de andere kinderen (2x), onder de maat mee gaan doen (1x), lezen en schrijven als kleuter (1x). Leerkracht heeft beter zicht op de ontwikkeling van het kind in vergelijking tot leeftijdsgenootjes of klasgenootjes en is daardoor het beste in staat om een ontwikkelingsvoorsprong te signaleren. Er zouden een aantal criteria dienen te worden gedefinieerd, die als handvatten kunnen dienen bij het vaststellen van een ontwikkelingsvoorsprong, zoals woordenschat, leergierigheid enz. (1x)

	Ouders bij de intake	Observatie van de leerkracht	Gesprek ouders en leerkracht	KIJK	Cito- toetsen	Andere testen
Ouders	1	13	3	4	3	2

Weergave in aantallen

3. Wat is volgens u kenmerkend voor een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

- **Sterk geheugen**
- **Snel kunnen automatiseren, sterke leerbehoefte:** pikt de leerstof makkelijk op (3x), leergierig (6x) en veel (waarom)vragen stellen (3x), afwijkend leergedrag t.o.v. leeftijdgenoten (1x), veel meer kunnen dan leeftijdgenootjes 1x

- **Zelfstandigheid:** snel klaar met werkjes / opdrachten (2x)
- **Onderpresteren :** de leerstof is te makkelijk, daardoor kan gedrag veranderen: 'onder' zijn / haar niveau werken om de aandacht van de leerkracht te vragen (1x)
- **Opvallend gedrag:** kijk bij afwijkend sociaal gedrag of de kleuter geen voorsprong heeft ergens (bijv. een kleuter die thuis wel leest en op school niet, omdat niemand het doet en daar vervelend gedrag vertoont (7x)/ zich niet veilig voelt (1x), als een kind ongedurig of onrustig is (3x), niet graag naar school gaat (1x), zich steeds met andere kinderen bemoeit (1x), kleuter voelt zich niet op zijn plaats tussen leeftijdgenootjes (2x), Als het kind een te grote voorsprong heeft (hoogbegaafdheid) kan dat leiden tot onbegrip van de medeleerlingen, omdat het niveau van functioneren te verschillend is (1x)
- **Symboolverkenning, lezen:** leesvaardigheden bij het lezen in groepjes (1x)
- **Opvallend en goed taalgebruik:** wellicht verbaal opvallen door de woordkeuze en de zinsopbouw (2x)
- **Creatief, ontdekkend** (1x), Zelfvertrouwen: ik weet het al- gedrag (1x), wijs gedrag 1x, slim
- **Logisch en abstract denken:** het abstract denkniveau is sterker ontwikkeld (2x), denkt vaak al verder (1x), inzicht in bepaalde spellen 1x
- **Betrokkenheid:** soms bovengemiddelde interesses (1x), steeds nieuwe uitdaging nodig in verband met motivatie in opdrachten en werkjes (2x)

	Sterk geheugen	Snel automatiseren, sterke leerbehoefte	Zelfstandigheid	Creatief, ontdekkend	Onderpresteren	Opvallend gedrag	Opvallend en goed taalgebruik	Logisch en abstract denken	Betrokkenheid	Symboolverkenning, lezen
Ouders	0	14	2	4	1	16	2	4	3	1

Weergave in aantallen

4. Hoe leert volgens u een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

- **Sterk geheugen:**
- **Zelfstandig:** is zelfstandig (1x)
- **Op zoek gaan naar contacten met oudere kinderen:** Door met kinderen te spelen die ouder zijn dan hen (1x)
- **Ontdekkend en onderzoekend bezig zijn, denken:** Door uitproberen / dingen te doen, goed te letten op wat anderen doen, hen bijv. volgen, ontdekken en op zoek gaan (3x), Dieper nadenken (1x), blijven vragen (2x), door luisteren en vragen (4x)
- **Cognitief, uitdaging zoeken, snel automatiseren:** erg leergierig (3x), steeds meer willen weten en er uitgebreider op door gaan (1x), Pakt leerstof gemakkelijk op (3x), leert van de computer (2x), boeken (1x), Hangt af van gebied waarop het hoog scoort en karakter van het kind. Het ene kind zoekt de uitdaging, het andere moet uitgedaagd worden (1x)
- **Overig:** Geen idee (2x), waarvan 1x te moeilijke vraag.

	Sterk geheugen	Ontdekkend en onderzoekend bezig zijn, denken	Cognitief: uitdaging zoeken, snel automatiseren	Zelfstandig	Op zoek gaan naar contacten met oudere kinderen	Overig
Ouders	0	10	11	1	1	2

Weergave in aantallen

Deel II: Tegemoetkomen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong

5. Wat heeft een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens u nodig op het gebied van de sociaal-emotionele ontwikkeling?

- **Leerkracht, die een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong herkent:** tijdige signalering (1x), alert blijven op gedrag (1x)
- **Leerkracht, die deskundige begeleiding biedt:** goede begeleiding (6x), extra begeleiding, want vaak achterstand op sociaal-emotioneel gebied (1x), voorleven (1x), uitdaging bieden (1x), positief stimuleren door verdiepende opdrachten (1x)
- **Leerkracht, die begrip toont voor het anders zijn en een veilig pedagogisch klimaat:** extra aandacht (2x), aandacht voor emotioneel welbevinden, want daar kunnen ze weleens geen voorsprong bij hebben, voelt zich al niet bij de groep horen en vindt dit zelf waarschijnlijk ook moeilijk / lastig (2x), positief stimuleren door aandacht (1x), ze zijn sociaal-emotioneel gezien vaak zwakker (2x), veiligheid om zich te kunnen uiten (1x), begrip en dat het kind serieus genomen wordt (1x), aandacht voor omgang met volwassenen (1x)
- **Medeleerlingen, waarmee goede interactie mogelijk is:** aandacht voor omgang met klasgenootjes (2x), een vriendje aanwijzen op het plein / een maatje in de gymzaal / vaste kinderen naast de leerling in de kring (1x), vriendjes (1x), samenspelen (1x), al spelend de helpende hand bieden bij het leren omgaan met om andere kinderen (2x) kritiek, overleggen met elkaar, een praatje beginnen, luisteren enz. (1x)
- **Rijke speellearomgeving:** spelen om kind te blijven (3x), veel speelmomenten om de eigen fantasie (op niveau) in kwijt te kunnen (1x)

	Leerkracht, die een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong herkent	Leerkracht, die een deskundige begeleiding biedt	Leerkracht, die begrip toont voor het anders zijn in een veilig pedagogisch klimaat	Medeleerlingen, waarmee goede interactie mogelijk is	Rijke speellearomgeving
Ouders	2	10	10	8	4

Weergave in aantallen

6. Aan welk soort materialen heeft een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens u behoefte bij het spelend leren?

- **Fantasie en creativiteit:** fantatiespeelgoed (1x), dingen waar ze hun fantasie in kwijt kunnen (1x), spelletjes en materialen waarin ze hun creativiteit tot uiting kunnen laten komen (2x), , om zelf te denken en te leren (1x), om oplossingen te bedenken (1x),
- **Sociaal-emotioneel:** buitenspelen i.v.m. sociaal emotioneel (1x), spelmateriaal (1x), op sociaal-emotioneel gebied(1x), vooral in groepjes laten doen, zodat kind niet 'afgezonderd' wordt: 'buddiën' bij spellen (1x)
- **Ontwikkelingsmateriaal:** inzichtspellen (2x), veel cijfers en letters in spellen met steeds 'grotere' moeilijkheidsgraad (1x), denkspel materiaal (1x)
- **Uitdagend materiaal:** uitdagend materiaal om zich verder te ontwikkelen (1x), om vervelen te voorkomen (1x), op taalgebied (1x), op rekengebied (1x) op kindniveau (1x), steeds iets nieuws aanbieden (1x), boeken en computerprogramma's in en buiten zijn

interessegebied (1x), computer? (1x), hangt af van interesse van het kind (1x), hangt af van de gebieden waarop het kind hoger scoort (1x), net als de andere kinderen, maar misschien aangepast aan het niveau van het kind (1x)

- **Leermateriaal uit groep 3:** desnoods materiaal uit gr. 3 (1x)
- **Overig:** geen idee (4x), niets ingevuld (1x)

	Fantasie en Creativiteit	Sociaal-emotioneel	Ontwikkelingsmateriaal	Uitdagend materiaal	Leermateriaal uit groep 3	Overig
Ouders	6	4	4	11	1	5

Weergave in aantallen

7. Wat heeft een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens u nodig op het gebied van de leerstof om zich verder te ontwikkelen?

- **Extra en gedifferentieerde leerstof:** verdieping (1x), extra opdrachten in verband met meer inspanning (2x), moeilijker werkjes (1x), uitdagende leerstof op ruimtelijk inzicht (1x), binnen context van het thema, zodat de functie ervan helder is (1x), spelenderwijs (1x), school kan ev. boekjes bij aanschaffen (1x), informatieve boekjes (1x), luisterboekjes (1x), werkbladen (1x)
- **Leerkracht, die aansluit bij het niveau en de mogelijkheden van het kind:** het kind moet uitgedaagd worden, dus nieuwe leerstof aanbieden, zodat het verder kan ontwikkelen (8x) leerstof op het niveau waar het kind zich op dat moment bevindt (1x), een kind dat graag leert, maar niet graag knutselt is beter af met een (computer)spel dat hem uitdaagt (1x), veel informatie geven waarin ze verder kunnen; misschien wat ze zelf interessant vinden (2x), cijfers en letters in breder perspectief, bijv. eenvoudige leesboekjes (2x), aanbieden van letters (1x), je kunt een kind die al rekt extra rekenstof geven, dus iets moeilijker / iets anders dan de gemiddelde leerling aan getallen aangeboden krijgt (1x)
- **Uitdaging op sociaal-emotioneel gebied:** misschien een zwakkere leerling ernaast die hij/zij moet helpen, zodat er meer uitdaging is en het gevoel zinvol bezig te zijn en wat goed is voor de sociaal-emotionele ontwikkeling (1x), niet teveel leerstof, spelen is ook belangrijk omdat ze daar meestal slechter in zijn (1x)
- **Overig:** niets ingevuld (1x)

	Extra en gedifferentieerde leerstof	Leerkracht, die aansluit op niveau en mogelijkheden	Uitdaging op sociaal-emotioneel gebied	Overig
Ouders	11	17	2	1

Weergave in aantallen

8. Moeten kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong volgens u de mogelijkheid krijgen om te versnellen (vervroegd doorstromen)?

- **Ja :** Jazeker als er signalen zijn dat het kind het wel prima vindt zoals het gaat en toch veel meer kan, dan hij laat zien (1x), Zeker (1x), Als het kind in alle aspecten er duidelijk aan toe is, dit ook in werkjes laat zien en als leerkrachten (school) er 100% achter staan (1x), Wanneer het kind er zelf aan toe is, lijkt het mij goed om vervroegd in te kunnen stromen om zo in de behoefte van het kind te voorzien (1x), als ouders en leerkrachten denken dat het kind het emotioneel aan kan, waarom dan niet? (1x), als het voor de totale ontwikkeling beter is (1x)

- **Ja, maar:** Per kleuter verschillend. Dat hangt af van het sociaal-emotioneel functioneren. Is het kind daarin nog zwak, dan is het meestal niet verstandig omdat er dan een te grote kloof ontstaat. Bij hoogbegaafdheid ligt dat overigens weer anders, dan is de aansluiting met leeftijdgenootjes vaak anders / minder (1x), Alleen als het echt beter is voor het kind. Moet denk ik per kind bekeken worden of hij /zij dat ook aankan. Ik denk niet dat het mijn voorkeur zou hebben (1x), Weet ik niet; lijkt me niet altijd de oplossing voor het kind zelf (1x), Ja, als het kind dit op sociaal-emotioneel gebied ook aan kan. Anders zal het vroeg of laat hierop 'vastlopen' (1x), Ja als het kind er ook op sociaal vlak aan toe is 3x, Als het kind een buitenbeentje is door zijn niveau, dan is het w.s. wel beter door te stromen (1x)
- **Nee, want:** Nee, het kind moet er emotioneel ook aan toe zijn (1x), Lijkt in eerste instantie fijn, maar bij ouder worden is het de vraag of het op emotioneel gebied goed is. Mij lijkt het beter het kind meer taken te geven, zodat de uitdaging er blijft en als het kind het goed naar zijn zin heeft tussen zijn leeftijdsgenootjes, is het beter zo te houden. Hangt denk ook af wanneer het kind jarig is, is het een oudere leerling of heel jong, dat kan soms al bijna een jaar schelen (1x), Volgens mij moet je daar heel voorzichtig in zijn. Het is belangrijk of het kind zich thuis voelt bij andere kinderen, al moet het wel de mogelijkheid krijgen zich te ontwikkelen (1x), Vind ik niet aan te raden, omdat ze al over het algemeen sociaal-emotioneel zwakker zijn. > Daarmee maak je dat verschil nog groter. In de puberteit is een jaar verschil een enorm ontwikkelingsverschil (1x), Nee, ik ben er vooral voor dat er binnen de eigen leeftijdsgroep genoeg uitdaging wordt geboden en hem niet uit de sociale context te halen. Vooral ook omdat deze kinderen op sociaal-emotioneel gebied geen koploper zijn (1x), Voor de sociaal-emotionele ontwikkeling lijkt het mij niet verstandig om in een heel vroeg stadium al vervroegd door te stromen (1x)

	Ja	Ja, maar	Nee, want
Ouders	6	7 / 8	6

Weergave in aantallen

Deel III: Afstemming tussen school en ouders in het tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong

9. Is het volgens u belangrijk dat school en ouders elkaar informeren over een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

- **Ja:** 7x
- **Ja, want:** om vroegtijdig erachter te komen (1x), zo kan de juf op tijd ingrijpen en / of de leerling in het IB (zorg) opnemen (1x), overleg hoe het kind zich thuis en op school voelt (1x), interactie tussen school en ouders vind ik op alle gebieden zeer belangrijk (1x), vaak zien ouders dit thuis ook al, of heeft het kind niet op school, maar juist thuis ongewenst gedrag wat daaruit voort komt. Samen met ouders kan gekeken worden naar de beste oplossing voor het kind (1x), de ouders kunnen hun vragen omtrent deze ontwikkeling bespreken (1x), goede en open communicatie is belangrijk en positief (1x), dit is zelfs heel belangrijk (1x), een gesignaleerde voorsprong is voor ouders noodzakelijk om te weten, zodat er ingesprongen kan worden op de wensen van het kind thuis en op school (1x), zeker met passende frequentie (1x)

- **Ja, maar:** laat het maar blijven bij informeren tijdens contactmomenten, zodat nadruk niet komt te liggen op ontwikkelingsvoorsprong + uitbreiding daarvan. Kind moet wel gewoon 'kleuter' kunnen blijven, leren in het groepsproces, spelen (1x), ik zou daar terughoudend in zijn, omdat hoogbegaafdheid ook een hype is. In de onderbouw (vanaf groep 3) is er mogelijk beter zicht op een mogelijke voorsprong. De contacten met ouders zijn wel zinvol voor de school om een compleet beeld te vormen van een potentiële hoogbegaafdheid. Het is m.i. voldoende als school aangeeft dat een kleuter op bepaalde onderdelen goed / beter scoort en dat daar aandacht aan wordt geschonken (1x)

	Ja	Ja, want	Ja, maar
Ouders	7	10/11	2

Weergave in aantallen

10. Is het volgens u nodig dat school en ouders aandacht hebben voor de talenten en mogelijkheden van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

- **Ja:** (4x)
- **Ja, want:** wel aandacht voor mogelijk plagen, pesten enz. (1x), het is een Bijbelse opdracht je talenten goed te gebruiken. Zulke kinderen hoeven niet onder te sneeuwen (1x), ik denk dat deze kinderen zich dan begrepen voelen (1x), ik denk dat een ontwikkelingsvoorsprong ook niet tegen te houden is, het kan ook zijn dat deze kleuter na een aantal jaar op het gemiddelde niveau zit en alleen in de kleuterperiode een voorsprong heeft gemaakt (1x), daar ben ik voor. Als de ontwikkelingsvoorsprong niet wordt gesignaleerd en / of er wordt niets mee gedaan loop je kans op een kind dat gaat onderpresteren, zijn interesses en motivatie voor school verliest en zich op den duur ongelukkig gaat voelen (1x), Zeer zeker, door een talent aandacht te geven, heeft het kind een uitdaging waar het ook plezier in heeft (1x), Talenten moet je benutten en stimuleren! (1x), School en ouders moeten denk ik altijd aandacht hebben voor talenten en mogelijkheden van een kleuter, dus ook voor een kleuter met een mogelijke ontwikkelingsvoorsprong (1x),) het geestelijk en lichamelijk welzijn van een kind heeft grote prioriteit, ook in dit opzicht (1x), zodat deze kinderen zich niet ontevreden voelen, maar verder kunnen met hun gave (1x), belangrijk dat een kind gemotiveerd blijft en z'n best wil / moet doen om te leren (1x)
- **Ja, maar:** hoeft niet heel de klas te weten; komt vanzelf wel openbaar waarschijnlijk (1x), wat binnen de mogelijkheden ligt (1x), maar in beperkte mate. Als het kind voldoende heeft aan een kleine extra uitdaging en verder geniet van de andere activiteiten zou ik er verder niets aan doen, niet extra stimuleren (1x), al moet een kleine voorsprong op een bepaald gebied ook weer niet overtrokken worden (1x), wel aandacht zodat het kind goed begeleid wordt, maar wel oog voor het kind houden en niet overtrokken stimuleren (1x)

	Ja	Ja, want	Ja, maar
Ouders	20	55	25

Weergave in aantallen

11. Is afstemming door school en ouders volgens u belangrijk in de begeleiding van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

- **Ja:** 5x
- **Ja, want:** een kind kan zich thuis anders gedragen, reageren op verandering in de klas, dit kan teruggegeven worden aan de leerkracht (1x), beiden kunnen aanvullend zijn voor elkaar (1x), overleg hoe het kind zich thuis en op school voelt (1x), een kind moet het volgens mij gewoon goed naar de zin kunnen hebben, niet saai vinden op school (1x), zo weet de ouder ook waar het kind op school mee bezig is als het zelf weinig vertelt thuis. Verder kan de juf haar begeleiding aanpassen op basis van de info van het thuisfront. (Bijv. het kind wordt nog te zenuwachtig van zelf voorlezen / of het kind wil liever spelen dan extra rekenstof) (1x), het is belangrijk als school en thuis zich met dezelfde dingen bezig houden. Dat versterkt het effect bij het kind en school en ouders houden elkaar scherp als het gaat om het welbevinden van het kind (1x), Jazeker voor één lijn wat houvast geeft aan een kleuter (1x), Jazeker! In samenwerking tussen ouders en leerkracht kunnen er oplossingen gezocht worden om het kind het juiste extra werk aan te bieden wat aansluit bij de ontwikkeling van het kind (1x), Absoluut! Weet het kind ook waar die aan toe is en is op school en thuis de dingen hetzelfde en daardoor voor het kind duidelijker (1x), Het is belangrijk dat ouders aangeven hoe ze de dingen op school ervaren (1x). Als ouders menen dat het welbevinden van het kind door de ontwikkelingsvoorsprong wordt beperkt als er geen uitdaging wordt geboden, is het goed dit met de school af te stemmen (1x), ja, want dit is volgens mij belangrijk voor alle kinderen (2x)
- **Ja maar:** ja, wel uitkijken dat het kind niet te bijzonder wordt (1x), De contacten met een oudercontactavond, de informele contacten tussendoor zijn voldoende om tot een afstemming te komen. Tenzij er duidelijke (gedrags)problemen zijn die aanleiding geven tot verdere/ betere afstemming (1x)

	Ja	Ja, want	Ja, maar
Ouders	25	65	10

Weergave in aantallen

Bijlage 5.I Presentatie collega's

De presentatie is in een aparte bijlage als PDF-bestand toegevoegd.

Bijlage 5.II Presentatie ouders

Geachte ouders,

Enige tijd geleden heeft ondergetekende u als ouders van kleuters in groep 2, naast de onderwijsgeevenden van de ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat), benaderd om deel te nemen aan een praktijkgericht onderzoek naar een passend onderwijsaanbod voor kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong. Dit onderzoek is inmiddels afgerond en zoals al is gemeld, wordt u door middel van een brief op de hoogte gesteld van de onderzoeksresultaten en aanbevelingen voor de praktijk in het belang van het welbevinden en de ontwikkeling van kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong. Op basis van de drie onderzoeksvragen uit het onderzoek wordt het volgende met u gedeeld:

1. Wat is een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

De ouders en de onderwijsgeevenden hebben een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong vooral gezien als een kind met een hoge intelligentie in de vorm van een ontwikkelingsvoorsprong op bepaalde ontwikkelingsgebieden. Volgens de literatuur behoren ook een sterke motivatie en een hoge mate van creativiteit tot de persoonskenmerken. Om een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong (vroegtijdig) te kunnen signaleren zijn door de ouders en de onderwijsgeevenden observaties van de leerkracht, vooral met behulp van het leerlingvolgsysteem KIJK!, aangegeven. Daarnaast kan door een gesprek tussen school en ouders een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong worden gesignaleerd. Tussen ouders en onderwijsgeevenden is een groot verschil te zien ten aanzien van het belangrijkste kenmerk van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong. Bijna alle ouders hebben 'opvallend gedrag' aangegeven, de onderwijsgeevenden hebben vooral 'betrokkenheid' genoemd. Dit verschil is te verklaren vanuit de literatuur, die 'opvallend gedrag' in de thuissituatie en 'betrokkenheid' op school verbindt aan uitdaging bieden op school tijdens het spelend leren. Volgens de ouders en de onderwijsgeevenden leert een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong graag, snel en door ontdekkend en onderzoekend bezig zijn, met behulp van een goed denkvermogen.

Aanbevelingen

- De school en de ouders verwerven kennis over wie een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong is als persoon, naast wat hij kan en nodig heeft, om samen een passende begeleiding te kunnen bieden.
- Op school moet vroegtijdig een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong gesignaleerd worden door observaties met behulp van KIJK!, vooral in de eerste 4-6 weken na binnenkomst van de kleuter, in verband met eventueel onderpresteren in de vorm van aanpassingsgedrag.

2. Hoe kan op de ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat) tegemoet worden gekomen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong?

Kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong hebben volgens de ouders en de onderwijsgeevenden het volgende nodig om zich te kunnen ontwikkelen op het gebied van de sociaal-emotionele ontwikkeling door middel van speelleermateriaal en leerstof:

- een leerkracht, die begrip toont voor het anders zijn en het anders leren en deskundige begeleiding biedt door aan te sluiten op het niveau en de mogelijkheden van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong in de vorm van extra en gedifferentieerde leerstof en uitdagende materialen, waarmee ontdekkend en onderzoekend geleerd kan worden.
- medeleerlingen, waarmee een goede interactie mogelijk is

Over versnellen van de schoolloopbaan door een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong is een deel van de ouders en de onderwijsgevers positief, de meeste ouders en onderwijsgevers zijn van mening dat versnellen moet plaatsvinden als dit ook goed is voor de sociaal-emotionele ontwikkeling. Een deel van de ouders en onderwijsgevers vindt dat versnellen niet als mogelijkheid moet worden geboden, omdat op sociaal-emotioneel gebied meestal geen voorsprong aanwezig is. De literatuur toont aan dat zorgen van ouders en onderwijsgevers over de sociaal-emotionele ontwikkeling bij versnellen niet nodig zijn.

Aanbevelingen

- In het belang van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong moeten ouders en onderwijsgevers zich in de eerste plaats samen richten op het welbevinden en de ontwikkeling door het onderkennen van en tegemoet komen aan hun talenten en onderwijsbehoeften. De school biedt een deskundige begeleiding aan kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong door tijdens het spelend leren aandacht te hebben voor samenspel en extra en uitdagende leerstof en materialen.
- De school en de ouders beslissen per kleuter of versnelling van de schoolloopbaan goed is voor de totale ontwikkeling en mogelijk is voor de sociaal-emotionele ontwikkeling. Deze beslissing wordt genomen in mei groep 0 of in december groep 1.

3. Hoe kan op de ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat) afstemming met de ouders plaatsvinden in het tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.

Informatiedeling tussen school en ouders is van belang genoemd voor het welbevinden en de ontwikkeling van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong en moet plaatsvinden vanaf de intake. In een passend onderwijsaanbod is afstemming tussen school en ouders nodig bij het tegemoet komen aan talenten en onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.

Aanbevelingen

- De school maakt verwachtingen van de ouders ten aanzien van een (mogelijke) voorsprong bespreekbaar tijdens momenten van informatiedeling en legt de verbinding met schoolervaringen.
- Om afstemming in de begeleiding te bereiken moeten school en ouders samen een evenwichtige ontwikkeling bevorderen door aan te sluiten bij de talenten en de onderwijsbehoeften van een kleuter met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong.

Tot slot wil ik u hartelijk bedanken voor uw belangstelling en medewerking. Hopelijk mag dit onderzoek bijdragen aan het realiseren van een passend onderwijsaanbod voor kleuters met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong op de ds. J. Beukelmanschool (locatie Weversstraat).

Met vriendelijke groeten, juf A. Voogd